

خداآفرین

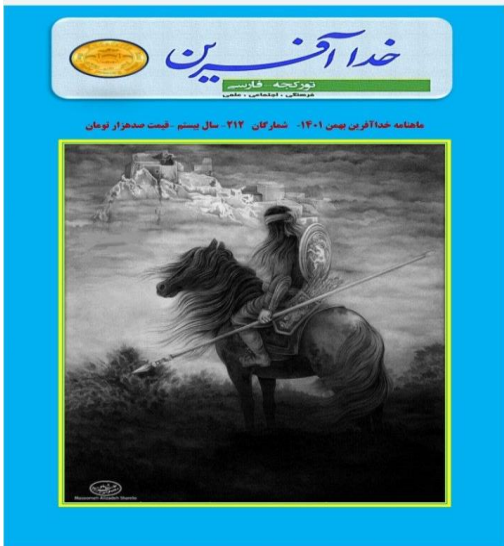
تورکجه - فارسی
فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

ماہنامہ خداآفرین بہمن ۱۴۰۱ - شمارگان ۲۱۲ - سال بیستم - قیمت صدہزار تومان

Masooneh Alizadeh Shamlo

خداآفرین 212

ایچینه کیلر:

- ۵۰ ایل پهلوی دورونده آذربایجان مدنیت؛ کیملیک و ادبیاتیندا آپارتاید سیاستی و اونون بو گونکو فسادلاری-----۲
- کولانیلار تورک طایفالاریدیرلار-----۶
- آنا-----۱۲
- میانبرهای پوشالی-----۱۳
- علی نشانی باتی آذربایجان اورمو شعیرینین ذیروه سی-----۱۵
- تومرویس سرکوبگر کوروش-----۱۹
- تلویزیون ایران به چه زبانی قیریلداتماق میکند-----۲۱
- قاچاق نبی مبارز آذربایجانی بر علیه استبداد شاهی-----۲۲
- جعل تاریخ ایران-----۲۴
- تغییر اسامی اماکن از ترکی به فارسی-----۲۵
- بابک آل دون-----۲۷
- حیدرخان عمی اوغلو-----۲۸
- مشخصات زندگی نرمال-----۲۹
- عوامل موثر بر تهدید به نابودی گونه جانوری بز کوهی در خدافرین-----۳۱
- ۱۹۴۸-۱۹۵۳ جو ایللر آذربایجانلیلارین تاریخی تورپاقلاری اولان ارمنستاندان دئیورتاسیاسی-----۴۲
- رد پای بارزانی ها در آذربایجان-----۴۹
- شعیریمیز - شاعیریمیز-----۵۱
- خالقین آزادلیق و مجاهد شاعیری خلیل رضا اولو تورک-----۸۰
- حکایه - اوبکو-----۹۶

www.khudafarin.ir

شماره مسلسل ۲۱۲ - بهمن ماه - سال ۱۴۰۱ - ۹۸ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: علی محمدنیا

تانای شرقی دره جک

ویراستار: سمیه ستاری فر

مدیر سایت: مهندس فرید ستاری فر

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی؛ طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶ / ۶۶۴۶۰۸۹۵ فاکس: ۶۶۴۹۳۰۸۴

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۷۵۰۰۰۰ و یکساله ۱۴۰۰۰۰۰ هزار تومان

به شماره کارت بانک شهر ۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره

جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

ncnessiner and chief Editr: Dr.HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK(SYTURK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr.HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say 212 ŞUBAT - 2023, Tehran

tiraj: 2000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

۵۰ ایل پهلوی دورونده آذربایجان مدنیت ، کیملیک و

ادبیاتیندا آپارتاید سیاستی و اونون بو گونکو فسادلاری

50 il pəhləvi dövründə azərbaycan mədəniyyəti ; kimlik və ədəbiyyatında aparteid siyasəti və onun bu günkü fəsadları.

Sorumlu müdir:Dr.Hüseyn Şərqidərəcək (SOYTÜRK)

مدیر مسئول : دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

کیمی میلته سیریمیش اولدو. بو چئوریلشین نتیجه سی قاجار علیه دولتین ده و سونرالار ایران آدلانان دولت ده دئمک اولار کی ؛ تورکلرین هر جهت دن سونونو گلدیینین گوسترگه سیدی.

اسلام دونیاسیندا رفرم یا همان مشروطه آدی آلتیندا ایلك اولاراق عثمانلی تورکلرین و سونرا ایسه قاجارلاری حاکمیت دن سیلمه یی باجاردیلار. بیزلره ستارخانلاری قهرمان کیمی گوسترسه لرده اصلینده اولار دا بیلرک یادا بیلیمه رک تورکون حاکمیتدن سیلینمه سینه ماشا اولدولار.

آنجا ق رضا میرپنجین آیاغی شاه کوشکونه چاتار چاتماز اونون آنتی تورک سیاستلری اوزونو گوستریمه یه باشلامیش اولدو. پلانلی شکیلده هر بیر آذربایجان و باشقا تورک اهالیسنی آسمیلاسیونا معروض قویودولار. دلیل ؛ دین ؛ و میلی کیملیک زمینین ده بوتون مادی و معنوی دیرلریمیز پان آریاییمزه قربان ائدیلدی. بئله لیکه تورک دیلی اکثریتی تورک اولان اولکه ده یاساقلاندی. تبریز شهری ایلك چاپخانه شهری اولسا بئله اورادا تورکجه کیتابلارین باسیلما و یاییلانماسی قدغن ائدیلدی. تورک مدنیتینه اولومجول ضربه لر وورولدو. مکتب لرده تورک دیلینین تدریسینه حکومت قرارلاریلا سرد قاداغالار قویولاراق آنا دیللی کیتابلار محو ائدیلدی. رسمی یئرلرده تورکجه دانیشماق

چاغداش دونیامیزین ان گوزل چاغلاریندا اولکه قاجارلاردان آلیناراق پهلوی (بو آد قوندارمادی. ح.ش) اصلینده رضا میرپنج دئییلن ایلخی باشینا تحویل وئریلدی. ایلر بویو قاجارلارین دوزونو و چوره یینی یین بو شخص سون ضربه نی انگلیس خنجری ایله تورک سویلو قاجار خاندانینا آرخاسیندان وورموش اولدو .

انگلیس ایرانین نفت و دیگر طبیعی ثروتلرینه گوز تیکمیشدیر. ائله بونا گورده اوز الچیلرینی باشچی

اولموش گلوسنگ. دمیرچی کندی اولموش
حدادان و س.

حال حاضریدا تورکلر دونیانین گئدیشاتیندان
تائیرلنرک اوز میلی کولرینه صاحب چیخماغا
جهد گوسترسه لرده عظیم بیر پسیکولوژی و
اداری باسقی ایله اوزله شیرلر. عادی المنتار
حاقلارین طلبی چوخ آغیر سوچلامالارلا نتیجه
لندیریلیر.

بونلاردان بیری دوغال اولاراق یثنی دوغولان
اوشاقلار تورکجه آدلارین وئرلمه سیدیر. دئمک
اولارکی تورک آدی قویان هر بیر والدین آیلار و
ایلرله ثبت احوال و محکمه لرده سوروندورولور.

ایش یئرلرینه یا شیرکت آدلاریندا تورک آدلاری
استفاده ائتمک دئمک اولارکی یوز ۹۰ یاساقدیر.

۱۰ ایلرله تحقیره و تحجیره معروض قالمیش
اصیل تورک مدنیتی حال حاضریدا اونا منسوب
اولان و یادا باشقا وطنداشلار طرفیندن مختلف
اجتماعی تحقیر ائدیجی و آشاغلامالارلا او جومله
دن جوک و اله سالما یاخود گولونج مکانیزمالارینا
چئوریلمکله اصلتین ضدلمک و اونون سیرا دیشی
ائتمک کیمی جهدلرله قارشى قارشىادیر.

مدنیت و تحصیل باسقی و مجبوریتی نتیجه
سینده تورک دیلینده یازی یازماق هوسی یوخ
سویه سین ده دیر. عادی بقال حساب کتابینی
تورکجه آنلاتسادا اونو کاغیز اوزرینده یازاندا
مطلق فارس دیلینده یازار.

یاساقلاناراق تورک انسانی و اونون مدنیتی
آشاغلاماغا باشلاندى. وطنداشلاردا تورک
اینسانینا و اونون دیلینه ؛ تاریخینه ؛ فولکلور و
ادبیاتینا کوتولمه کمپلکسی یارادیلماغا
چالیشیلدی.

توپونیملر دیشدیرلمه یه باشلاندى. یئر آدلاری
ساختا و قوندارما فارسجادا معنی لندیریلرک تماما
غیر تورک آدلارلا عوضلندیریلدی. بونا میثال
اولاراق (خیابو شهری - مشگین / اوجان ایسه
بستان آباد / قوشا چای ایسه میاندوآب / قاراداغ
ایسه ارسباران و یوزلرجه بئله جغرافی
جعلیشدیرمه حیاتا گئچیریلدی.

او گونکو ضد تورک سیاستی بو گون ده تورکلرین
یوخ ائدیلمه سینده اوز درین و سیلینمز ایزلرینی
گوسترمکده دیر.

۴۵ ایل دیر کی بو منفور حاکمیتین سقوطوندان
گئچیر. آنجاق او گونگو دشمنجه سینه آلینان
قرارلارین نتیجه سی بو گون ده قارا بولوط کیمی
هر بیر تورکون باشینین اوسوتونده دیر. زور و
قورخو گوجونه ائدیکلری ایندی قانونی و مشروع
اولاراق قارشیمیزی کسمک ده دیر. چوخ شئی
اولدوغونداندا بتر داوام ائتمکده دیر. انگلیسین
گیزلی و باش آلدادیجی سیاستینین یئرینی آنتی
تورک فرانسه سیاستی آماقدادیر. گونوموزده بئله
منیم دوغولدوغوم قاراداغ بولگه سینده دئمک
اولارکی یئر و یورد آدلارینین ۸۰ فایزی
دیشدیریلیمیشدی. میثال اوچون گلیسی کندی

آنجا ق تورک مدنیتی و تورک اینسانی بیر اولکه وطنداشی اولملارینا رغما هیچ بیر سادالانان حقوق و اولاناقلاردان یارارلانما حقوقونا مالیک دئییلدیرلر. حتی تمل و ابتدایی حاقلارین طلبی او جمله دن آنا دیلینده تحصیل؛ دوغما یئر و اینسان آدلارینین قورونوب و یایقینلاشماسی؛ تلویزیون سایر مطبوع ارگان وارلقلارینین اولماسی ان اساسی برابر و قارداشجا حق و حقوقا ییه لنمک دییلدینده مختلف نوع برچسب لرله او جومله دن پان تورکیزم ؛ تجزیه چی؛ بیگانه پرستلیک و س سوچلامالارلا اوز- اوزه قالا بیلیرلر. بونلارین هامیسی پهلوی رژیمینین غیر انسانی و غیر ملی سیاستینین بو گونکو یانسیمالاریدیر.

آتالار دئمیش : بیر دلی بیر گوله بیر داش آتار مین عقللی اونو چیخارا بیلمز. بو کیمی محدودیتلر سایماقلا بیتمز یاشادیغین اولکه ده آچیب قولاق آسماغا بیر رادیو ؛ بیر تلویزیون ؛ بیر سینما ؛ بیر تئاتر ؛ بیر فرهنگی ؛ بیر علمی ؛ بیر تفریحی یئر اوز دیل و مدنیتینده یوخدورسا اینسان اوردا اوزونو نجهه حیس ائتمه لیدیر گورسن.

بیر عسکر هیچ فارسجا بیلمه یین آناسینا بیر مکتوب یازسا اونو تورکجه دوشونوب اما فارس دیلینده یازار. آناسی ایسه ان سئودی بالاسینین مکتوبون ترجمه ائتدیررک آنلاماغا چالیشلار.

٥٠ ایل پهلوی دورونون ییز تورکلره ووردوغو ضربه نه یازماقلا بئتر نه ده آنلاماقلا.

بو گونکو گون ده ده بو سورونلارین آرادان قالدیریلماسینا نه دولت نه مدنی و سوسیال قورولوشلار هیچ بیر یاردیم ائتمز. او قدر بو تورکو تحقیر و محو ائتمک درین قاتلارا ائتمیشدیر کی بئله تورکلر چوخ اوزلرینی زواللی و مدنیت دن یوخسون حیس ائدرک اوزلرینی بو وضعیتدن قورتارماغی بئله عقللرینین اوجوندان گئچیرمز. پهلویلرین تورکلره باشلاتدیغی کولتورال گئوساید آرتیق هم تورکلرین هم ده فارسلا رین ایلک لرینه قدر گیرمیش و نتیجه سی ده گوز قاباغیندادیر.

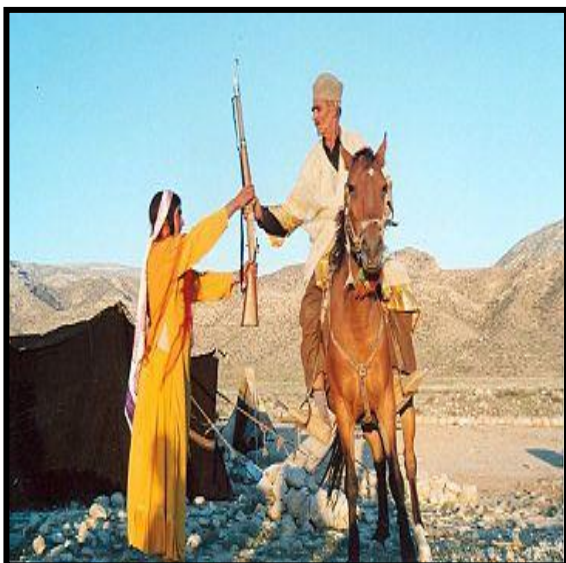
دولت گوجونو آرخاسیندا گورن فارسلا ر و بو گوجون ایستر گئچمیش رژیم و ایستر ایندی اونلارین یانیندا اولماسیندان اوز گونلرینین یوکسک حده اولماسینا گون کیمی اینانیرلار. تحصیل سیتمی ؛ مطبوعات ؛ رسمی دولت دیلی ایستاتوسو ؛ رادیو تلویزیون و س کیمی قورویوجو و اینکیشاف ائتدیریچی فاکتورلارین اونلارین مدنیت و دیلرینین یانیندا اولماسی البته کی اونلاردا معنا روح یوکسکلی یارادیر. ایسته دیکلرینی ایسته دیکلری یئرله ائده بیلرک ایمکانینا مالیک دیرلر.

باخاجاق فیلمیمیز نه بیر قولاق آساجاق توره لی خواننده میز نه ده اوخویاجاق بیر کیتاب البته آنا دیلمیزده یوخدور. بیز نیما یوشیجی تانییریق اما حبیب ساحیری تانمیریق/ بیز حافظی تانییریق اما نسیمی تانمیریق/ سعدینی تانییریق اما محمد فضولینی تانمیریق/ ماکسیم گرگینی ؛ عزیز نسینی ؛ بالزاکی ؛ جک لندنی ؛ دیکنزی ؛ جان اشتاین بکی ؛ شولوخوفو ؛ داستایوفسکینی ؛ لئو تولستویو ؛ صادق هدایتی ؛ علی شریعتی ؛ یاموک ؛ اورهان پاموکو ؛ چخوف و اونلارجا بونلاردان تانییریق. اما اوز به اوزوموزدن اولنلاری تانییریق. نیه ؟ چونکو پهلوی بیزیم ضیا چیراغیمیزی سوندوروب و یاغ یثرینه قان ؛ هده ؛ قورخو دولدوروب.

تورکلر بو اولکه نی قوروب و قوروپوبلار آنجاق اجحافا اوغراییب یوخلوغا معروض قالیلار. بیزیم شیفاهی خالق ادبیاتیمیزی مکتبلرده اوخوسانیز دییر مین اروپالینین ادبیاتینا. تورکون " سو " ، " یارادیلش داستانی " ؛ " قاراخان داستانی " و آشیق ادبیاتینی اوشاقلاریمیزا لویردسه نیز هینلرله غریبن آسیملاسیون دییرهانیندان قوروتولموش اولاریق. پهلوی دیشدیریلدی آنجاق اونون بیزه قارشى توتومو حالا دولم ائدیر؟...

گوره سن نیه؟

باخمایارق ایندی او زامانا گوره آز دا اولسا سربستلیک واردیر. لاکن بیر مدنیتین و دیلین یادا ادبیاتین اینکیشافی اوچون مطلق دولت دسته یی اولمالی دیر. آلت یایی ایمکانلاری پارلل یارادیلمالیدیر. هیچ اولماسا بولکه سل یا دا جغرافی اقلیم لر کیمی.

ائدیلن باسقیلارا مرحم اولماقدانسا یارالاریمیزا دوز باسماغا نه گرک واردیر. ذاتا بیزیم هدنیس جان لوسته دیر. بیزه تپیک – دابالاق یوخ جان سوپو لازیم دیر. اوشاقلاریمیز ذاتا دیلمیمیزی بیلمیرلر. تورکجه بیلنلرده استانبول تورکجه سینه اوستونلوک وئریرلر. یوزده ۹۸ فایز تورکلر اوزلر دیلرینین یازیسینین اولدوغونو بیلمیر. هیچ بیر تورک شاعیرینی تانیمیر. ضرب المثلرینی بیلمیر. هیچ بیر تورک بیلمیم اینسانینی تانیمیر. کولتور قهرمانی اولان شاعیری و یا خواننده سی یوخدور.

بیز تورکلر ایندی بو اولکه غرب مشهورلارینی تانییریق. تورکیه هنرپیشه لرینی کوکدن تانییریق. آذربایجان دا بیر چوخ شاعیر و خواننده لری تانییریق. حال بو کی بیز اولکه نین آپاریچی میللتلریندن بیرى اولدوغوموز حال دا نه بیر

کولانی لار تورک طایفالاریدیر لار (٢)

کولانی، سدلی، قاراباغ، خلج، بی دیلی، دمیرچی، قازانچی، یایچی، قارخون، یوردچو، موغانلی، افشار، بایات، قوشچو و دیگر تورک طایفالاری توپلو اولاراق یاشامیشدیر و یاشاماقدادیر. بو طایفالارین سایجا و یایلدیغی اراضیه گۆره چوخ بؤیوکلریندن بیرى اولان کولانی طایفالاری نین» ناخچیوانا گلیشی، تاریخی و تاریخده کی، رولو آیریجا آراشدیریلمالیدیر. سادهجه، الده اولان بیلگیلره اساساً دئییه بیلرک کی، کولانی تورکلری نین ناخچیوانا یئرلشمه سی نین - آز اؤنجه قئید ائتدییمیز کیمی - ان آزی ٣ مین ایل یاشی وار. خاطرلداق کی، ٢٠-جی یوز ایلین اوللرینده خاراباگیلان اراضی سینده آرخئولوژی قازینتی ایشلری آپاریلیب. لاکین بو آختاریشلار آذربایجانلیلار طرفیندن دگیل، لالایان، تئر-اوتتیسیان کیمی اثرمنیلر طرفیندن آپاریلیب. لالایانلاری آزدان-چوخذان تانیدیغیمیز اوچون ائحتیمال ائده بیلرک کی، بو قازینتیلار زامانی بیزیم اوچون چوخ فایدالی اول بیله جک مادی مدنیت نومونه لری نین بیر قیسمی محو ائدیلمیش اول بیلر. بهرم اوغولونون قئید ائتدی

Kolanılar Türk tayfalarıdır (2)

یازار: نامیق حاجی حیدرلی

کۆچورن: محمود بنی آدم دیزج

«بیرینجی بؤلومو خداآفرین درگیسی نین ٢٠٩

نمره سینده چاپ اولوب»

مرحوم عالیملریمیز، بوداق بوداقوو و قیاسدین قئیبوللائو بیرگه یازدیقلاری «ناخچیوان دیاری نین یئر یادداشی» (باکی-٢٠٠٤) کیتابیندا کولانی لاری «یئرلی و قدیم طایفا» آدلاندیریرلار. آنتیک دؤورون آسترونومو، فیلسوفو و جوغرافیایچی سی پتولومئی ناخچیواندا آراز چایی یاخینلیغیندا کولتنی آدلی یاشایش یئر نین اولدوغونو یازیر.

ناخچیوان اراضی سینده میلاددان مین ایل اؤنجه یه عایید اولان خارابا گیلان نئکروپولو، شاهبوز رایونون یاخینلیغیندا تخمیناً، ٢٥٠٠ ایل یاشی اولان کولانی نئکروپولو کولانی لارین ان آزی ٣ مین ایلدی ناخچیوان اراضی سینده یاشادیغینی بللی ائدیر.

ناخچیوان بؤلگه سیندن اولان آراشدیرماچی - تاریخچی شاهین برم اوغولونون ایفاده سی ایله دئسک، «آذربایجانین تاریخی دیارلاریندن بیرى اولان ناخچیوان اراضی سینده تاریخن کنگرلی،

قئید ائدير. «قاراباغنامه» لرين مؤلفلريندن اولان ميرزه آدى گؤزل بگ تخميناً ۲۰۰۰ ايل اول- ۱۹-جو يوز ايللرين ۱-جى ياريسيندا - يازيردى: «پناه على خان مهري، گونئي ماحاللارى برگوشادا قدر قاراداغ حاکمی نين اليندن آليب اؤزونه تابع ائتدی. تاتئف و قارا کليسه (سيپيان) ماحاللاريني ناخچيوان حاکميدن، زنگزور و قاپان ماحاللاريني تبريز بگلر بگيندن، کولانيلارين مسکنى اولوب اوشاجيق کنديندن گؤيچه سرحدينه قدر اوزانان ترتر چايي ساحلينده کي، يئرلري ايروان حاکميدن آلدی.»

زئمفيرا حاجيئوا «قاراباغ خانليغي: سوسيال-اقتصادی مونايسيئلر و دؤولت قورولوشو» (باکي - ۲۰۰۷) آدلى مونوقرافيا سيندا کولانى ماحاليندان بحث ائدرک يازير: «کولانيلار ماحاليندا ۹ اويماقدا جمعی ۴۶۲ (۲۰۳ وئرگی اؤديه، ۲۵۹ اؤدمه يين) عائله واردی. اونون ساکينلري موسلمان-آذربايجانلييلار ايدى، اهالى نين باشليجا مشغوليتي ايسه مالدارليق و ناخيل چي ليق ايدى. ماحالدا هر بير اويماغين اؤز حاکمی وارايدى. ان بؤيوک اويماقلار ۶۱ عائله دن عبارت، قاراوند، ۶۷ عائله دن عبارت، قيزيل حاجي لى، ۱۲۰ عائله دن عبارت، ديننى بگ-احمدلى اويماقلارى ايدى. اهالى سى يالنيز آذربايجان ليلاردان عبارت ايدى.»

۱۸-جى يوز ايلليک ده قاراباغ خان ليغى ۲۱ ماحالدان عبارت ايدى. ماحاللارى نايبلر ايداره ائديردى. همين ماحاللار بونلار ايدى:

۱. قارا کيليسه

۲. دميرچى حسنلى

۳. کوپارا

۴. برگوشاد

۵. باقايبيورد

۶. کبيرلى

کیمی «ائرمنى آرختولوقلارين تاريخى عابیده ده عاشکار ائديلن مادی مدنيت عابیده لرینی اؤزلى ايله آپارمالارى بؤيوک اثتيمالدير.»

ناخچيواندا کولانيلارلا باغلى دقيق نتیجه الده ائتمک اوچون اووچ مين ايل ياشى اولان خاراباگيلان نئکروپولو و ميلاددان مين ايللر اؤنجه ناخچيوان ياخينليغيندا مؤوجود اولموش گيلان (گولان) شهرى آراشديريلمالي دير. بو ايسه بير آراشديرماچى نين دگيل، بوتؤو بير گؤندريليميش تدقيقاتچيلارين و يا قوروملارين ايشى دير.

قاراباغ کولانى لارى

قاراباغ کولانيلارين مين ايللردى مسکونلاشدیغى اراضيلردن بيريدير. اثرکن اورتا عصرلرده قاراباغ تورپاغيندا (بؤيوک اثتيماللا آغدره اراضى سينده) کولناقت کندى نين اولماسى چوخ شئى دن خبر وئرير. تانينميش آلبان تاريخچى سى موسى کولناقتلى دا بو کنددن ايدى (بو تاريخى شخصيتين آدى يانليش اولراق موسا و يا موسى کالانکاتيسكى يازيلير). اورتا يوز ايلليک عرب مؤفلرى الاستخرى (اون يوز ايل ليک)، ابن ايدريس (اون بير يوز ايلليک) و ديگرلرى اؤز اثرلرينده قاراباغدا کولناقت آدلى ياشايش يئرئ نين اولدوغونو قئید ائديرلر. ۱۹-جو يوزيل ليک مؤلفلريندن اولان مير مهدي خزاني «کيتابى-تاريخى قاراباغ» آدلى اثرينده يازير: «ترتر چايي ساحلينده کي، اوشاجيق کونبزيندن يوخارى گؤيچه گؤلونون سرحدينه قدر کولانى مسکنى دير...»

قاراباغدا ۲۰-جى يوز ايللييه قدر بؤيوک بير اراضى «کولانى محلى» آدلانيردى. ۱۹-جو يوز ايللييه عاييد قايناقلار و دؤورون مؤفلرى کولانى محلى نين ترتردن گؤيچه يه قدر اوزانديغيني

يازىلى حسابات وئىر. حساباتدا بعضى جملەلەر دورومو آچىلاماقلا برابر كولانىلار يىن كاراكتىر جىزگىلر يىنى عكس ائتد يىردى: «بىزىم ايشچىلر يىن ايشە جىنايتكار موناسىيتى نتيجه سىندە ساروولولار اۆز يىرلر يىنە قايتماق اوزىنە اونلار يىن بىر حىصەسى كولانىلار يىن تورپاقلار يىندا قالدى، بىر حىصەسى ايشە سارووا قايتدى. بئەلىكلە، بئش مىن كولانىلى يىرلر يىن معىن اولونمادان قالماق دادىر. كولانىلار قاراباغ يىن چوخ ناراحات طايفالار يىندان بىرىد يىر و اگر اونلار اىندىيە قدر سوسوبلارسا، بو آنجاق اونا گۆرەد يىر كى، مثلاً حاكىمىت طرفىندە عدالتلى حلىنى گۆزلە يىرلر».

اصلىندە جسورلوقلار يى و «ناراحات طايفه» اولمالار يى هر زامان كولانىلار يىن قوربانلار وئرمەسى ايله نتيجه-لنىمىش، زامان-زامان اىنجىدىلمىش و سورگونلرە معروض قالمىشلار. كولانىلار اىستر چار حكومتىنى، اىستر سە دە سووت رىژىمىنى ايشغال چى قوهر كىمى تانىمىش، تابع اولماقدان اىصرارلا بوىون قاچىرمىشلار. كولانىلار يىن «ناراحات طايفا» اولماسى حتا چار حاكىمىتى نىن باشىندا دورانلار يى اونلارلا ائحتىاطلى و حساس دورانماغا وادار ائدىردى. تارىخ چى پروفىسور توفىق ولىئو يازىر: «اى. نىكولا يىن يىرلى اهالى نىن روسىيا يى موناسىيتى نئجهد يىر؟ - سورغوسونا جاواب اولاراق چار پولكوونىنكى اۆز معلوماتلار يىندا بىلدىرىب كى، بىزىم قانونلار يىن يالنىز كولانىلار تابع اولماق اىستە مىرلر. اونلار كئچمىش ناخچىوان، اىروان، قاراباغ و شىروان خان لىقلار يى اراضىلر يىندە ياشا يىرلار. چوخ جسوردولار، وئردىكلر يى سۆزون آغاسىد يىرلار...»

۷. تاتىو
۸. جاوانشىر
۹. تالىش
۱۰. خاچىن
۱۱. كولانىلار
۱۲. چىبىيور
۱۳. خىرداپارا دىزاق
۱۴. پوسىان
۱۵. دىزاق جاوانشىر
۱۶. اوتوز اىكى
۱۷. اىگىرمى دۆرد
۱۸. قاراچورلو
۱۹. ورنده
۲۰. دىزاق
۲۱. آجان تورك

كولانى محلى بو ماحاللار اىچرىسىندە ان بۆيوكلر يىندن بىرىسى اىدى.

اىستر ۱۹-جو، ۲۰-جى يوز اىللىك مؤلفلر يى، اىستر سە دە داها اولە عايد قاينقلار يى يازىيا آلانلار قاراباغ كولانىلار يىنى بو بۆلگەدە ياشا يىن چوخ مرد، عدالتلى و ناموسلو طايفالاردان بىرى كىمى كاراكتىرىزە ائتمىشد يىر. سووت حاكىمىتى قورولندان سونرا بولشئوىك لر يىن چوخ حساس ياناشدىغى تورك سويلار يىندان بىرى محض كولانىلار اىدى. سووت حاكىمىتى نىن قورولدوغو اىلك اىللردە قاراباغدا كولانىلارلا ساروو كندىندە ياشا يىن ائرمىلر آراسىندا موناقىشه ميدانا گلمىشد يى. همىن ارفدە مىر جعفر باغىروون دا تركىبىندە اولدوغو قروپ قاراباغ اعزام اولونور. مؤوضوع كولانىلار اولدوغو اوچون رىسپوبلىكا(اىنقلاب) رهبرىلگى مسئلە يە خصوصى حساس لىق و هئىاجان ياناشىر. كمسىون گئرى قايتدىقدان سونرا مىر جعفر باغىروو رهبرىيە

غئیرتلی اوغوللارینی بیرلشدیرمک اوچون تشکیلات یاراتماق لازیم ایدی. بئله بیر تشکیلات یاراندی. (۱۶ دئکابر ۱۹۹۲-جی ایل). «موخالیفت» قزنتی یازیردی: «بو واختا قدر غئیری-فورمال «کولانی» تشکیلاتی دفعه لرله دوشمن آرخاسینا کئچیر، اثرمنی فاشیستلرینه دینجلیک وئرمیردیلر».

باتی آذربایجان (اثرمنیستان) کولانیلاری آراشدیرمالار گؤستریر کی، کولانی تورکلری اسکى تورک یوردو اولان غربی آذربایجاندا - اثرمنیستاندا میلاددان یوز ایللر اؤنجه ده یاشامیشلار. بو بؤلگه نین تاریخینی آراشدیران بعضی عالیملریمیز هله بیزیم اثرادان یوز ایللر اول بورادا کول (کول) طایفالاری نین یاشادیغینی قئید ائدیر.

اورتا یوزایللیکلره عایید سندلره باتی آذربایجاندا کولانی آدلی یورد یئرلری نین و کولانی ائل بؤیوکلری نین (شاه وئردی بگ کولانی، امین بگ کولانی و سایر) آدلاری چکیلیر.

سون دؤورلره قدر اثرمنیستان اراضی سینده بیر نئچه کولانی آدلی یئر و یاشاییش منطقه سی اولوب. اونلاردان بعضیلرینی خاطرلایاق:

آرالیق کولانی - ایروان قوبئرنیاسی نین ائچمیدزین قزاسیندا، ایندیکی اوچ کیلسه (ائچمیدزین) رایونو اراضی سینده کند اولوب. رایون مرکزیندن ۶ کیلومتر جنوب-غربده، آلاگوز داغی نین غرب طرفینده یئرلشیردی. اثرمنی منبع لرینده کندین آدی هم آرالیق، هم ده آرالیق کولانی فورمالاریندا قئید ائدیلیب. کئنده ۱۸۳۱-جی ایلده ۲۸۴ نفر، ۱۸۷۳ - جو ایلده ۶۷۶ نفر، ۱۹۰۴ - جو ایلده ۷۶۸ نفر، ۱۹۱۹ - جو ایلده ۱۱۱۸ نفر آذربایجانلی اولوب. آراشدیرماچی عالیم ایبراهیم بایراموون «غربی

۳۰-۱۹۲۰-جو ایللرده ده قاراباغ اراضی سینده سووئتلشمه یه و کولخوزلاشما یا قارشى لاپ چوخ دیرنیش گؤسترن کولانیلار ایدی.

۱۹۱۸-جی ایلده اثرمنی-بولشئویک بیرلشمه لری نین آذربایجان تورکلرینه قارشى تۇرتدی سويقیریم جه دینده ده لاپ چوخ ظولمه معروض قالان کولانیلار اولموشدو. بونو آذربایجان خالق جومهوریتی دؤنمینده یارادیلیمیش فؤق العاده تحقیقات کومیس سییاسی نین عضو ن. میخایلووون معروضه سینده آیدین شکیلده گؤرمک مومکوندور. همین معروضه ده دگیلیر: «بئله لیکله بوتونلوقده جاوانشیر قزاسی نین یالنیز کولانی ایجماسی نین کندلری تالان ائدیلمیشدی. ۱۹۱۷-جی ایلین دئکابر آییندان باشلایاراق، اثرمنی سلاحلی قولدور دسته لری یوخاریدا آدی چکیلن موسلمان جمعیتی نین کندلرینه سوخولاراق، کند ساکینلری نین ائولرینه سلاحلی کئشیک چی دسته لری قویور، کولانی لیلاردان اثرمنیستان رئیس پولیکاسینا تابع اولماغی طلب ائدیر، اونلاری وئرگیلره یوکلعه یه رک، اؤز خیرلری آدینا موسلمانلاردان اؤز دؤولتلری اوچون وئرگی آدی آلتیندا بؤیوک پول مبلغلری قوپاردیردیلار». (آر. دؤولت آرخیوی، فوند ۹۷۰، سیاھی ۱۰، ایش ۱۶۱)

قاراباغ دؤیوشلری زامانی کولانیلار اؤزل قهرمانلیق گؤستریمیشدی. اثرمنی هوجوملاری نین و وحشی لیکلری نین قارشى سینی آلماق اوچون ۱۹۹۰-جی ایللرین اوللرینده «کولانی» تشکیلاتی یارادیلیمیشدی. همین ایللرده اولکه مطبوعاتی ترکیبینده دؤیوشچو اوغوللاری بیرلشدیرن بو تشکیلات حاقیندا قورور دولو یازیلار یایملا ییردی. «آزاد آذربایجان» قزنتی یازیردی: «وضعیت دن چیخماق اوچون دؤرد کندین

سونرا توركلر كنددن دئپورتاسييا
ائديلميشدير. ۱۹۳۵-جى ايلده كندين آدى
دگيش ديريلهرك دزووينار قويولموشدور.

كولانلى - ائرمينيستاندا ائچميدزين
قضاسيندا، زنگيباسار رايونو اراضى سينده
كند اولوب. كندين ديگر آدى «كولانلى
آراليق» اولوب. ۱۹۴۸-۱۹۴۹-جو ايلده بو
كندين اهالىسى زورلا دئپورتاسييا ائديلهرك،

كند عموميتله لغو ائديليير.

كولانلى - بو كند ائرمينيستاندا وئدى (آارات)
رايونوندا اولوب. ائرميني سندرلينده بو كندين آدى
بعضا كولانى كيمي ده قئيد ائديليب. بو كندين
اهالىسى ده ۱۹۴۸-۱۹۴۹ ايلده دئپورتاسييا
ائديلميش و كند ياشاييش يئرى كيمي تاريخدن
سيليئميشدير.

شور كولانلى - زنگيباسار (ماسيس) رايونونون
ارضى سينده، آراز چايى نين ساحلينده اولوب.
۱۹۱۸-جى ايلده كندين اهالىسى دئپورتاسييا
ائديلميشدير. دئپورتاسييا زامانى خيلى سايدا
اينسان حياتينى ايتيرير. شوروى حاكميتى
قورولاندا سونرا كند ساكينلىرى نين بير قيسىمى
ازلى تورپاقلارينا گئرى دؤنور. لاكين بو دؤنوش
ده اوزون چكمير.

۱۹۸۸-جى ايلده شور كولانلى اهالىسى نين
توركلرى اؤز دده-بابا تورپاقلاريندان يئنى دن
دئپورتاسييا ائديليير.

بونلاردان باشقا ائرمينيستانين حاماملى
(ايسپيتاك) رايونوندا گوران آدى بير كند اولوب.
گومان كى، بو كندين ده اساسى كولانى توركلرى
طرفيندن قويولموشدور. گوران طايفاسى كولانى
تورك سويونون قوللاريندان (تيره لرپندن)
بيريديير....

آردى وار

آذربايجانين تورك منشالى توپونيملىرى» (باكى - ۲۰۰۲)
آدى اثرينده يازديغينا گؤره «۱۹۱۹ - جو ايلين
سونوندا كندين ساكينلىرى ائرميني تجاووزونا
معروض قالاراق قيرغينلارلا دئپورتاسييا
اولونموشدور. كنده خاريجدن كؤچورولن ائرمينلر
يئرلشديريلميشدير. ايندىكى ائرمينيستاندا سووت
حكومتى قورولاندا سونرا كندى ترك ائتميش
آذربايجان ليلاردان ساغ قالانلار آتا-بابا تورپاقلارينا
قايدا بيلميشديلر. بورادا ائرمينلرله ياناشى،
۱۹۲۲-جى ايلده ۲۲۴ نفر، ۱۹۲۶-جى ايلده
۲۴۸ نفر، ۱۹۳۱-جى ايلده ۲۹۴ نفر آذربايجانلى
ياشاميشدير.»

۱۹۷۸-جى ايلده كندين آدى ائرمينيستان
حكومتى طرفيندن دگيش ديريلهرك
قريبويدوو (Qriboyedov) آدى قويولموشدور.

كولاگيرن - ائرمينيستاندا يئنى بايازىد
ارضى سينده اولوب. ائرميني قايناقلاريندا كندين
آدى كولاقران شكلينده يازيلىب. كندين آدى
نين ايلكىن واريانتى نين كولانى قيريلان اولدوغو
ائحتيمال ائديليير. ۱۸۲۸-جى ايل توركمنچاي
موقاويله سيندن سونرا كولانيقيريلان (كؤلاگيرن،
كولاقران) كندينه ايلك ائرمينلر كؤچورولمه يه
باشلانميشدير.

۱۹۰۶-۱۹۰۵-جى ايللرده ائرميني-تورك
(آذربايجانلى) موناقيشهسى زامانى كنده ياشايان
توركلره قارشى قيرغينلار تۆره ديلميش، داها

با اینحال کسروی در کتاب زندگانی من که شرح حال خود نوشته اش می باشد درباره زبان ترکی و اهمیت آن چنین می نویسد: «... در زنجان چون به ترکی سخن گفته می شود اندک جدایی که میانه زبان آنجا با ترکی آذربایجان می باشد مرا واداشت که درباره ترکی به اندیشه و جستجو پردازم. در مازندران چیزی به عربی زیر عنوان «اللغة التركیه فی ایران» نوشته، برای «العرفان» فرستاده بودم. در اینجا هم همان رشته را دنبال کردم و کتابهایی به ترکی از غزلیات فضولی و دیوانهای امیرعلیشیر بدست آوردم. هیدجی نام ملایی می بود که در تهران در مدرسه سیدناصرالدین می زیست. او چون شاعر می بود و شعرهای ترکی بسیاری از او در یدها و زبانها می بوده و آنها را نیز گرد آوردم. از این کوشش و جستجو نتیجه هایی بدست آمد که از این جمله این بود که ترکی از دیده کارواژه ها (افعال) به فارسی برتری دارد. (ص: ۲۳۱) زیرا دیده می شود در ترکی پانزده گونه گذشته (ماضی) و چهارگونه اکنون (مضارع) بکار می رود. در حالیکه در فارسی در برابر آنها بیش از چهارگونه گذشته و یک گونه اکنون شناخته نمی بود. این یکی از چیزهایی می بود که مرا از نارسایی زبان فارسی و بیماری آن آگاه گردانید.» احمد کسروی، زندگانی من، تهران ۱۳۴

سوسیال مدیا دان در لمه لر

نظر احمد کسروی درباره برتری ترکی به فارسی و نارسایی زبان فارسی

دکتر توحید ملک زاده

احمد کسروی از جمله عجایب دوران معاصر آذربایجان می باشد که علیرغم اعتقاد به برتری زبان ترکی، به زعم خود برای حفظ ایران متحد نظریاتی چون زبان آذری را اختراع کرد. سیاسی بودن بحثهای من درآوردی آذری را خود کسروی هم اقرار می کند چرا که وی معتقد بود بایستی تمام زبانها و نیم زبانهای ایرانی غیر فارسی باید از بین بروند و ایران فقط دارای یک زبان آنهم فارسی باشد. بنابراین کتاب «آذری یا زبان باستان آذربایگان» را در خوزستان نوشته و در تهران منتشر کرد. به گفته خود کسروی با انتشار این کتاب به تدریج پای وی به محافل به اصطلاح علمی آن زمان باز شد کسروی محبوب قلوب حاکمان جدید ایران گردید.

سنین ماهنیلارین آج قوشلارا بوغدا ساچاردی.
 پیشیکلر یوس یووارلاق دوروردو قارین اورتاسیندا.
 قار منظره لری بیر رسمین اورتاسیندا دورور کیمی،
 بوز پیشیکلر سارمیشدی اطرافیمیزی،
 بوز داغلار...
 بیر تک سنین اوشاقلار اوشویه چک رنگی ساچلارین وار ایدی.
 من بو ائوه اوجوز ائو دئییرم.
 یوخلوغوندا بئله اولدوم.
 مؤعجوزه اولدوکن سونرا،
 بورایا داشیندیم.
 و اینان
 او بو ائوی منه اوجوزا وئردی.
 یاشاسایدین،
 بابام، حیاتینین اورتاسینا،
 گوللر بیغان بیر آدام اولسون ایستردیم.
 سن بیر اوشاق رومانی آناسی اول ایستردیم.
 -اؤلوم میصیر تارالاری خیشیلدا بیردی
 و قلبیمده
 جینگلیتیلی ایلان سورولری -
 دئییه باشلایان بیر اوشاق رومانیندا...
 شالینا سارینیردین، تورپاغا سارینان کیمی.
 ارکن اؤله جه یینی بیلیردیم،
 منه بوراخماق اوچون،
 بو آجیماسیز اؤلوم آنا سسینی.
 ایندی مؤعجوزه وی بیر یئرده ایم،
 زامان بیر ایلبیزین ووجودوندا یاشاییر بوردا
 و چوخ آغیر ایره لی له ییر.
 اوزومده کی چیل لردن باشقا عوصیان ائدن بیر ییوخ
 حیاتیمددا.
 اؤلن هر قادین اوچون بیر شعر یازدیم.
 اونلاری ائوبن قارشیلیغیندا وئردیم،
 چوخ اوجوزا.
 آرتیق بوتون اوزگون اولمالاریمین آدی:
 «آنا»

@SheirOcagi

آنا ANA

دیدم ماداک DİDEM MDAK

سئوگیلی آنام!
 یوخلوغوندا،
 مینلرجه دفعه آچیلدیم،
 مینلرجه دفعه قاپاندیم،
 قاپقارا گۆبه یینی دونیایا فیردا جاقمیش کیمی دوران،
 قوجامان بیر داغ لاله سی کیمی.
 ایندی مؤعجوزه وی بیر یئرده ایم،
 اوجوز ائوده.
 سانکی مورکبی رطوبت آلان بیر قلم،
 دووارلارا هپ سنین رسمینی جیزیر.
 دیلی کئچمیش زاماندا بیر چوخ رسیم.
 هپ گولومسه بیرسن،
 عاغلینین اورتاسیندا ماوی بیر اولدوز وارمیش کیمی.
 و او اولدوز قارائلیق بیر «شوبات» آخشامیندا
 دورمادان سولورموش کیمی.
 خاطرلاییرسان می؟
 ماوی ساچلی بیر تانری کیمی سئوردیم «بوردر گؤلونو»
 او گؤل ایندی ایچیمده قوجامان بیر آنا اؤلوسو.
 گیلنه نار باغچالاری یلا دولو،
 نشه لی بیر شهره بنزدی سنین سسین.
 بعضا اؤلکم ایسته ییرم،
 منی یئنیدن دوغورمان اوچون،
 ایری، تورش بیر گیلنه نار دانه سی کیمی.
 قیش باشیندا بیر تون کؤمور بیغاردیلار قاپییا،
 بعضا گورولن رۇبالار کیمی قاپقارا،
 بیر تون رۇیا چیرتیلدارکن.
 سن قار یاغمادان اؤنجه باشقایدین،
 قار یاغدیقدان سونرا بام باشقا.
 سانکی هپ بلوغ چاغیندا ییدین.
 قوشلار اله کئچیرردی سونرا هر یئری،
 صاباحلاری مینلرجه دفعه سؤیلردیلر سؤیله یه جکلرینی.
 بیزیم هئج آنلایا بیللمه یه جه ییمیز بیر شئی.

میانبرهای پوشالی

دکتر فرمان فرضی

کردن آن مسیرهای دشوار و رنج‌آور، و صرفاً با استعمال یک دارو همان لذت و همان خوشبختی را می‌تواند به انسان بدهد. این ادعا در زمان خودش به یک نهضتی در میان جوانان تبدیل شد و اصطلاحاً به "نهضت شورتکات" معروف شد.

■ نهضت شورتکات (میانبر) اگر چه برای خیلی‌ها جذاب و اغواگر می‌نمود، ولی در عمل تنها خروجی‌اش همین فرصت‌های روانگردان صنعتی (اکس و شیشه و نظایر آن) بود که اگرچه برای دقایقی آن احساس لذت را به فرد استعمال‌کننده می‌داد، ولی عیب‌اش این بود که کاذب و بی‌اساس بود. یعنی ورای آن لذت هیچ موفقیت علمی و اقتصادی و هیچ تلاش سودمندی وجود نداشت. گویی این نهضت، فرآیند را از زندگی شر بکلی حذف می‌کرد و او را صرفاً به یک بازخورد لذتبخش دلخوش می‌کرد.

مروزه هرچند دیگر آن نهضت و جاهتی در میان مردم ندارد، ولی نهضت‌های مشابه زیادی در عرصه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی و سیاسی

در دهه‌های هفتاد و هشتاد میلادی، یک گروه به ظاهر علمی در اروپای غربی مدعی شد که راه‌های میانبری برای احساس خوشبختی پیدا کرده است. مثلاً این گروه ادعا می‌کرد که وقتی یک انسان یک قله‌ی بزرگی مثل اورست را فتح می‌کند، یا به یک موفقیت علمی و کاری بزرگ دست می‌یابد (مثلاً دانشجویی که بعد از بیست و چند سال

همان ایده را دنبال می‌کنند. هنرمندی که می‌خواهد با خرید فالوور، محبوب بشود، یا معلمی که می‌خواهد با چند روز بازی با ارز دیجیتال میلیاردی بشود، دقیقاً مصداق همان بدبختی است که می‌خواست با خوردن یک قرص، لذت فتح

زحمت از دکتری خودش دفاع می‌کند) هورمون‌هایی در مغز او ترشح می‌کند و در نتیجه‌ی ترشح آن هورمون‌ها آن شخص بشدت احساس لذت و خوشبختی می‌کند. همین گروه ادعا می‌کرد به راه‌هایی دست یافته که بدون طی

■ به عنوان یک معلم حقوق عمومی بر این باورم، تا زمانی که ما برای آینده‌ی سیاسی خودمان، مبانی فکری و نظری نداشته باشیم و تا زمانی که بر مبنای همان مبانی فکری بومی خودمان نقشه‌ی راه عالمانه و آگاهانه‌ای ترسیم نکنیم، هر انقلابی لاجرم به نوعی چرخه‌ی متوالی استبداد منتهی خواهد شد. البته این به آن معنا نیست که تا آن زمان جامعه در مقابل حاکمیت منفعل و منتظر باشد. نظارت بر اعمال حاکمیت، نقد مداوم حاکمیت و اعتراض به تصمیم و عمل حاکمیت یکی از مهم‌ترین و بارزترین نشانه‌های یک جامعه‌ی پویا و یکی از روشن‌ترین نقاط قوت همان فرآیندی است که از آن سخن رفت.

■ امروز مردم از علمای دانشگاهی بشدت دلگیر هستند که چرا صدای مردمشان نیستند، علمای دانشگاه هم از مردم دلگیر هستند که چرا نمی‌خوانند و فضای مناسبی به بحث و نقد علمی نمی‌دهند. چاره‌ای جز تغییر این دیالکتیک خسارت‌بار نیست، دغدغه و ترس من این است که عدم پایبندی به فرآیندها و گریز از واقع‌بینی‌های ضروری، در بلندمدت، آزادیخواهی و آزادیخواهان را خسته و فرسوده بکند.

اورست را تجربه کند. ملتی که بدون داشتن مبانی اجتماعی و سیاسی مشخص، هر بیست سال یکبار انقلاب می‌کند نیز از این قاعده مستثنی نیست.

یکی از موفق‌ترین و تاثیرگذارترین انقلابهای تاریخ بشر، انقلاب کبیر فرانسه است که پس از دوپست و سی و چهار سال هنوز کارایی و اثربخش دارد. وقتی انقلاب فرانسه را از منظر حقوق عمومی مطالعه می‌کنیم، می‌بینیم این انقلاب حاصل حوادث نیست، حاصل حب و بغض و هیجانات موردی هم نیست، بلکه مبانی نظری بسیار سترگ و عمیق دارد. گویی انقلابیون فرانسه قبل از هر اقدامی، جان لاک و مونتسکیو و ژان ژاک روسو و توماس هابز و اسپینوزا را به دقت خوانده و در محافل علمی خود نقد کرده‌اند.

شاید این یادداشت من به مذاق آنهایی که فکر می‌کنند راه میانبری برای آزادی و سعادت سیاسی-اجتماعی کشور پیدا کرده‌اند زیاد خوش نیاید، البته اهمیتی هم ندارد. چه آنها خوششان بیاید چه نیاید، هیچ سعادت‌ی بدون فرآیند قابل دستیابی نیست. ما در این کشور حتی سیصد سال بعد از نهضت دستورگرایی غرب، مبانی نظری بومی قابل توجهی نداریم. اگر دلیل فرعی این امر، کاهلی و محافظه‌کاری علمای علوم انسانی و اجتماعی باشد، دلیل اصلی‌اش اما بیمیلی جامعه‌ی ما به فرآیند است. جامعه‌ی ما در خصوص سرنوشت سیاسی خود همان روشی را در پیش گرفته که در خصوص سرنوشت و سعادت فردی و اقتصادی خویش. گویی بخش اعظم جامعه‌ی ایرانی همانطور که می‌خواست با چند صباح قمار در بورس و ارز دیجیتال یک شبه پولدار و ثروتمند شود، دقیقاً با همان رویکرد هم می‌خواهد یک شبه آزاد و دموکراتیک بشود.

علی نشانی باتی آذربایجان اورمو شعرینین ذیره سی

علی نشانی ۱۳۲۴-ده ملی حکومت زمانی هله
چوخ گنج و دئمک ۱۹ یاشیندا اولدوغونا
باخمایارق اونون شعری همین ایل حاضرلانان و
مکتبلرده اوخونان آنا دیلی کتابینا داخل
اولموشدور. او بیر ایله درس اوخویان اوشاقلار
علی نشانی-نین شعرین ده اوخویوب
منیمسشیدیلر. اؤزو دانیشاردی: "ملی حکومت
زمانی تبریزه گتمیشدیم. بیر ده گوردوم فداییلر
دسته-دسته خیاباندا اویان-بویانا گئدیر و منیم
شعریمی اوخویورلار".

تبریزده اولدوغو زمان سلیمان رستم، جعفر
خندان، بالاش آذراوغلو، محمد بی-ریا و باشقا
ادبی شخصیتلر ایله گؤروشموش و صحبتته
اوتورموشدور. اونلار اونو باکییا دعوت ائدیر و اورادا
چیخیش ائتمگینی ایسته ییرلر آنجاق نه-دنسه بو
گئدیش و چیخیش اولمامیشدیر.

اورمونون مرکز میدانی، ایندی تاریخی آبیده
ساییلان ایالت میدانی و امام خیابانلارینین
انشاسینین شاهی اولموشدور. همین خیابانی
چکمک اوچون اورمونون تاریخی بازارینین
پارچالانماغیندان دانیشاردی.

ملی حکومت داغیلدیقدان سونرا شعر یازماقدان
باشقا گوناھی اولمایان علی نشانی ده بیر
چوخلاری کیمی سورگونه گئدیر. نچه ایل یزده
و لرستاندا سورگون حیاتی یاشاییر. سورگونه-کی
ایللرین آجی خاطرهلری هنج ده اونون
یادداشیندان سیلینمه دی و سون گونه دک اونونلا
یاشادی. بو اوزدن ده سونراکی ایللر چوخ ادبی
جمعلره قاتیلما دی، مطبوعاتدا چیخیشی اولما دی
و بیر تهر هؤووشنه ایچینده اولدو. بازاردا اؤز ایشی

۱۴۰۱-جی ایل چیلله نین ۱۳-جو گونو قیسا بیر
خبر یاییلدی: حاجی علی نشانی وفات ائتدی. خبر
نه قدر قیسا اولسا دا یوز او قدر آغیر و
سارسیدجی ایدی.

علی نشانی-نی اورمو شعرینین آتاسی سایشاق
یانیلماریق. او تک جانینا جانلی بیر تاریخ
ساییلیدی. اورمو شعرینین تاریخده اوخودوغوموز
شخصیتلری ایله اوتوروب دورموشدو بو انسان.
اونلاردان شیرین خاطرهلر دانیشاردی. مریم خانیم
جهانگیری-نی گنج قیز دئیته تقدیم ائدردی.
میرجلال صابره یازدیغی شعر ۱۳۲۵-جی ایل
اورمودا چیخان ارومیه قزئتینده چاپ اولموشدور.

علی نشانی-نین باغبان قیزی و بند شعرلری خلق
ماهنیسینا چئوریلیب ۷۰ ایلدن چوخ خلقیمیزین
دیلینده ازبر اولان ماهنیلارا چئوریلیمیشدیر.

یازدیغی شعرلر آخیجیلیق و دولغونلوق
باخمیندان داها دگرلی اثرلر سیراسیندا دایانیر.
بو اونون یالنیز سونکو شعرلری دگیل هله گنج
یاشلاریندا یازدیغی شعرلرده ده اؤزون
گؤسترمکه-دیر.

بیلردی کی؟» بو قدر تواضعکار بیر انسان ایدی و
عمرونون سونونا قدر بو اخلاقی اؤزو ایله داشیدی.

مرحوم علی نشانی نین ۱۳۲۳-جو ایل یازدیغی و
ملی حکومت زمانی بیرینجی آنا دیلی کتابیندا چاپ
اولان شعری:

قوجا باغبان

قوجا باغبان ایشله دایانما بیر آن
ایشله یین ال باغچا گؤرر، بار گؤرر
بو بللیدیر سعی ائیلسه باغبان
آلما گؤرر، هئیوا گؤرر، نار گؤرر

باهاردان یارانیر هر لاله هر گول
مرامه یئترسن غم ائتمه کؤنول
چون هر زمان قیشین سونوندا بولبول
لاله لی سونبوللو بیر باهار گؤرر

بولبول گرک دؤزه بیلسین خزان
اگر چه عاشقدیر او گولستانا
عاشق اگر دؤزه بیلسه هجرانا
آرزویا چاتیب نازلی یار گؤرر.

۱۳۲۴-جو ایل یازدیغی آذربایجان شعری:

آذربایجانیم

سن ای منیم آنا یوردوم عزیز آذربایجانیم
بیر باخ سنین هوسین له قانادلانیر ترلانیم
بودور یئنه سنین ایچون حصر اولونور داستانیم
یاشا منیم یوردوم یووام یاشا عزیز وطنیم
یاشا آنام، یاشا وطن، یاشا دوغما مسکنیم
قلم سنین، داستان سنین، وارلیق سنین، جان سنین،
آچ تاریخی ورقله باخ، شهرت سنین، شان سنین،
باقرخان تک قهرمانلار، شانلی ستارخان سنین،

ایله اوغراشدی و آنجاق اونون یانینا گئدن ادبیات
اهلی ایله دئییب دانیشماغا قناعت ائتدی.

قوجامان شاعر چوخ گنج یاشلاریندان حیاتینین
سون گونلرینه دک اورمو بازاریندا قوماشچی اولدو
آنجاق هئچ نه اونو شاعر روحوندان آیرانمادی. او
شاعر یاشادی. شاعر دوشوندو و شاعر یازدی.
بازاردا اونا مراجعت ائدن اوفاجیق بیر قیز اوشاغینا
فاطمین قهسه سی کیمی پوئما یاراتدی.

علی نشانی نین شعرلرین اوخویارکن اونو بیر
رئالیست شاعر گؤروروک. اجتماعدان،
اوشاقلینغیندان، بازاردان و تجربه ائدیگی هر نه دن
یازان بیر شاعر هئچ ده رومانیک بیر دونیا
یاراتماییر و اونون یازدیقلاری اطرافینداکی
گرچکلری تصویره چکن بیر تابلولار اولموشدور.

اوزون ایللر یازیب یارادان علی نشانی نهایت
۱۳۸۸-جی ایل کتاب چیخارتماق قرارینا گلیر.
نوتلارین ترتیب ائدیپ منه وئیر. کتابی ترتیبه
سالیب نهایی باخماق اوچون اونا قایتاریرام. کتابین
اوستونده «حاج علی نشانی» سؤزونو گؤروب تپکی
گؤستریر. «آخی ددم منه آد قویاندا علی آد
قویوب حاج علی دئمه ییب کی» دئییه حاجی
سؤزون سیلدیریر. کتابین اوستونده آنجاق «علی
نشانی» یازیلیر.

۶۴ ایل اوندان قاباق، ۱۳۲۵-جی ایل ملی
حکومت طرفیندن یاینلانان «شاعرلر مجلسی»
کتابیندا دا همین آد ایله چیخیش ائتمیشدیر. او
زمانین مطبوعاتیندا دا «علی نشانی» تانینمیش
بیر آد اولموشدور. اؤزو همین ایللردن دانیشاندا
«جوانلیق ایدی شعریم چاپ اولاندا ذوقا گلیردیم
سئوینیردیم» دئییردی «منی ده تشویق ائتمک
اوچون شعریمی چاپ ائدیردیلر یوخسا اورمودا
یاشایان یوخسول بیر اوشاغین شعرینده نه اول

وطن اهلین مدنیت یولونا سوق وئرن
 صابرین هوپ هوپونون نامہ- شیواسیدی شعر
 گؤستریب شاعریمیز اورمولو بہرام اسدی
 اونون عرفاندا درین جومدوغو دریاسیدی شعر
 ادبیات چکیر انسانی کمال زیروہ-سینہ
 نردباندر کی، اونون پلہ- زیباسیدی شعر
 شعر و عرفاندر آچان عالم اہلیتہ یول
 اہلیت درسینین ابزار و الفباسیدی شعر
 وارلیغین بوللو گؤزلیکلرینین تابلوسودور
 خلقتین عکسیدی ہر وصفینین انشاسیدی شعر
 گنجہ-نین یئردہ ایشیق تشنہ-سینین گؤیدہ الی
 گونوزون گون کیمی آیدینلادان آیناسیدی شعر
 ادبیات باغینین وئردیگی ہر بیر مزہ-دہ
 جوربہ-- جور میوہ-لری، آلماسی، ہئیواسیدی شعر
 شاعرین شعرینہ انگیزہ حوادثن اولور
 ائشیدیب گوردویونون صوت و سیماسیدی شعر
 خفقانلاردا گاہ اوست اورتولو مضمونلار ایلن
 مطلبین نقطہ- تفسیر معمّاسیدی شعر
 اویادان خلقی شبسترلی چیغیرقان خوروزون
 پردہ-سیز طنزلی الفاظ فرح-زاسیدی شعر
 ظلم و حقسیزلییہ قارشی چیغیران خلقلرین
 قورتولوش دینمہدہ فریاد و تفلّاسیدی شعر
 انتظام عالمینین نقشینی ترسیم ائلہ-ین
 نظم- ایلہ صف- صف اوچان گؤیدہ-کی دورناسیدی شعر
 ہر اؤتن دؤورانین اؤز حال و ہواسین داشییان
 زامانین وصفینی تصویر ائدن عکاسیدی شعر
 داشیان عرف ایلہ معنا وئرن ادراک و شعور
 ہر ائلین اؤز دیلینین عمق و پھناسیدی شعر
 فیلمدیر سانکی تماشچیدا احساس یارادان
 چوخلو تصویرلرین صحن تماشاسیدی شعر
 سس قولاق باغلیسیدیر، سؤز قولاغین سیرقاسیدی
 ائشیدن ہر قولاغین اینجی-لی سیرقاسیدی شعر
 شاعرین پختہ-لی یین خاملیغین اثبات ائلہ-ین

یاشا منیم باغیم، باغچام، یاشا گؤزل گولشنیم
 یاشا آنام، یاشا وطن، یاشا دوغما مسکنیم،
 ازل گوندن سنین ایچون یارانمیشدیر قلمیم
 اگر من بیر پروانہ یم سنسن چیراغیم شمعیم
 سن ہر زامان یادا دوشسن آزالیر دردییم غمییم
 سنسیر یقین اوچا بیلمز کؤنول ترلانیم منیم
 یاشا آنام، یاشا وطن، یاشا دوغما مسکنیم .

۱۳۹۵-جی ایل شعر حاقیندا دوشونجہ لرینی

داشییان شعر:

شعر

هنر اولدوزلارینین گؤیدہ ترّاسیدی شعر
 معرفت گولشنینین نرگس شہلاسیدی شعر
 جہل بتخانہ-سینین الہ تبر، بت-شکنی
 مدنیت گولونون بولبول شیداسیدی شعر
 اینجہ-صنعتدی کی، ہر اؤلچودہ، ہر قاعدہ-دہ
 معنویت سؤزونون منبع معناسیدی شعر
 شعردیر گؤسترن اؤز شاعرینین کیملیگینی
 حافظین، خیامین افکارینین افشاسیدی شعر
 خیامین اینجی رباعیلری، مشہور اثری
 مولوی مکتبینین مدرک اعلاسیدی شعر
 اولو فردوسی قوران بیر ابدی کاخ بلند
 سعدینین گوللو گولستان مصفّاسیدی شعر
 قرنلر دیر یاشادان شانلی نظامینین آدین
 ہر زامان شاعرینین ضامن احیاسیدی شعر
 عشقی تصویرہ چکن شاعرین اؤلمز اثری
 آدلی منظومہ- مجنون و لئیلایسیدی شعر
 ادبین قدرینہ برہاندی فضولی غزلی
 هنرین، صنعتین ان زیروہ-لی عنقاسیدی شعر
 سوروشون شہریارین شاہکاری حیدربابادان
 ان گؤزل اینجیلرین پارلایان الماسیدی شعر
 ساہرین یازدیگی یوخسول توخوجو ایشچی قیزین
 بوغولان آرزوسو، نیسگیل دولو دونیاسیدی شعر

ترانه مشهور «باغبان قیزی» و همچنین ترانه «گل گندک بنده» از جمله اشعار وی هستند که در دهه سی بر سرزبانها افتاد.

این شاعر پیشکسوت و عضو «شاعرلر مجلسی» (مجلس شاعران) در دوره حکومت ملی آذربایجان در سخنرانی و دیدار با آحاد مردم از دوران طلایی حکومت ملی آذربایجان و دست آوردهای آن به رهبری «سیدجعفر پیشه‌وری» و جنایات رژیم منحوس پهلوی دوم در سال ۱۳۲۵ در اورمیه و آذربایجان بیان می‌داشت وی در دهه سوم زندگی‌شان، از سوی رژیم حکومت پهلوی به استانهای لرستان و یزد تبعید شده بود.

استاد علی نشانی مسن‌ترین شاعر در قید حیات آذربایجان بود که سه‌شنبه ۱۳ دیماه ۱۴۰۱ در اورمیه و در ۹۷ سالگی دار فانی را وداع گفت.

@TebriSesi

*****

علی افسر شهبازی خوجالی نُجه میللتچی اولدوم!!!...

یئددینجی صینیفده اوخویان زاماندان و وطن سئوداسیله یاشامیشام.

او زامانلار آتام بیر بسیجی اولارخ ایران_عراق ساواشیندا شیرکت اتمیشدی. بوتون ایرانی جیبهه و جنگ و سسی گوتورموشدی و میللتچیلیق و تورکچیلیق آدیندا بیر مفهوم آذربایجان دا، یاشامیردی، ایندیلر فیکیرله شنده اوز اوزومه

← Xudafərin 212 (2023) خدآفرین ۲۱۲ - بهمن-۱۴۰۱

هر یکی حالدا اونون حاصل احساسیدی شعر گوجون آز، قافیه بول، ایندی «نشانی» بورادا شهریاردان کؤمه‌یین باب تمنا سیدی شعر.

@Yaznashr-@yekansasi98

مراسم تشییع و خاکسپاری استاد «علی نشانی» شاعر و یادگار حکومت ملی آذربایجان در اورمیه برگزار شد

مراسم تشییع و خاکسپاری مرحوم استاد «علی نشانی» شاعر شناخته شده آذربایجانی امروز ۱۶ دیماه ۱۴۰۱ با حضور خانواده مرحوم، جامعه ادبی، بازاریان، اصحاب رسانه و جمعی از فعالین آذربایجانی در باغ رضوان اورمیه برگزار شد.

استاد بهرام اسدی شاعر، نویسنده، محقق و مدیر انتشارات یاز و حمید واحدی پیشکسوت عرصه ادبیات آذربایجان غربی ضمن عرض تسلیت یاد و خاطره این استاد را گرامی داشتند. در دهه نود اولین کتاب اشعار علی نشانی که شامل منتخبی از سروده‌هایشان بود تحت عنوان «عؤمور یوللاریندا» از سوی انتشارات یاز اورمیه چاپ و تقدیم علاقمندان استاد شده بود.

چالیشماقلاری، نئجه کی نئم مریمین، دیلیندن چیخیپ ائله اوجورده منیم ایچریمده اوتوروپ و سونرالار بو اندیشه هر نئیه غلبه چالیپ و منی میللتچی ائله یپ.

البته داها بویوک اولوپ دوشوندوم کی من ژینرال یوخ بلکه بیر سیاستچی اولمالیام تا وطنه خیدمت ائدیم و داها سونرالار گوردومکی من هئچ اوز دیلیمده یازماقی باجارمیرام من هارا ناپلئون اولماق هارا؟ و نهایت بوتون گچمیشدن و آرزیلاردان و هدفلردن منه یانلیز بو موسیقی قالدی کی اونلا یاشاییرام "یوردوم یووام مسکنیمسن... ۳/۱/۱۴۰۰

yekansasi98@yektan سسی کانالی

*****

تومروس : سر کوبگر کوروش

دکتر توحید ملک زاده

✦ هرودوت که منبع اصلی تاریخ نگاران اندیشه متوهم «ایران شهری» به اصطلاح عصر هخامنشی و کوروش می باشد روایتی تاریخی از داستان کشته شدن کوروش بدست تومروس خاتون فرمانروای ماساژت ها / ساکاها (یکی از اقوام ترکان باستان) آورده است که موضوع فیلم «تومروس» ساخت کشور قزاقستان شده است. روایت تاریخی کشته شدن کوروش توسط ترکان

دئیه رم کی: آتام بسیجی اولاندا و من یاشایان شَهَره هر گون شهید گلنده و هر یئر آهنگران موسیقیسیله دولاندا، من ندن میللتچی اولموشام؟ اوچ ایلدن سونرا عمیم سربازلیق اوچون عزیزم اولدو و من اونا یازدیقیم نامه لرین سونیندا یازاردیم کی: خود مختار باد آذربایجان ایران به فرماندهی ژنرال شهبازی.

دئمک بو زمان، بیرنجی دونیا ساواشینا مربوط کیتابلاری اوخوموشام و ها بئله هیتلرین "منیم ساواش" کیتابین و البته ناپلئونین "امپراطورلیق خاطیره" لر کیتابین اوخوموشام و ناپلئونین بو کیتابی منی طبیعی یاشاییشدان اوزاق سالیپ و یاشاییشیمین بوتون زاویه لری اولوپ ناپلئون گیبی یاشاماق... چوخ اییبلر ناپلئون گیبی یاتمیشام و ناپلئون گیبی دورموشام تا شاید بیر گون اوناتای ایمپراتورلیق قورام!!

دئمه ک من او زمانلار خودمختارلیقین معناسین بیلیمیردیم و اونو ایستیقلاللا برابر دوشونوردوم و ژینرالیقدان یوخاری بیر درجه بیلمه ییپ و اونو اوزومه لاییق بیلیردیم... آما ندن میللتچی اولدیقیمی هلمده بیلیمیردیم.

سون زمانلار بونا چوخ فیکیرله شیپ و بونون ندنین تاپدیم.

یازیق بویوک نئم مریم خانیم، من اوشاق اولان زمانلار، همشه بیزه گئچمیشدن تعریف ادیپ و روسلارین حمله گتیریپ و بیزیم کندیمیزده اوتوراق اتمکترین و آتامین باباسی نایبخان، اونلارلا ساواشیپ شهید اولماسی و سونرالار پییشه وری حرکتی و بویوک بابالاریم احد و صمد و شکور رحمتلیکلرین پییشه وری اردوسیندا اولماقلاری و احد رحمتلیگین دفعه لرله پییشه وری کناریندا، اوردو اعضاسینا چیخیش اتمه سی و آتا بابامین پییشه وری ریکابیندا وطنه

رونسانس به کرات روایت شده و در طی تاریخ به شکل اسطوره درآمد. حتی در سال ۱۷۰۷ اپرای « تومروس ملکه ساکاهان » در لندن به صحنه رفت.

◆ در بعد هنری نیز، صحنه انداختن سر بریده کوروش در ظرف خون، الهام بخش تابلوهای نقاشانی چون Peter Paul Rubensin،

Frankenthal porcelain, c. 1773

Mattia Preti, Tomyris Receiving the Head of Cyrus, 1670–72، می شود.

به سبب بعد مسافت حادثه و محل سکونت

هرودوت، جزئیات این روایت چندان معلوم نیست. محل کشته شدن کوروش یعنی ۱۰۰ کیلومتری شمال رود آراکس و در عین حال مملکت ماساژت یا ماساگتت ها نیز مورد بحث است. عده ای از تاریخ نویسان غربی محل کشته شدن کوروش را در ترکمنستان امروزی می دانند. بسیاری از محققین هم آراکس را همان یونانی شده رود ارس آذربایجان می دانند. یعنی تومروس، کوروش را در اراضی آذربایجان شکست داده و سر بریده شده است.

ماساژتت به مذاق خودبزرگ پندارهای مضر بشریت خوش نیامده و با هیاهو و هوچی گری همیشگی سعی در باجگیری از علم و هنر می باشند.

◆ نقل است کوروش بزور از پادشاه ترکان یعنی تومروس خاتون (فرمانروایی از ۵۷۰ ق.م تا ۵۲۰ ق.م) درخواست ازدواج می کند تا به کشور ترکان حمله نکند که با پاسخ منفی تومروس خاتون مواجه می شود. کوروش برای تصاحب به زور تومروس، راه لشکرکشی را برمی گزیند که در این

لشکرکشی با انبوه سپاه ترکان به فرماندهی توروس خانم مواجه شده و در جنگ کشته می شود (۵۲۹ ق.م). نقل است سر بریده کوروش به نزد تومروس خاتون آورده می شود. وی سر بریده شده کوروش را در ظرف پر از خون انداخته می گوید:

« ای کوروش خون آشام! سالها از خوردن خون مردم سیر نشده بودی حالا عطش خونخواری خود را با این خونها رفع کن.»

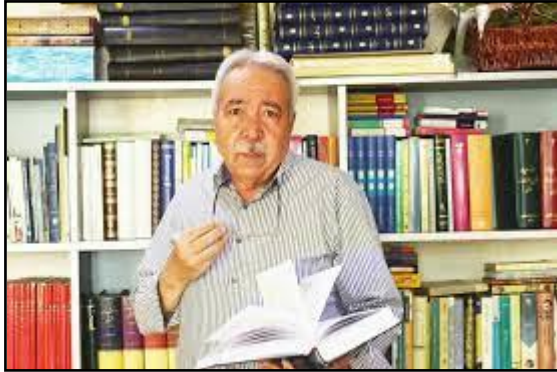
◆ داستان کشته شدن کوروش توسط تومروس ملکه ترکان باستان در کتب مختلف تاریخی دوره

تلویزیون ملی ایران! به چه زبانی قیریلداتماق می کند؟

عیسی نظری

ژورنالیست و حقوق دان (قاضی بازنشسته)

ما تا دهه پنجاه تلویزیونی نداشتیم، دائی ام اولتیماتوم داده بود که اگر حاجی تلویزیون بخرد، ما با شما قطع رابطه می کنیم! دائی من شیخ زاده بود، همان شیخی که یکبار نوشته بودم: وقتی در یکان بوده، از بردن دخترانش به قهوه خانه برای واکسیناسیون خودداری میکرده است. نشان به آن نشان که تا سال ۱۳۵۳ من چند برنامه از تلویزیون دیده بودم، سه تا برنامه مسابقات دانش آموزی که من نیز در آن مسابقه بودم، در قهوه خانه سید در سر کوچهی زیان یک برنامه

ماساژت ها با دارا بودن عرف و عادت عمومی ترکان، بلعاشک جزو ترکان باستان بودند. به روایت هرودوت: « لباس پوشیدن و شیوه زندگی ماساژت ها شبیه سکاها است. آن ها هم بر روی اسب و هم با پای پیاده می جنگند. هر دو شیوه جنگیدن آن ها عجیب است. آن ها هم با کمان و هم نیزه می جنگند ولی سلاح مورد علاقه آن ها تبر جنگی است. سلاح های آن ها از زر یا برنج است. برای نوک نیزه ها و نوک پیکان ها و تبرهای جنگیشان از برنج استفاده می کنند و برای پوشش سر، حمایل و کمر بند از زر. به همین ترتیب اسبهایشان نیز بسیار مجهز هستند. زره سینه اسبها از برنج است ولی زره کمر و صورت اسبها از زر است. آن ها نه از آهن و نه از سیم استفاده نمی کنند زیرا در سرزمین آن ها این دو فلز نیست و به جای آن زر و برنج فراوان است. (هرودوت، کتاب ۱، بند ۲۱۵. ترجمه مرتضی ثاقب فر)

❖ فیلم مشهور تومروس ساخته آکان ساتایف، فیلمساز ۴۵ ساله کشور قزاقستان برای اولین بار در شهر نور سلطان، پایتخت قزاقستان، در تاریخ ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۹ به نمایش درآمد. با نمایش این فیلم آنچه که متوهمین خود آریایی پندار بافته بودند و به خورد جماعت عادی داده بودند رشته شد. با اکران این فیلم تاریخی که براساس روایت هرودوت از کشته شدن کوروش ساخته شده، این جماعت متوهم، از این متوحش شده اند که جواب سوال مردم پرسشگری که می پرسند: « با کدام امکانات جسد کوروش به محل معبد سنگی که از محل حادثه حداقل ۲۰۰۰ کیلومتر فاصله دارد آورده شده و چگونه این مکان یکباره به پاسارگاد و محل دفن کوروش تبدیل شده است؟ » را با کدام تحریف دوباره بدهند.

۱۸ دی ۱۴۰۱

قاجاق نبی مبارز آذربایجانی بر علیه استبداد شاهی

نبی در سال ۱۸۵۴ در روستای آشاغی موللو در منطقه قوبادلی در حاشیه رود آراز به دنیا آمد. پدرش علی کیشی و مادرش گؤزل به دلیل فقیر بودن در زمین های کشاورزی و خانه های اربابان کار می کردند .

نبی هر چه بزرگ تر می شد و درکش از دنیای پیرامون و زندگی واقعی بیشتر می شد، رنج خانواده و مردمش را عمیق تر احساس می کرد و از ظلم اربابان خشمگین تر می شد، تا اینکه روزی در سنین نوجوانی، جعفر خان، ارباب پدرش برای دریافت مالیات سراغ علی کیشی می آید و چون علی کیشی اعتراض می کند، او را آنقدر می زند تا نیمه جان بر زمین می افتد، این بار نبی به اعتراض برمی خیزد و به خاطر تمام ناعدالتی ها و ظلم هایی که در حق خود و مردمش روا داشته اند، بر سر ارباب هجوم می آورد، سربازهای تزار نبی ۱۶ ساله را زندانی می کنند و او بعد از ۲

محاكمه گلسرخي در همان قهوه خانه و چند برنامه صمد آقا در پارک شهر در روزهای جمعه. سال ۱۳۵۳ که عازم دانشگاه تهران بودم، به حاج عمویم پیشنهاد خرید تلویزیون دادم، حاج عمویم پس از تفکری پرچانه گفت: «نه به خاطر تهدید دای ات، من نمی توانم تلویزیون بخرم، ببین عیسی من در شهر آبرو دارم، نمی توانم جواب در و همسایه را و حتی جواب همشهری ها را بدهم!» منم فکر کردم و گفتم: تو نخر، من از پس انداز خودم می خرم، تو هم می گوئی که، من خبر ندارم؛ عیسی خریده، وبالش گردن من! مادرم تنها می ماند، حوصله اش سر نرود.

فردایش به بانک ایران شهر در خیابان شاهپور رفتم و موجودی ام را خواستم. رئیس بانک جلو آمد و گفت: «اگر همه سه هزار تومان را بگیری، حساب پس انداز بسته می شود». گفتم: مهم نیست، تلویزیون مبله فیلیپس هم قیمت اش سه هزار تومان است. خندید و گفت: «آفرین به تو، ولی در کوی دانشگاه تلویزیون هست». گفتم: نه، د رهمینجا برای مادرم می خرم! تلویزیون را خریدم و خودم راهی تهران شدم.

پنج ویا شش ماه بعد، از تهران به خانه برگشتم. تلویزیون همچنان بسته بود، درب های تلویزیون مبله فیلیپس را باز کردم و خطاب به مادرم گفتم : شما از این تلویزیون استفاده نمی کنید؟ او هم آرام جواب داد: « نه پسر، روزهای اول چند روز باز کردیم ولی اصلا نفهمیدیم چه می گوید ! با چه زبانی قیریلدا تماق می کند.»

می گن سالدات یک سیلی زد، از استالین نفرت پیدا کردم! منم از آن روز از این جعبه (معدن گنداب) نفرت پیدا کردم، چطور می شود یک ملت نفهمد که رادیو و تلویزیون یک مملکت چه می گوید!!! ؟

قاجاق نبی در تاریخ ۱۲ مارس ۱۸۹۶ در مرز بین ایران و ترکیه کنونی قربانی خیانتی بزرگ شد که از پیش فراهم شده بود و به واسطه جاسوسان روسی کشته شد .

عجب آنکه پس از گذشت تمام این سال ها نه تنها خاطره این شجاعت ها کمتر نشده، بلکه به واسطه مردمی که باورش داشتند و سینه به سینه داستان هایش را نقل کردند و حتی رشادت های قاجاق نبی را در گوش کودکانشان لالایی گفتند، این حماسه در اکثر زمینه های هنری از جمله فیلم سازی، نمایشنامه نویسی، تئاتر، موسیقی و... مشهود است .

ترانه "قاجاق نبی" که در پست بعدی آمده است، یکی از آهنگ های معروف آذربایجانی می باشد که توسط خواننده معروف آذربایجان خان شوشینسکی اجرا شده است.

سال از زندان فرار می کند و با کمک سایر کشاورزان رسالتش را برای دفاع از مظلومین شروع می کند .

قاجاق نبی دلداده هجر بود، دختری شجاع، جسور و جنگجو که نه تنها با اهداف و دغدغه های او مخالف نبود، بلکه روحیه حق طلبی اش باعث قدرت گرفتن قاجاق نبی بود .

قاجاق نبی در طول مبارزاتش از پذیرفتن هیچ مسئولیتی نهراسید؛ آن گونه که همه نبی را با هجر و هجر را با نبی می شناختند و مقاومت این شیرزن در مقابل طعمه ها، تطمیع ها و تهدید های اربابان قدرتمند، شاهدی بزرگ برای شجاعت و عشق هجر است .

قاجاق نبی مبارز و حق طلبی دلیر، منصف و راهبر بود، به طوری که در مقابل همه مظلومین احساس وظیفه می کرد و با تفنگ و اسبش می تاخت و چاقو بر گلو اربابان سنگدل و بی انصاف می گذاشت، ولیکن انصافش حکم می کرد جان کسی را نگیرد، هدف او برابری بود نه زورگویی، صاحبان زمین به دلیل قدرت و شجاعت و علاوه بر آن نفوذی که در میان مردم داشت، از او ترس و واهمه داشتند.

لازم به ذکر است، قاجاق نبی مبارزات در شمال آراز را کافی نمی دانست و با چشم پوشی بر مرزهای موجود بین دو آذربایجان، در جنوب رود آراز نیز به مبارزات خود ادامه می داد.

در نهایت بسیاری جاسوس برای از پای انداختن او گماردند و حتی پیشنهاد های چرب و لذیذی برایش داشتند که قاجاق نبی و هجر با هوشیاری تمام راه ورود را بستند و همین فداکاری آنان باعث شد که قاجاق نبی به قهرمان مردمی تبدیل شود و نام هایشان در تاریخ جاودانه بدرخشد.

واحدی بودند و سلسله های ترک افغان، خوارزمشاهیان سلجوقیان و غزنویان بر این مرز و بوم حاکمیت داشتند همگی ترک بودند و بزرگترین طایفه ترک جنوب شرق ایران ایلات گزمه کرمان بودند و در حال حاضر نیز تورک ها به تعداد زیاد در شهرهای بم و رابر و قلعه گنج و بردسیر و کرمان زندگی میکنند و در شهر جیرفت الان هم اکثریت ساکنین ترک هستند و گویشوران غیر تورک کرد و لر و بلوچ و عرب و دیلمانی از قدیم تحت حمایت تورکان در قسمت‌هایی از ایران زندگی می کردند.

مهاجرت بنگالی

بدنبال ازدیاد جمعیت هند و بنگال و عدم توان گذران زندگی آنان در مناطق زادگاه خویش عده ای از آنان برای کار و یا تکدی گری به ایران فعلی می آمدند که همگی «سانسی قیریت» یا سانسکریت بودند و در ایران به آنها «قره چی» گفته میشد که در حال حاضر زبان آنها با گرتة برداری از زبان ترکی و نیز وارد شدن کلمات زیادی از عربی بگویش آنان ، به نام پارس یا فارس شناخته می شوند و بهتر است بدانیم که گویشوران فارس از نظر نژادی و قومی به سبب مهاجرت افراد متفرقه از هند و بنگلادش هیچ قومیت و نژاد خاصی در ایران ندارند و لاکن روسیه با سرکار آوردن رضا پالانی به عنوان شاه ایران با او توافق داشته تورک ها را از قدرت ایران کنار بگذارد و روسیه با دست رضاخان کلیه اقوام و خانات محلی را تضعیف کرده و راضی به تقسیم قدرت در بین ترک و کرد و لر و بلوچ و عربها نبوده و انگلیس از زمان قاجار تا کنون سیاست اش با روسیه در مورد ایران کاملاً هماهنگ است از جنوب به ایران حمله کرده و صولت خان قشقایی و سرافرازان ایل قشقایی در جنوب

جعل تاریخ در ایران

ایران کشوری است با اکثریتی ترک که مجموع ترکان ایران اعم از ترکان جنوب و قشقایی بویر احمدی و ایلامی و سنقری و اراک و محلات و تفرشی و قم ساوه و تهران و کرج شهریار و قزوین و مازندران و گلستان خراسان که تا حد زیادی تورک هستند و شمال غرب پر جمعیت ایران که همگی تورک هستند و متأسفانه نظام های حاکم بر ایران با تحریف تاریخ و در حقیقت با تورک کوبی ، سیاست تورک ستیزی اتخاذ کرده و اقلیت حاکم را با همگرایی سایر اقوام ایرانی کورد و لر و عرب در مقابل اکثریت تورک قلمداد می نمایند. با اندک تدقیقی در تاریخ ایران ملاحظه میشود که در طول تاریخ همه شاهان ایران تورک بودند و حتی یک شاه غیر تورک هم نداریم و همه ایران تورک بودند و در حال حاضر اکثر ساکنان پایتخت نیز تورک هستند

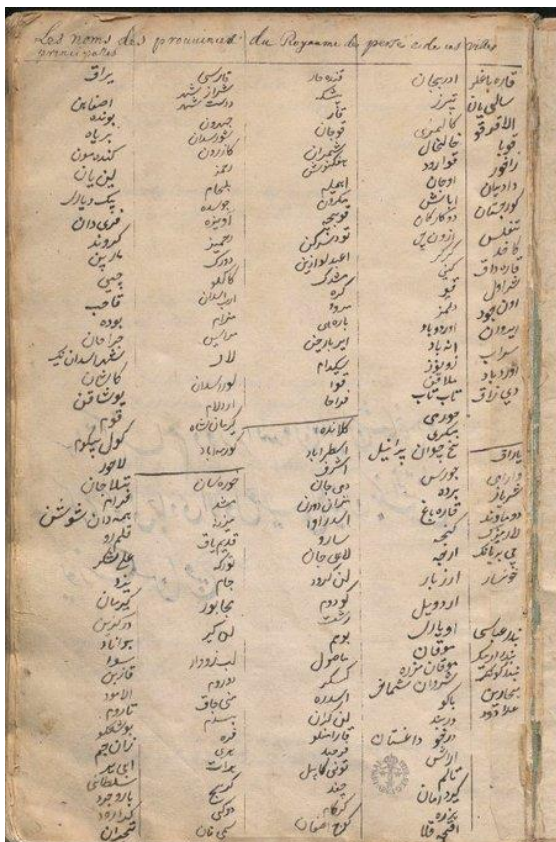
عزیزان عنایت شود که شرق جهان از بدو خلقت تا کنون کلاً ترک بوده و میدانیم که نام اصلی شهر توکیو پایتخت ژاپن « تورک یوردی» می باشد و نام اصلی پکن پایتخت چین شهر «خان بالیق» است شرق روسیه کلا ترک بوده و شرقی ترین شهر روسیه شهر اورومچی است که شهرتورک است.

در طول تاریخ همواره مهاجره های هند همگی ترک بوده و شاهان پاکستان نیز همگی ترک بوده و در حال حاضر بزرگترین حزب سیاسی پاکستان بنام حزب « مسلم لیک» تورک هستند و مرحوم ژنرال علی بوتو و خانم بی نظیر بوتو، دخترش نیز ترک می باشند و افغانستان فعلی نیز که زمانی ایران و افغانستان با هم کشور

بوده و متعاقباً با صدور بخشنامه ای در اداره ثبت احوال نامگذاری اسامی تورکی را ممنوع کرده و بمنظور فارس لیزه کردن اسامی شهرها و مناطق نام بیش از ۳۸۰ شهر و منطقه را از تورکی بغیر تورک تغییر دادند که چندین نمونه از آن تغییر اسامی ذیلا بنظر میرسد .

تغییر نام شهرهای ایران از ترکی به فارسی

انگلستان را شکست داده و از کشور اخراج کردند ولی به هر حال در تهران در زمان به قدرت رسیدن رضاخان شهری کلا ترک نشین بود رضاخان ترک با خوف از قدرت ایلات تورک و خصوصا امیر ارشد قره داغی از یک سو و دسیسه روس و انگلیس از سوی دیگر به تدریج ترک ها را از قدرت دور کرده و با دسیسه روس و انگلیس اقلیت قره چیلر یا گویشوران غیر تورک را بقدرت رسانید و گویش ناقص فارس را که بعنوان یک زبان حتی در سازمان ملل متحد و یونسکو پذیرفته نشد جایگزین قویترین و قدیمی ترین زبان جهان، زبان تورکی کرد و این خیانتی بزرگ به ایران و تاریخ ایران بود متعاقباً سرگرد مختاری را مسئول جوک سازی حکومتی علیه ترکها نمود که بعدها این سرگرد، سرهنگ و رییس شهربانی کشور شد و تورک کوبی و تورک ستیزی را در ایران بشدت رواج داد و در سال ۱۳۱۴ هجری شمسی به کلیه ادارات بخشنامه ای دادند که از آن به بعد همگی در ادارات تهران باید فارسی گویش کنندو ترکی را کنار بگذارند درحالی که ساکنین تهران همگی تورک وزبان اصلی این شهر تورکی و اسم تمام محلات قدیمی « قیطریه ، دوشان قاجار- پیروزی و دوشان تپه - پادگان سپاه و قزل حصار- حدفاصل خیابان شریعتی تا میدان سبلان و نیز قزل قلعه از عباس آباد تا امیر آباد و قشون همان خیابان و چهار راه لشگر فعلی و قورخانا همان توپخانه فعلی و ....» تهران نیز ترکی است و در راستای تورک ستیزی و تورک زدایی جشن کتاب سوزان سال ۱۳۲۶ تبریز و از بین بردن کلیه کتابهای تورکی در کتابخانه دانشگاه تهران و کتابخانه مجلس شورای ملی و ....

- اورمیه به رضائیه
- سلماس به شاپور
- قوشاچای به میاندوآب
- سویوخ بولاق به مهاباد
- اوج نوا به اشنویه
- خانا به پیرانشهر
- گاریس، گروس به بیجار

قشمر به ترشیز و بعد کاشمر
 گولشان به طبس
 سبزی وار به بیهق
 سبزی واران به جیرفت
 میانو، میان اوا، به اسفراین
 بیچلن یورد به بجنورد
 خوجا به نوشهر
 گوگلان به کلاله
 آق قالا به آق کلا
 قره تیکان به آزاد شهر
 سلطان آباد به اراک
 انزلی به پهلوی
 آوا دیجه به آواده
 قویون داغی به کبودان
 کنگرلی دنیزی به خلیج فارس
 گن بورون به بندر عباس
 اوپ آتان به آبادان
 لیان به بوشهر
 آنزان به ایذه
 اوادیجه به آواده
 سویوق بولاق به هشتگرد
 قیدار به خدابنده

یایلاق به قروه
 سولدوز به نقده
 تیکان تپه به تکاب
 ساری داش به سردشت
 سینان داش به سنندج
 صایین قالا به شاهین دژ
 قره داغ به ارسباران
 اهر به ارسبار
 آودانا به سراب
 مغان به پارس آباد
 نارین قالا به سردرود
 اوجان به بستان آباد
 مغان به بیله سوار
 خیوو به مشکین شهر
 توفارقان به آذرشهر
 میاناش، میانج به میانه
 سراسکند به هشترود
 اووهر به ابهر
 سووش بولاق به هشتگرد
 قیدار به خدابنده
 تالیش به هشتپر
 جورزق به طارم
 قرمسین به کرمانشاه
 حسین آباد به ایلام
 سناباد به مشهد
 سبزی وار به بیهق
 ساری قیز به سرخس
 شیروان به شیران
 خیوشاه به قوچان
 دره گز به محمود آباد
 خلجستان به دستگرد

عباسی لر بابک و اونون اوردوسونون یئنیلمزلیینه گوره بیزانس ایله سازیشه گیرمک ایسته بیردی. بابک ایسه یالنیز دئییلدی، اونون آرخاسیندا بیر اولوس دایانیردی، بابکین یاراتدیغی تاپسیز اوردو، دولت، میللت، یاشام مبارزه، بدن و روح آزادلیغی حاققیندا دیکلرینین یئتیرمه سی ایدی.

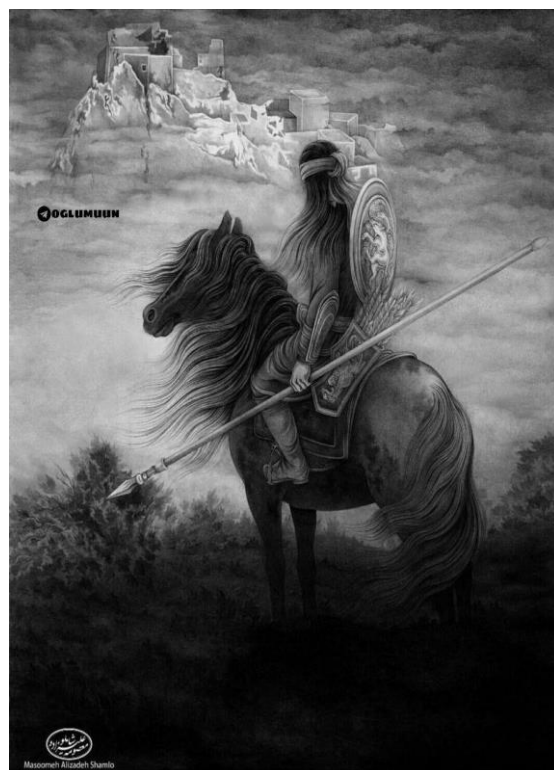
بابک ۲۲ ایل دویوشه-دویوشه حتتا بو گون بئله گئچک کیمی گورونن آزاد اینسان توپلومو یاراتمیشدیر. (عمومی برابریک اعلان ائتمیشدیر) آذربایجانین هر بیر طرفینده ۲۲ ایل دالغانان آل بایراغ بابکین آزادلیق غلبه قهرمانلیق ماهنی سی ایدی...

سییان کویونده، سهل ابن سنباط خیانتی ایله، اله وئرلین بابک آغ دهوه اوستونده سامرا شهرینه آپاریلندا دا بو ماهنی قیریلمامیشدیر. آنجاق آهنگ تونو دئیشیلیمیشدیر. یوردو خلیفه لرین تاپداغینا چئوریلیمیش توپراغینا، داغیلیمیش شهرله، اود معبدلری اوستونده اوجالدیلان ساری لارا، اسکی مدنیت ین ایزینی ایتیرمک اوچون دریدن قابیغدان چیخان خلیفه نین بیرتیجی لارینا باخاندادا، بوتون دونیا یا دونولمزلیک، اییلمزلیک، حسرت ماهنی سینی اوخویوردو.

بذ داغی نین آغ قارتالی
 بوینوندا قیرمیزی شالی
 سن یارالی، ائل یارالی
 پارچالاندین، اولمه دین کی
 او یود آلدین جاویداندان
 گوز اورتدون بیر آوج قاندان
 سادجه آذربایجانان
 آرالاندین، اولمه دین کی
 دوشمنلرین ییغین-ییغین
 داغلار وئردی سنه سیغین

بابک آل دون (خرمدین)

دوزنله بین: محمد شیخلی

سوز بابک دن، اودلار یوردونون ایید و اولمز قهرمانیندان گئدیر. بابک اوز آل بایراغینی آذربایجان توپراغیندا ۲۲ ایل ووقارلا دالغاندیرمیش، ۸۰۷-جی ایله باشلایان خرملر حرکتی جاویدانین اولوموندن سونرا ۲۲ ایل لیدرلیک ائتمیشدیر. عباسی خلیفه لرینین اونونده بابکین آل بایراغی ۲۲ ایل اییلمه دن دالغانماسی غیر عادی بیر اولایدی، و بو گوجون باشلیجا قاینقلاریندان بیری بابکین اوز اینام ایله اینانچ و قهرمانلیغی ایدی.

او آلتی خلیفه اوردوسونون ۵۰۰ مین خلیفه نین دویوشچوسونو آرادان آپارمیش آزاد اولونموش توپراقلاری، توپراق اییه لرینه ویرمیشدیر.

آذربایجان اولوسو یاغیلری اوز توپراقلاریندان تمیزله ییب، خلافتین شرقه یولونو باغلامیشدیلا.

حیدر خان عمواغلو کیم دیر

حیدر خان عمواغلو شخصیت برجسته آذربایجان که بدست میرزا کوچک خان جنگلی اعدام شد.

حیدر تاروردی اوف افشار اورومی معروف به حیدر خان عمواغلو ملقب به سیمرغ مشروطه از بزرگان تاریخ آذربایجان می باشد.

*او دوست ستارخان بود و ستارخان او را برادر صدا میزد، مهندس برق بود و یکی از اولین بنیان‌گذاران صنعت برق در ایران بود.

*حیدر خان عمواغلو بعد از ورود به تهران به احزاب سیاسی پیوست و حزب دموکرات آذربایجان را تاسیس نمود، لازم به ذکر است حکومت دموکرات آذربایجان که پیشه وری در آذربایجان بنیان نهاد ادامه همان دموکراتی بود که حیدر خان تاسیس کرده بود.

*حیدر خان عمواغلو دشمنان آذربایجان را یکی پس از دیگری حذف میکرد

یکی از این افراد شجاع نظام حاکم مرنده بود که راه ارتباطی جلفا را مسدود کرده بود و مردم را تحت فشار قرار میداد، حیدر خان با ارسال بمبی

اوره بینده یاراتدیغین
اوتدا یاندین، اولمه دین کی
سورودولر قوربت ائله
دایاندین، گلمه دین دیله
دوغرادیلار، گیله - گیله
و دوغراندین، اولمه دین کی
آلدیلار ساغ و سولونو
کسدیلر یوردون یولونو
قیردیلار ایکی قولونو
یارالاندین، اولمه دین کی.

پروفیسور علی داشقین

آنجاک بابک، یوردونو بوراخیب گئتمیردی یوردونو آردینجا آپاریردی. او گئچن یوللارلا آذربایجانین یئنی سینیرلارینی چیزیردی، حورمت و نفوس سینیرلارینی! خلیفه نین یوز تورلو شیرین لشدیرجی تکلیفینه ایلمه‌ین بابکی شهید ائتدیلر، اونجه قوللارینی کسدیلر، رنگینین آغاردیغینی دوشمن گورمه سین دئییه او کسیک قولونون فیشقیران قانینی اوزونه سوتدو، بابکین اوزوده آل بایراغا دوندو .

خلافتین مرکزینده بابکین الی اوز مسلک، اینانچ و وروش بایراغینا چاتماغیندا او اوز گوزهل چوهره سینی بایراغا چئویردی. بابک سامرا اوزه رینده آذربایجانین اولمز روحو کیمی اوجالیر و اولومو ایله ده خلافتی سارسیدیردی.

بابک اوز اولومو ایله بیر اینسانین، بیر قهرمانین، بیر وطنداشین اوخویا بیله جه یی ان گوزل ماهنینی اوخودو.

بو اونون سون و سونسوز ماهنی سی (اولمزلیک ماهنی سی ایدی)

اولو بابک (منیم چورک سیز و سوسوز قالدیغیم گونوم چوخ اولوب، آما اومودسوز قالدیغیم هئچ بیر گونوم هیچ اولماییب)

مشخصات زندگی نرمال

امیر دبیری مهر

بر اساس استانداردهای جهانی و غیر قابل مناقشه برخی از ویژگی های یک زندگی نرمال (معمولی) انسان عبارت است از:

- ۱- هوای سالم و پاک استنشاق کردن
- ۲- پوشش و آرایش و سبک زندگی دلخواه داشتن بدون تعدی به حقوق دیگران
- ۳- اعتراض کردن به هر چه که دلخواه مان نیست در چارچوب های شفاف
- ۴- مراسم جشن و سوگواری بدون حاشیه و آزادانه برای عزیزان برگزار کردن
- ۵- با حداقل درآمد زندگی آبرومند و بی دغدغه داشتن... با یکسال پس انداز ماشین دار شدن و پنج سال پس انداز خانه دار شدن در حد متوسط جامعه.
- ۶- اینترنت پرسرعت داشتن و استفاده از برنامه های کاربردی جهان پسند مانند فیسبوک و توئیتر.
- ۷- امکان انتخاب رسانه دلخواه در فضای آزاد بدون فیلتر و پارازیت .
- ۸- خودروی دلخواه با قیمت معقول خریدن و عدم پرداخت عوارض بیش از حد به دولتهای رانت خوار.

بعنوان سوغاتی این دشمن سرسخت را حذف نمود.

*نمونه بعدی حذف اتابک نخست وزیر ایران بود که مستقیماً دستور خونریزی و قتل مردم خوی را صادر کرده بود

با رهبری حیدرخان یک تیم پنج نفری مسئول حذف اتابک را پایه‌ریزی کردند و عباس آقا تبریزی اتابک را به قتل رسانید.

حیدرخان بعد از شنیدن طغیان سیمیتقو در آذربایجان به فکر قتل این دشمن بر آمد

و با نقشه ای دقیق تا یک قدمی قتل اسماعیل سیمیتقو هم پیش رفت ولی فقط توانست برادرش که یکی از عاملین قتل و غارت در آذربایجان بود را بقتل برساند.

*به هر حال این مبارز شجاع در اواخر راهی گیلان شده بود تا با آشتی دادن دو گروه از جنگلی ها پایگاه قوی در گیلان تشکیل دهد تا فشار بر تبریز و آذربایجان کاسته شود.

*در آخرین جلسه ای که حیدرخان در آن حضور داشت و قرار بود با میرزا کوچک خان جنگلی مذاکره کند، میرزا کوچک خان با توطئه و خیانت چندین نفر را مسئول ترور حیدرخان نمود و این مبارز بزرگ بدست معین الرعایا و بدستور میرزا کوچک خان جنگلی در شهر صومعه سرا اعدام شد.

@yekansasi98

۱۸- وجود مدرسی که مهمترین نهاد تربیتی و آموزشی جامعه باشد و سرازیر شدن همه امکانات به آنجا.

۱۹- مستثنی نبودن هیچ کس و مقامی از سوال و نقد و پاسخگویی.

۲۰- شفاف بودن نحوه هزینه کرد همه مالیات های اخذ شده از مردم.

۲۱- زمان مند بودن همه مناصب حکومتی و مقید بودن همه حاکمان به شروط شفاف صلاحیتی
۲۲- پیشرفت و رشد تدریجی و مرحله ای و این حس که هیچ کس یک شبه پولدار و قدرتمند و معتبر نمی شود.

نتیجه: حکومت های که این به شاخص های زندگی معمولی شهروندان خود التزام عملی و قانونی دارند حکومت های عادی و نرمال هستند و مابقی هر چه هستند حکومت نرمال نیستند و فاقد مشروعیت و استانداردهای حکمرانی در جهان امروز هستند.

البته نباید فراموش کرد برخی از ملتها هدفشان یک زندگی معمولی و آرام میباشد که این هدف موجب تشکیل حکومت نرمال و برخورداری از زندگی شرافتمندانه میشود و برخی از ملل عقب مانده زندگی در جهانی دیگر (بهشت) را بعنوان هدف انتخاب میکنند (جهانی که کسی از آن کوچکترین اطلاعی ندارد هر چه هست گفته های روحانیون و دینداران میباشد). به بهای جهنم کردن زندگی کنونی خودشان!

۹- انتشار کتاب و مجله و فیلم و موسیقی بدون

مجوز دیگری که مدعی داناتری است

۱۰- پشت گرمی به دادگستری ای که متکی بر قانون مثل کوه مدافع حقوق شهروندان است.

۱۱- پشت گرمی به پلیسی که از خودمان بیشتر نگران نظم و امنیت شهروندان است حتی در برابر تجاوز احتمالی حکومت.

۱۲- پشت گرمی به نیروهای مسلح که جز حفظ تمامیت ارضی هیچ مسوولیت دیگری برای خود تعریف نکردند

۱۳- پشت گرمی به دولتی که بیشتر از خود ما مدافع منافع و آینده ماست

۱۴- محیط زیست پایدار داشتن

۱۵- امکان سفر به اکثر کشورهای جهان بدون ویزا و تعامل با دیگر ملل جهان بدون ترس و تحقیر

۱۶- ارزش پول ملی پایدار بودن به گونه ای کسانی که روحیه دلالی و کاسبی ندارند احساس عقب ماندگی از تحولات اقتصادی نکنند

۱۷- داشتن سیاست مدارانی که از نظر فهم و شعور و شخصیت حداقل یک سر و گردن از متوسط جامعه بالاتر باشند و مردم به آنها افتخار

کنند

معوامل موثر بر تهدید به نابودی گونه جانوری بز کوهی در خداآفرین

نویسنده: بهروز خانعلی پور

بخصوصی به طبیعت می بخشند وانقراض هر کدام از آنها ویتترین زیبای کره خاکی را بهم می زند. تصور اینکه در 50 سال دیگر نسلهای آتی نتوانند یک بز کوهی را بطور زنده ببینند خیلی غم انگیز خواهد بود و شبیه اینست که پدر بزرگ خود را ندیده ایم و پدر و مادر ما هرچقدر از خوبیهای آن برای ما تعریف بکنند و عکس مرحوم را برای ما نشان دهند و بر سر مزارشان ببرند جز کلمات کلیشه ای هیچ حس عاطفی را در ما ایجاد نمی کند. موجودات برای دوام، تابع شرایط بخصوصی در هر ناحیه از زمین هستند و به هم خوردن توازن و تعادل آن تهدید بزرگی برای آنهاست. پروسه انقراض تنوع زیستی به دلیل بد رفتاری انسان با طبیعت پیرامون خود به سرعت نگران کننده ای افزایش یافته است و با حذف هرگونه جانوری از چرخه طبیعت، کره خاکی یک قدم به سوی نابودی پیش می رود. به گونه ای که امروز در وضعیت اضطراری قرار گرفته ایم و وضعیت اضطراری برای طبیعت یعنی وضعیت اضطراری برای ما انسانهاست. با توجه به شرایط موجود، در این راستا اتحادیه های بین المللی تشکیل شده است.

بیان مسئله: این تحقیق کوتاه به منظور بررسی سنجش عوامل تاثیر انسان بر تهدید به نابودی گونه جانوری پستاندار گیاه خوار بز کوهی موجود در محیط زیست در منطقه هیرکانی خداآفرین وهم چنین روشهای مقابله به تهدید یا نابودی این گونه نادرا انجام گردیده است. با توجه به این که تهدید تنوع زیستی در مرز نگران کننده ای قرار گرفته است و حتی به گونه است که اتحادیه های بین المللی تشکیل شده در این زمینه صدای زنگ

مقدمه

انسان و محیط زیست و هر آنچه که در چرخه محیط زیست قرار دارند لازم و ملزوم هم هستند چرا که با توجه به نظم طبیعی موجود در طبیعت هر کدام از موجودات نقش بخصوصی را در حیات همدیگر ایفا می کنند. در حقیقت به نوعی دم وبازدم هم به حساب می آیند. از آن جمله جانداران در پالایش و بازتولید محیط زیست یک حلقه ای از زنجیره حیات روح بخش کره خاکی هستند. مثلا همه ما می دانیم که حشرات در گرده افشانی، کار بی چشم و داشت بسیار وسیعی را برای محیط زیست انجام می دهند در حالی که اگر این کار برعهده بشر می بود هزینه های هنگفتی می بایست می پرداخت و یا شاید بشر از انجام چنین پروژه عظیمی عاجز می شد. هر کدام از موجودات از منظر چشم انداز نیز زیبایی

خداآفرین شهرستانی با وسعت ۱۵۲۵ کیلومتر مربع در شمال شرقی استان آذربایجان شرقی است. از شمال با کشور آذربایجان، از شرق با شهرستان کلیبر، از جنوب با شهرستان ورزقان مرز کشوری و شهرستانی دارد. بر اساس آخرین سرشماری تعداد نفوس آن 39563 نفر می باشد. به زبان ترکی آذربایجانی تکلم می کنند. و حمدالله مستوفی آن را ثبت کرده است. منطقه حفاظت شده خداآفرین قسمتی از منطقه حفاظت شده قره داغ با وسعت 8654 هکتار در شهرستانهای کلیبر و خداآفرین در استان آذربایجان شرقی واقع شده است. این منطقه از سال 1346 به عنوان منطقه شکار ممنوع، در سال 1352 به منطقه حفاظت شده ی قره داغ، و از سال 1355 به عنوان ذخیره گاه زیست کره تحت مدیریت قرار گرفته است و پس از قابلیت سنجی طی مصوبه شماره 370 شورای عالی محیط زیست (کمیسیون زیر بنایی دولت) مورخه 1391/2/31 به پارک ملی ارتقا یافت. بیشترین ارتفاع این منطقه سحراما داغ به ارتفاع 2887 متر و پست ترین آن قسمت شمال شرقی و حاشیه رود ارس با ارتفاع 280 متر می باشد. پارک ملی خداآفرین دارای تنوع گونه های گیاهی و جانوری و زیستگاههای جنگلی منحصر به فرد و در حدود 1073 گونه گیاه، 320 گونه جانوری شامل 215 گونه پرنده، 5 گونه دوزیست، 48 گونه پستاندار، 29 گونه خزنده و 17 گونه ماهی در آن وجود دارد. جنگلهای خداآفرین بازمانده جنگلهای میلیون ساله هیرکانی هستند که از دوره سوم زمین شناسی باقی مانده اند تنوع حیات وحش این منطقه آنقدر بالا و منحصر به فرد است که به آن موزه حیات وحش ایران لقب داده اند.

خط را به صدا درآورده و دولتها را در قبول سیاستهای اصولی خود برای دوام حیات آن جلب به مسئولیت نموده اند. اتحادیه بین المللی حفاظت از محیط زیست AUCN شرایط فعلی جمعیت کل و بزها را در وضعیت VU یعنی در مرحله آسیب پذیر و تهدید شده اعلام کرده است.

در رابطه با فرضیه پژوهش باید گفت: وضعیت فعلی بز کوهی در خداآفرین چگونه است؟

چرا گونه جانوری بزکوهی در منطقه خدا آفرین در معرض تهدید است؟

فرضیه: گونه جانوری بزکوهی در منطقه خدا آفرین در معرض تهدید به نابودی است.

روش این تحقیق **Mix method** می باشد. روش میکس متد یک روش تلفیقی است. از ایده اصلی روش تلفیقی به رویکرد چند خصلتی، چند روشی، یا شیوه آمیخته نیز یاد می شود. در این روش که یک روش نوین و کارآمد می باشد مطالب را با تأکیدات متنوع در ذهن نهادینه می کند و درک مناسب تر و جامع تری از موضوعات تحقیق به دست می دهد. در این روش ضعفها و محدودیتهای روشها جبران می شود و به محقق کمک می کند تا به سوالاتی پاسخ دهد که هر کدام از روشهای دیگر به تنهایی نمی توانند پاسخگو ی آنها باشند. مزایای این روش تسهیل مورد پژوهش، انسجام و هدفمندی، یادگیری از راههای گوناگون، رفع یک نواختی در موضوع مورد مطالعه است. ابزار گردآوری این تحقیق ترکیبی از اسناد و مدارک مکتوب و گزارشهای خبری و پرسش نامه 30 سوالی برای پردازش و ملموس کردن موضوع تهیه شده است.

کلید واژه: تأثیر انسان - تهدید - بزکوهی - خداآفرین

زندگی می کنند .

بز کوهی سیبری Siberian ibex: این گونه ها در مرکز و شمال آسیا دیده میشود از بزرگترین و سنگین ترین بزها بوده که جثه اش 110 سانی متر و وزنش 130 کیلوگرم می باشد.

بز کوهی والیا wallia ibex: این گونه ها در معرض انقراض بوده و تنها 500 رأس در ارتفاعات اسیوی وجود دارد.

بز کوهی قفقاز غربی West caucasian tur ibex: در نیمه غربی قفقاز دیده می شود به طول 1 متر و وزن 65 کیلوگرم دارای روتنه خرمايي، زیر شکمی زرد و پاهای تیره می باشد.

بز قفقاز شرقی East caucasian tur ibex: در ارتفاعات نیمه شرقی قفقاز دیده می شود. گونه ای بزرگ و بدنی باریک و پاهای کوتاه دارد. در زمستان رو تنه خرمايي و در تابستان رنگ روشن دارند. از ارتفاع 800 تا 4000 متر بسر می برند.

بزهای ویلد قوت wild goat ibex: این گونه ها از گسترده ترین گونه هاست که در اکثر مناطق کوهستانی ایران دیده می شود و در آسیای صغیر، خاورمیانه، اروپا و آسیای میانه پراکنده است.

بزهای مارخور Markhor ibex: این بزها در

رژیم بارندگی منطقه مدیترانه ای است و میانگین بارندگی در طول سال 650 میلیمتر است. متوسط دمای سالانه 6/11 درجه سانتیگراد است. کل و بز وحشی، قوچ و میش، آهو(ساری یاز دوزو)گراز، خرس قهوه ای، سیاه گوش، گربه وحشی، گربه جنگلی، پلنگ، یوز پلنگ، روباه، شغال ، شوکا و گرگ از جمله پستانداران موجود در این منطقه است. در حدود 60 هزار هکتار اراضی زندگی می کنند. مارال هم از گونه های منقرض شده خداآفرین است که هم اکنون چند نمونه از آنها در کمپ آینالی نگهداری می شود.

پراکندگی محل زندگی بزهای کوهی در دنیا: بزهای کوهی در یونان، شبه جزیره عربستان، قفقاز، ایران، پاکستان، هند و افغانستان زندگی می کنند. کل و بز در دنیا شامل نه گونه زیر است:

بز کوهی اسپانیایی (Spanish ibex) که خود دارای چهار گونه است.

بز کوهی آلپ Alpine ibex: این گونه ها در ارتفاعات آلپ اروپا زندگی می کنند و از بستگان نزدیک بز کوهی اسپانیایی و حبشی می باشد.

بز کوهی نوبیا Nubian ibe: این گونه ها در اسرائیل، عربستان، اردن، مصر، یمن و سودان

کمترین نگرانی	تهدید شده	منقرض شده
NT	EN و CR	EX
LC	VU	EV

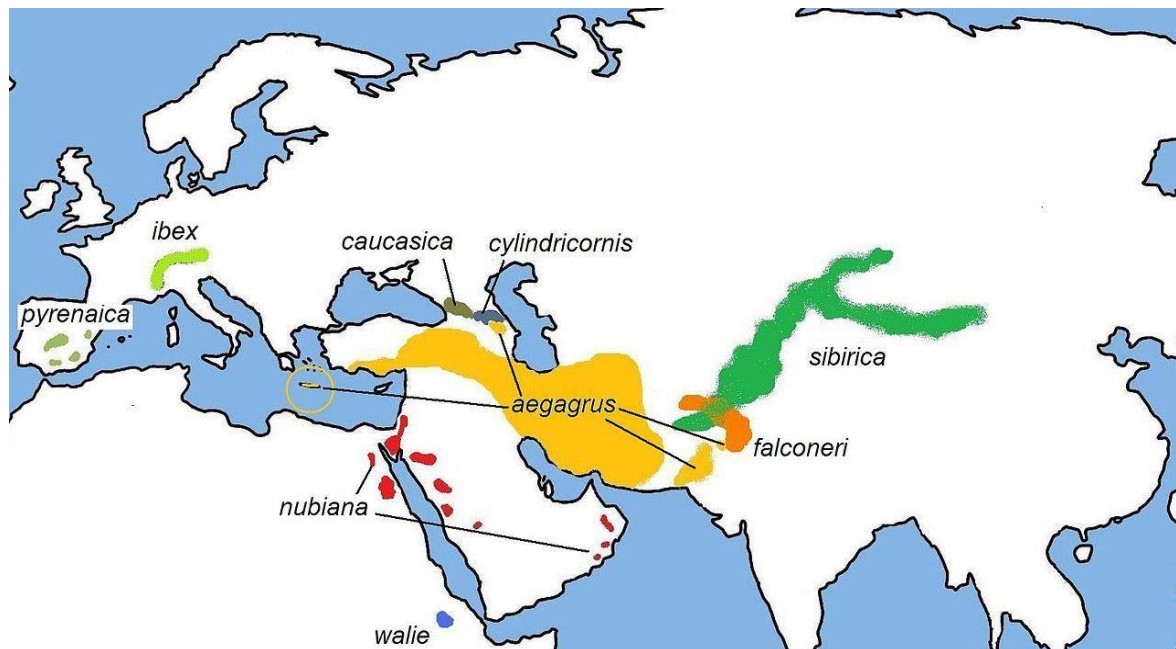
دوقلوهم می شود بچه ها بعد از تولد دنبال مادرشون راه می افتند و بعد از چند روز می توانند به سرعت بدون درد داخل بز کوهی جسم سختی معروف به **پادزهر** وجود دارد که در قدیم برای درمان مارگزیدگی و بعضی بیماریها بکار برده می شده است.

محل زندگی این حیوانات پوشیده از درختچه ها و انواع گیاهان است و وجود گیاهان غنی مهمترین علت برای انتخاب این منطقه از طرف بزهاست. در هیچ فصلی از سال خشک نمی شود

شمال شرقی افغانستان، شمال و مرکز پاکستان و قسمتهایی از هند، جنوب تاجیکستان و ازبکستان دیده می شود. این گونه ها در معرض انقراض بوده و حیوان ملی پاکستان است.

وضعیت بقا چگونگی حیات بزهای کوهی:

بزهای کوهی معمولا ۱ به شکل گله ای زندگی می کنند. بیشتر گله ها ده تا ۲۰ تایی هستند ولی گاهی دسته های بزرگ 70 تایی هم گزارش شده است. معمولا گله به وسیله یک نر مسن و قوی رهبری می شود. گاهی نرهای جوان گله های

حتی در پدیده های خشک سالی بخصوص نیز غذای آنها تامین می شود وجود چشمه های زیاد و رود خانه های کلیبر جانانلو، آینالو، ابراهیم سمیع، قزل یول چای و در موارد اضطراری رود فعلا پر آب ارس تامین کننده علف و آب این گونه زیبای طبیعت می باشد. بزهای کوهی در دایره بیش از ۱۰۰ کیلومتری زندگی می کنند.

بزهای کوهی بیشتر در مسیر کلیبر جانانلو دیده می شوند این قسمت منطقه در واقع پل ارتباطی طلوع و غروب خورشید و نواحی بکر و پر آب و علف

جداگانه ای تشکیل می دهند. از گیاهان کوهستانی و درختچه تغذیه می کنند. بیشتر ارتفاعات را ترجیح می دهند. در صورت نیاز به کوهپایه ها نیز می آیند. از توانایی زیاد برای جست و خیز و دویدن در روی صخره ها و پرتگاهها برخوردارند و ساعات گرم و سرد را در کنار صخره ها و بوته ها سر می کنند. در پاییز جفت گیری می کنند و دوران آبستن 5/5 ماهه دارند. هنگام جفت گیری میان نرها نزاع می شود. زایش در بهار صورت می گیرد بچه یکی و گاه

صور تی که پوشش گیاهی ز یستگاهشان ایده آل و ام نیت منطقه در حد نرمال باشد، بین ۱۴ الی ۱۵ سال عمر می کنند.

خصوصیات فیزیکی بز کوه ی : می توان این گونه عنوان کرد که: یک حیوان بالغ، طول سر و تنه ۱۲۰ تا ۱۵۰ سانتیمتر، دم ۱۲ تا ۱۷ سانتیمتر و ارتفاعش ۶۵ تا ۹۰ سانتی متر است. وز نی معادل ۳۰ تا ۱۲۰ کیلوگرم دارند.

باد و تاثیر انکار ناپذیرش، در بقای کل و بز: باد، ضامن بقای کل و بزهاست. برآستی اگر باد نمی وز ید، اکنون نسل این حیوان بدون تردید منقرض شده بود. بینی کل و بز بسیار حساس است. و بوی انسان و حیوانات گوشت خوار را از فواصل دور احساس می کنند. قاعدتا قبل از اینکه خطری متوجه گله بشود، محل مورد نظر را

است از طرفی این بستر سنگلاخ و کوه سنگهای فراوانی دارد به گون ای که بزها را هم در برابر گرما و هم در برابر سرما وهم از شکار خرس، گرک و شوکا مصون می دارد. مئشه آصلان دوز اوتراق گله ای بزهای کوهی منطقه خداآفرین است.

پازن (کل خوس): غالباً کلهایی که سن آنها از ۹ سال می گذرد، بسیار محتاط می شوند. برای دیده نشدن، از گله جدا می شوند و فقط در شبهای مهتابی و در سپیده دم به چرا مشغول می شوند. و با تابش اولین پرتوهای خورشید، در سوراخها و صخره های صعب العبور ساکن می شوند. تا از دید شکارچیان در امان بمانند.

عمر بز کوهی : کل و بزها در بهترین شرایط، برخلاف آنچه در برخی منابع نوشته شده، در

ارزش اقتصادی بز کوهی: پازنهای مسن را تروفه می نامند. و شکارچیان خار جی و برخی شکارچیان متمول ایرانی برای شکار این تروفه ها حاضرند، مبالغ قابل توجهی بپردازند. که درآمد حاصل از صدور این پروانه ها می تواند علاوه بر کنترل جمعیت کل و بزها، در بهبود شرایط زاد آوری این پستانداران نیز موثر باشد. چرا که پازنهای پیر به دلیل سن بالا، مسلما از زن قوی و استاندارد ی برخوردار نیستند و ممکن است نتوانند تمام بزهایی را که در فصل جفت یابی دور خود جمع کرده اند، آبستن کنند.

آنچه که در خداآفرین حیات بز کوهی را تهدید می کند:

احداث جاده کلیدر جانانلو: این جاده 40 کیلومتری فارغ از اینکه چندین سال جهت بهره برداری طول کشید بدون توجه به اداره محیط زیست استان و حتی کشور اجرایی شد. برای تشریح حجم زیان این جاده باید اکوسیستم را تعریف کنیم. اکوسیستم در سال 1930 برای اولین بار از طرف گیاه شناس روی کلافام انگلیسی خلق و به کار برده شد و از طرف آرتور

ترک می کنند، تا به محلی امن برسند. نقش کل و بز در فرهنگ منطقه: نقوش بسیاری از حیوانات در طول تاریخ بر روی دیوارها، بناهای تاریخی، معابد، ظروف و ابزار آلات مختلف، مهرها و ... به روشنی از وجود تعامل نزدیک میان انسان با جانوران پیرامونش حکایت می کند. علاوه بر نقش انکار ناپذیر هر یک از جانداران در اکوسیستم و چرخه طبیعی، نقش آنها در تاریخ، فرهنگ و هنر تأثیری که بر زندگی مردمان هر منطقه در طول تاریخ داشته اند نیز بر اهمیت و درخور توجه است.

در خداآفرین بافتنی های دستی سنتی و بخصوص ورنی یکی از متریالهای بکر و ارزشمندی است که جانداران موجود در این منطقه را به تصویر کشیده است و حتی سفالهای کشف شده از آرخولوژیهای تپه های باستانی کنار ارس در بازه ی زمانی 7200 ساله و مربوط به تمدن سکا و ماننها و اورارتوها نیز تصویر حیوانات موجود در جنگلهای خداآفرین و بخصوص حیوانات گله ای از جمله بز کوهی به وفور دیده می شود که نمونه ای از آن را در تصاویر زیر می توان دید:

ارتباطی شرق و غرب حیات جانداران می باشد و حیوانات راهی جز عبوراز آن ندارند. از طرفی این جاده موجبات دیده شدن بزهای کوهی به روی عموم شد. هر چند در اوایل نگاهها تماشایی بود اما در ورای این نگاههای پراحساس نقشه دسترسی به گوشت، شاخ و پوست بزهای کوهی کشیده می شد. بله شکایتها از شکار بزهای کوهی شروع شد.

از سال 1392 تا بهار 1399 تعداد زیادی شکایت به حوزه قضاوت شهرستان خداآفرین وارد شده است و جالب است که تنها 7 مورد آن منجر به جریمه خیلی کم شده است. چه بسا آمار خیلی بیشتر از این بوده است. و خیلی جالب است که

سال	تعداد
1346	گفتار شفاهی بالغ بر 6000
1378	5713
1389	بالغ بر 4000
1397	561
1398	650
1399	1000

بیشترین درصد شکار و شکایتها مربوط به یک نفر بوده است و او از 72 دولت آزاد است. کم کم ابزارشکار مکانیزه تر می شود و تزشکاردرشب با سگهای تربیت شده انجام می گیر د و در این مورد هیچ آمارمی نتوانستیم بگیریم.

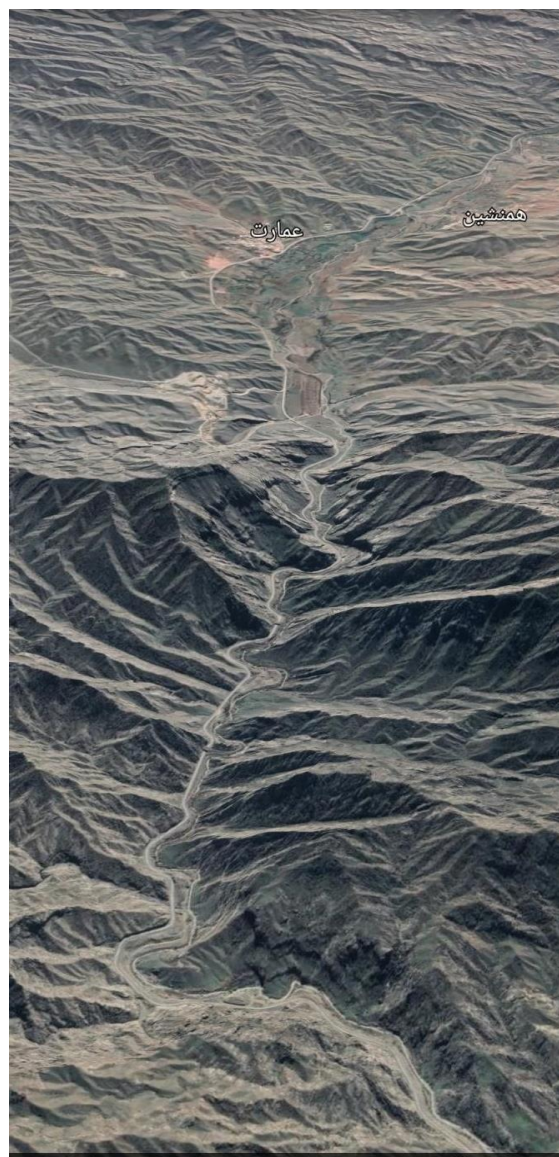
تعداد بزهای کوهی در این منطقه به تفکیک سرشماری ها: بیشترین شکارها در ناحیه جاده کلیبر جانالو و کوه جنگ چسبیده به روستاهای حیدر کانلو، اومان، داش باشی و شیخ حسینلو بوده است.

وجود تعداد بسیار بالای اسلحه های شکاری مجوزدا ر: از طرف ارگانهای نظامی

تانزلی بوم شناس در نشریه سال 1935 استفاده شد و درراه تکامل محتوا و جهان شمولی آن این تعریف قابل دفاع و قابل توجه بوجود آمد: اکوسیستم، یک سیستم طبیعی شامل گیاهان، حیوانات و میکروارگانیسمها(مجموعه موجودات زنده) است که در یک ناحیه مشخص با همه عوامل و اجزای فیزیکی غیر زنده محیط در تعامل هستند. این واژه به تدریج به قالب زیر مجموعه های دیگر نیز توسعه یافت: اکوسیستم کارآفرینی، اکوسیستم اقتصادی، اکوسیستم دیجیتالی، اکوسیستم ب، کاربران و اکوسیستم سیاسی و از معنای اصلی با تعریف اصلی فاصله گرفت.

این جاده محصول عده ای غیر مسئول و غیر آگاه

از جهان بوم سازگان و حتی آینده خود به اجرا درآمد و موجبات تخریب 40 کیلومتر زمین پرازدرختان، درختچه ها، گیاهان و مرگ گونه های مختلف جاندارگردید. اولین فصل بهار بعد از افتتاح وبهره برداری هیچ کس نمی تواند بگوید هرروز شاهد مرگ چندین لاک پشت، مار، خرگوش، قورباغه، خرگوش، روباه و بعضا خرس و گرگ نبوده است. در واقع هر روز چندین قتل اتفاق می افتاد آهسته آهسته جانداران نامبرده با حذف تدریجی کمتر و کمتر شدند. با این حال بعد از گذشت 8 سال هر هفته می توان قتلی را شاهد شد. زیرا این جاده درست در وسط ناحیه

برنامه صدور مجوز به متقاضیان اسلحه اجرایی شد و حملات گسترده ای جهت اخذ مجوز به ارگانه‌های مربوطه صورت گرفت. در خداآفرین با جمعیت 33563 نفری تعداد ۳۳۵۶ نفر دارای مجوز اسلحه شکاری هستند که مجوز تعدادی از آنها از عشایرین بوده و در جریان نگهداری دامها در زمان چرا و فصل کوچ به جهت ترساندن حیوانات وحشی به حق می باشد. که استفاده این مورد نیز به نوبه خود قابل بررسی است. اما دسته دیگر جز تفریح و انجام قتل در طبیعت هیچ توجیه قانونی و عرفی ندارد. زیرا 99 درصد افراد شکایت شده به حوزه قضاوت از گروه دوم می باشد.

تورم و بیکاری: همه ما با کلمه تورم آشنا هستیم . کاهش قدرت خرید، کاهش ارزش پول، افزایش قیمت کالاها و خدمات سبب می شود سرپرست خانواده ها برای جبران این کمبود به جاهایی که کم هزینه است دست درازی کنند که

شکار بزکوهی با آن در شب به گوش مردم رسیده است.

$$13/33 = 30 = 100$$

عدم آگاهی مردم از وضعیت بحرانی محیط زیست و آینده: به سبب نبود برنامه های تلویزیونی و برنامه جامع رسانه ای، بسیاری از مردم مملکت از خیلی از مواردی که در اطراف خود رخ می دهد آگاهی کافی ندارد. حتی مردم بعضا به زعم خود کارهایی را در جهت رفاه حال خود و یا عموم انجام می دهند ندانسته ضررهای جبران ناپذیری به خود و محیط و آینده وارد می کند. در حالی که اکثریت اظهار می کنند که آگاهی کافی از زیان چنین کاری را نداشته و اعتراف می کنند در صورت آگاهی دست به چنین کاری را نمی زدند.

راهکارهای مقابله با تهدید و شکار بزکوهی در خداآفرین

آموزش وهمگانی کردن حفاظت از محیط زیست برای مردم: آگاهی سازی عمومی و آموزش جامعه در رابطه با ارزش و اهمیت محیط زیست برای ادامه حیات بشر ضروری است. شرط اجرای موفق آمیز بودن برنامه ها، آگاهی از چرایی و چگونگی آنهاست. زیرا آموزش و آگاه سازی جامعه نسبت به این موضوع مهم و نیز حقوق شهروندان در برخورداری از مواهب طبیعی زمینه ساز مشارکت همگانی و فعال است. بخش دوم دستور کار 21 سال 1992 در ریو دوژانیرو که به حفاظت از تنوع زیستی می پردازد و بر اجرای عملی آن در سطح محلی، منطقه ای و ملی تکیه می کند بر ضرورت ایجاد یک نهضت آموزشی با هدف تغییر رفتار و اصلاح بینش

یکی از این موارد جبران از طرف داشته های محیط زیست، از جمله حیوانات می باشد. این مورد در خداآفرین نیز جمعیت بزهای کوهی را تهدید کرد چرا که افراد کم در آمد با شکار بز کوهی قسمتی از کسری سرانه درآمد خود را از این طریق جبران می کنند. از طرفی تحریمها سبب تعطیلی مشاغل مختلف و بیکاری گردید. بیکاری نیز مردم را مجبور به دست درازی به طبیعت و آنچه که در طبیعت هست نمود.

سود جویی مأموران محیط زیست: مأموران محیط زیست با توجه به کم بودن دست مزد ماهانه در نگهداری بز کوهی آنچنان که باید و شاید تلاش نمی کنند. دست مزد مأموران محیط زیست باید مطابق باسختی کار و تورم جاری کشور باشد در غیر این صورت دم دست ترین مورد محیط کاری خود را تبدیل به پول خواهد کرد. چرا که دوخت و دوز آن بیشتر از همه دست خود اوست و این کار برای مأموران نیروی انتظامی مشکل چندانی را ایجاد نمی کند.

عدم منجر به نتیجه شدن پرونده های شکار در قوه قضایی: آمارهای رسیدگی به شکایات و پرونده های شکار و نتایج آن به هر موردی از اجتماع سمت و سو می دهد. آرم ترازوی سنجش حوزه قضات معیار همه آنچه که در جامعه اتفاق می افتد است. در واقع حیات اجتماعی منعکس کننده نوع قضاوت در هر جامعه می باشد. اینکه از موارد زیاد شکایت فقط ۸ پرونده و آن هم با شرح مذکور به نتیجه برسد پایان کار معلوم است؟

$$100 = 2/93 \quad 273 = 8$$

وجود سگ شکاری در دست مردم: سگهای شکاری در سالهای اخیر از جمله ابزار است که

توجه آن در گرو تخصص و تولید قوانین و راه‌های اصولی و منطقی متخصصین به این شکل در آمده است. زیرا که یک متخصص قبل از هر چیز شناسنده و آنالیزکننده همه جانبه برد تخصصی خود بوده و ظرفیت ارائه راهکار اصولی برای برون رفت از دردها، مشکلات و پیچیدگی های احتمالی بوجود آمده موضوع مورد مطالعه خود برای بشر را دارد. ضرب المثل معروف **تا وارد آب نشوی، نمی تونی شنا یاد بگیری** در ادبیات ما گویای تصدیق کننده همین بحث می باشد.

افزایش ماموران محیط زیست و آموزش کافی آنها در راستای زیان بار بودن حذف گونه های جانوری: اندازه کار و محیط کارهمواره باید با تعداد کارکنان آن متناسب باشد در غیر این صورت در کار لنگی ایجاد می شود در نتیجه بازده آن پایین آمده و زمان اجرای آن نیز طولانی می شود. اداره محیط زیست خداآفرین که منطقه قوروق در آن قرار گرفته است با **3** نفر کادر و **4** محیط بان می چرخد. این آمار حاجت به بیان ندارد و معلوم است که چه اتفاقاتی می تواند رخ دهد.

رسیدگی شورایی به پرونده های شکار: رسیدگی شورایی به عنوان مرحله گذر بهترین آلترناتیویسیت که می تواند پرونده های شکار را منجر به نتیجه کرده و دست افراد خاطی را با اجرای موازین قانونی از چنین اعمالی کوتاه نگه می دارد.

مانیتورینگ کردن منطقه شکار ممنوع: جهان امروز جهان الکترونیک و تکنولوژی است. ما در شرایطی می توانیم جبران مافات کنیم که جنگلها و مناطق قوروق را مانیتورینگ کرده باشیم. مانیتور کردن منطقه بیسفر خداآفرین

عمومی نسبت به محیط پیرامون و داشته های آن به عنوان مقدمه عمل برای دستیابی به توسعه پایدار تأکید دارد. در اصل 50 قانون اساسی کشور عزیزمان ایران نیز حفاظت از محیط زیست یک وظیفه عمومی تلقی شده است.

تالیف کتاب و گنجاندن ساعات درسی راجع به محیط زیست و حفاظت از آن از دوره ابتدایی: از آنجا که آموزش در مدرسه و پرورش با همان آموزش در قالب کتاب زیر بنایی ترین توسعه و پیشرفت جهان می باشد. آموزش، پایه ساختمانی بنام جهان و کشور، همچون برنامه ریزان، ابزار و مصالحی مانند بنای ماهر، سیمان کافی و ... می باشد. امروزه آموزش هر کشور منعکس کننده تمام بعدی آن کشور می باشد. **خروجی برنامه سنو ل** کره جنوبی سالهای پیش به مناسبت بزرگداشت معلم این است که وضعیت هر مملکتی در هر زمینه ای به عقلانیت و منطق تعلیم دهندگان آن مملکت بر می گردد. از طرفی برای داشتن ثبات در یادگیری ازدوران کودکی باید در امر **یاددهی عملی** برنامه ریزی کرد. با توجه به وضعیت پیش آمده در مملکت ما، تدوین کتاب متناسب با هر منطقه در مورد محیط زیست و حفاظت تنوع زیستی و گنجاندن ساعات درسی بصورت عملی باید هرچه سریعتر انجام و به اجرا در آید.

شناسایی و رفع افراد سودجوی شکار کننده بزهای کوهی: ضرورت پیش آمده و برای جبران مافات باید برنامه ای متشکل از مواد مختلف جهت شناسایی و حذف افراد سودجو تدوین و به اجرا گذاشت.

تربیت و استخدام کادر و نگهبانان متخصص محیط زیست: جهان امروز و پیشرفتهای قابل

صوتی و تصویری و ژورنالی ما در امر آموزش، تشریح و آگاهی دهی در مورد محیط پیرامون و عنوانی نمونه گونه بز کوهی در خداآفرین خوب عمل نکردیم و با استخدام محیط بانان غیر بومی و ناآشنا به منطقه در شرایط فعلی سهیم شدیم و برنامه منسجم و اصولی نداشتیم و اگر قوانین را تنظیم نموده ایم در اجرای آن غفلت و تساهل کردیم و حتی بدون توجه به نتیجه، کارهای انجام شده ای داریم که منجر به زیان و تهدید در این مورد شده است. داده های بدست آمده از این پژوهش بیان می دارد میان تهدید بوجود آمده بر گونه بز کوهی در خداآفرین و بیکاری، تورم موجود، ناکافی بودن دست مزد و غیر بومی بودن محیط بانان، مسامحه حوزه قضات و عدم آگاهی و آموزش، نداشتن برنامه ای مدون جهت نگداری آنها و مردم رابطه مستقیم وجود دارد. باید گفت نهادهای زیربسط با تهیه برنامه مدون و متناسب و عملیاتی کردن آن اعتماد و انسجام را مقبول نمایند و مردم را در این زمینه بصورت عملی و شفاف هدایت کنند به گونه ای که در کوتاه ترین زمان ممکن ملموس گردد. چرا که بدون برنامه جامع قابل عمل ره به جایی نمی توان برد. تقدیم به کسانی که قلبشان برای سرافرازی این آب و خاک می تپد.

منابع: ملیحه بال افکن، ۱۸ اردیبهشت ۱۴۰۰
افضل طوسی، عفت السادات (۱۳۹۱). گلیم حافظ نگاره بز کوهی از دوران باستان. شماره ۲۱ بهار
کوپرچی سی (۱۳۷۹). فرهنگ مصور نمادهای سنتی. ترجمه ملیحه کرباسیان. انتشارات فرشاد. تهران: ۱-۲۱۸
گلشن علی. ۱۳۹۳: ۳۸
منیف، موسی سعید، عالم الحیوان وغرائبه، دار عزالدین للطباعة والنشر، بیروت، چاپ سوم سال ۱۹۹۳ میلادی (به عربی).
الجاحظ، ابی عثمان عمر، بن بحر، کتاب الحیوان، جلد سوم، دار احیاء التراث العربی، چاپ بیست و ششم، بیروت، لبنان، انتشار سال ۱۹۵۰ میلادی (به عربی).

نیازمبرم است تا بیش از این طبیعت بکر نادر و کمیاب این چینی به قهقرا نرود.

جمع آوری اسلحه های شکاری از مردم : برای جبران کار غیرعلمی و عقلانی انجام شده با روشن کردن چراغ قرمز برای گونه های جانوری و بزکوهی جای آن آمده است که با طرح و برنامه جامع اسلحه های دست مردم را جمع آوری کنیم، و اسلحه های لازم در دست مردم را با برنامه سازمان یافته نظارت و کنترل کنیم.

توسعه و جاری کردن امر به معروف ونهی ازمنکر به محیط پیرامون انسان و امر به اینکه آقا، خانم و فلانی آشغال از پنجره ماشین بیرون نینداز، برگ درختان را نچین، درخت رو نبر، طبیعت را کثیف نکن ، فلان جاندار رو نکش، چرا دستت اسلحه هست... منم در این کشتی هستم و تو حق نداری ادعا کنی که من فقط سهم خودم را سوراخ می کنم چرا که زنده بودن من در گرو سلامت سهم توست و بالعکس.

نتیجه تحقیق

یافته های حاصل از این این فرضیه نشان می دهد لازم است که در جهت عمل به پروتکل های علمی، قانونی و چکش کاری شده توسط دانشمندان و متخصصان جامه عمل پوشاند. موانع قانونی و فرهنگی را با تعدیل نمودن در راستای چنین مواردی برطرف کرد. و تدوین کتاب آموزشی متناسب با هر منطقه ای از کشور، آموزش تک به تک افراد و به صدا در آوردن آژیر خطر در نگهداری و حفاظت از محیط پیرامون و داشته های آن اراده عمومی را بپا کرد. در تبیین یافته های این فرضیه می توان گفت کشورما، آموزش و پرورش ما، رسانه های

۱۹۴۸-۱۹۵۳-جو ایللر آذربایجانلیلارین تاریخی تواریقلاری اولان ارمنستاندان دئور تاسیاسی
1848-1953-cü illər Azərbaycanlıların tarixi torpaqları olan
Ermənistandan deportasiyası

ارمنستاندان زورلا چیخاریلماسی بارهده قرار
وئريلمه سینه نایل اولور.
آذربایجانلی اهالی نین ارمنستان شوروی-دن

Dr., Doç. Sübhan Talıblı
دکتر . استاد یار سبحان طالبیلی
برگردان : علی محمد نیا

آذربایجان جمهوریسینده سوونت حاکمیتی
دؤورونده آذربایجانلیلارین ارمنستاندان کؤچو پلانلی
دوشونولמוש شکیلده دوام ائتدیريلمیش دیر.
بتله کی، بو پروسئس خصوصیله ایکینجی دنیا
محاربه سیندن سونرا گوجلنمیش و شوروی-نین سوقوتونا
قدر دایمی تئندئنسیا دواملی اولاراق حیاتا
کئچیريلمیش دیر.

۱۹۴۳-جو ایل تئهران کونفرانسی زمانی سوونت-ایران
مناسبت لری مذاکره اه ائدیلمکن، ارمنی دیاسپورو شوروی
خاریجی ایشر ناظری و مولوتوودان ایراندا یاشایان
ارمنیلرین شوروی-یه کؤچورولمه سینی خواهش
ائتمیش دیر. مولوتوو تئهراندا مسئلنی شوروی کپ مک-
نین صدری ای. استعالینه چاتدیریر و ارمنیلرین
کؤچورولمه سینه راضیلیق وئرلییر. ارمنستان کومونیست
پارتیاسی مرکزی کومیته سی نین کاتیبی ق. آروتیونوو
بودان استفاده ائده رک خاریج دککی ارمنیلرین
ارمنستانا کؤچو بهانه سی ایله آذربایجانلیلارین

СВОДНЫЙ ПЛАН
ПЕРЕСЕЛЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ИЗ АРМЯНСКОЙ
ССР В АЗЕРБ. ССР В 1948 году.

РАЙОНЫ	Азербайджанского населения всего		Подлежит переселению в 1948 году		В ТОМ ЧИСЛЕ:			
					Весной		Осенью	
	Хозяев	Душ	Хозяев	Душ	Хозяев	Душ	Хозяев	Душ
Арташатский район	753	2923	505	2005	330	1282	175	723
Басаргечарский "	-	19805	309	1533	124	645	185	888
Бчмидзинский "	180	745	180	745	-	-	180	745
Ноямберянский "	468	2233	245	1179	245	1179	-	-
Октябриянский "	259	1145	259	1165	12	31	247	1134
Р-н им. Берия	40	170	40	170	40	170	-	-
Вединский район	-	5627	-	500	-	500	-	-
Зангибсарский р-н	3097	12929	737	3509	405	2115	332	1394
Котайкский "	38	208	38	208	38	208	-	-
гор. Эриван	-	-	65	230	65	230	-	-
ИТОГО:		45685	2378	11244	1159	6360	1119	4884

معلومات لارينا اساساً، كۆچورولمه باشلانميش دان اول ١٩٤٨-جي ايلده ارمنستاندا ٢٥ مين آذربايجانلى عائلهسى، ياخود ١١٠ مينه ياخين آذربايجانلى ياشايردى.

اونلاردان يالنيز ٩ مين عائله و يا ٣٥ مين نفر آران رايونلاريندا، قالان ٧٥ مين نفر اسه ارمنستان شورويين يوكسك داغليق رايونلاريندا ياشايردى.^٢

شورويى رهبرليگي نين آذربايجانليارين كۆچورولمه سينه سبب كيمي آبخ، آوروپا، ياخين شرق اۆلكه لرينده ياشايان ارمنيلرين گويا وطنه كۆچمك استيي ايدى. آذربايجانلى اهالى نين ارمنستاندان كۆچورولمه سى خارجى اۆلكه لردن كۆچورولن ارمنيلرين قبول ائديلمه سى و يئرلشديريلمه سى شرطلرينى خئيلى يونگوللش ديريردى. بونا گۆره ده، قارارا اساساً، آذربايجانلى اهالى نين كۆچورولمه سى نتيجه سينده آزاد ائديلن تيكيليلر و ياشايش ائولرى گلن ارمنى اهالى نين مسكونلاشماسى اوچون استفاده اولونوردو.

ارمنستاندان كۆچورولن آذربايجانليارلا گذشتلر و كرئديتلر وئريلسه ده، اونلار فاكتيكى اولاراق، ايلك نۆبه ده، اؤز تورپاقلاريندان، تاريخلاريندن،

^٢ Vaqif Arzumanlı, Nazim Mustafa. Tarixin qara səhifələri. Bakı, 1998,

СВОДНЫЙ ПЛАН
ПЕРЕСЕЛЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ИЗ АРМЯНСКОЙ ССР В АЗЕРБ. ССР В 1948 ГОДУ.

РАЙОНЫ	Азербайджанского населения всего		Подлежит переселению в 1948 году		В ТОМ ЧИСЛЕ:			
	Хозяйств	Душ	Хозяйств	Душ	Весной		Осенью	
Арташатакский район	753	2923	505	2005	330	1282	175	723
Басаргечарский "	-	19805	309	1533	124	645	185	888
Бичмадзинский "	180	745	180	745	-	-	180	745
Ноэмберянский "	468	2233	245	1179	245	1179	-	-
Октемберянский "	259	1145	259	1165	12	31	247	1134
Р-н им. Берия	40	170	40	170	40	170	-	-
Вединский район	-	5627	-	500	-	500	-	-
Зангибарский р-н	3097	12929	737	3509	405	2115	332	1394
Котайкский "	38	208	38	208	38	208	-	-
гор. Брewan	-	-	65	230	65	230	-	-
ИТОГО:		45685	2378	11244	1159	6360	1119	4864

1. Книга билетов, выданных на одну семью, выдается востановленной семье в виде единого документа, удостоверяющего право переселения и его семьи на получение льгот, предусмотренных законом.

2. Переселенческий билет не может служить удостоверением личности.

3. Подделка переселенческого билета или передача его другому лицу является по закону.

КНИЖКА БИЛЕТОВ
ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКИЙ БИЛЕТ
№ 1305

Азербайджанская ССР Народный Совет Министров
Переселенческое Управление при Совете Министров Азерб. ССР

Книжка билетов, выданная на одну семью, выдается востановленной семье в виде единого документа, удостоверяющего право переселения и его семьи на получение льгот, предусмотренных законом.

20. 1948

Книжка билетов, выданная на одну семью, выдается востановленной семье в виде единого документа, удостоверяющего право переселения и его семьи на получение льгот, предусмотренных законом.

20. 1948

آذربايجان شوروي-اين كور-آراز اووعاليغيئا كۆچورولمه سى باره ده شورويى ناظرلر سووتتى نين ٢٣ دىكابىر ١٩٤٧-جي ايل تاريخلى قارارى. استالينين ايمضالانميش فرمانا اساساً، ارمنستاندان ١٠٠ مين نفرليك آذربايجانلى اهالى نين ١٩٤٨-١٩٥٠-جي ايللر عرضينده كۆچورولمه سى نظرده توتولوردو.^١ خالق تصروفات اوزره اوچوت معلومات لارينا و ارمنستان شوروي كند تصروفات ناظرليگي نين

^١Paşayev A. Köçürülmə. Bakı: Azərneşr, -1995,- 40 s.

تسرفوات (٥٣٠٠٠ نفر) کور-آراز اووعالیغینا کۆچورولموشدو.

شوروی رهبرلیگی نین تورک-مسلمان خالقلا رنین، او جمله دن ده بو دئپورتاسیا سیاستی چئچئنلرین، اینقوش لارین، بالکارلارین، قاراجایلیلارین و دیگر خالقلا رین قازاخستانا و اورتا آسیا دئپورتاسیا ایله عینی سویده قرارلا شیر. آذربایجانلیلار مجبورن دئپورتاسیا مرور قالدیلار و بو دئپورتاسیا، اون مینلرله اینسانین آدی، وردیش ائتدیگی حیات ریتیمینی پوزموش، اونلاری یئنی شرایطه، یئنی حیات طرزینه، یئنی مشغولیت لره او یغونلا شماغا وادار ائتمیشدی.

١٩٩٧-جی ایل دئکابری ١٨-ده آذربایجان جمهوریتینین جمهور رئیس حیدر علی یئوین "١٩٤٨-١٩٥٣-جو ایللرده آذربایجانلیلارین ارمنستان شوروی اراضیسیندکی تاریخی-ائتیک تورپاقلاریندان کوتلوی صورتده دئپورتاسیا

مدنی ارثلریندن، آتا و بابالاریندان میراس قالمیش شخصی ائولریندن، بوتون داشینماز املاکیندان قارشیلیق سیز اولارق مهروم اولوردولار.

فاکتلار و سندلر اونو گؤستریر کی، پلانلاش دیریلان سایدا آذربایجانلی عائله نین ارمنستاندان کۆچورولمه سینی مویین ائدیلمیش مدتده حیاتا کئچیرمک مومکون اولمایب. اونا گؤره ده ١٩٥٠-جی ایل سننتیابری ٦-دا شوروی ناظرلر سووتی "١٩٥١-١٩٥٥-جی ایللرده آذربایجان شوروی-این کور-آراز اووعالیغینین کولخوزلارینا کۆچورولمه حاقیندا" یئنی قرار قبول ائدیر. همین قرارا اساساً، مویین ائدیلمیش مدت عرضینده ارمنستان شوروی-دن ١٥ مین کولخوزچو و دیگر آذربایجانلی اهالی نین کۆچورولمه سی نظرده توتولوردو. بئله لیکله، موسکوا کۆچورمه کامپانیاسینین مدتی نی اوزادارق آذربایجانلیلارین ارمنستاندان کۆچورولمه سینه، ٢٣ دئکابر ١٩٤٧-جی ایل و ١٠ مارت ١٩٤٨-جی ایل تاریخلی اوولکی قرارلارا اساساً مویین ائدیلمیش ١٠٠ مین کیمی آرزوولونان رقمه نایل اولماغا چالیشیردی. لاکین آذربایجان شوروی-این کند تصروفات ناظری ای. عبدالله یئوین آذربایجان کپ مک-نین کاتیبی ای.موستافایئوه و رئیسوبلیکا ناظرلر سووتی نین صدری ت.قولیئوه اونوانلادیغی ١٣ اکتیابر ١٩٥٣-جو ایل تاریخلی مکتوبوندا گؤرونور کی، موسکوا اؤز نیتینه تام شکیلده چاتمیش دیر. ١٩٤٨-١٩٥٣-جو ایللر عرضینده ارمنستان شوروی-دن ١١٩١٤

^٢ سبحان طالیبلی اثرمینلری آذربایجانا قارشى اساسسیز تورپاق ایدئالری و داغلیق قاراباغ و اطراف رایونلرین اشغالی ص-25 . 34 ماهنامه خدأفرین شماره ١٨٧ سال ١٣٩٩ شهریور ماه

آراسیندا کوتلوی اؤلوم حال لاری قیده عالینمیش دیر.

دیگر طرفدن، ارمنستاندان کۆچورولن بیر نفر ده آذربایجانلی داغلیق قاراباغ اراضیسینه بوراخیلما میس دیر.^٦ عکسینه "بؤیوک ارمنستان" ایدئاسینین حیاتا کئچیریلمه سی استیقامتینده بو اراضی نین آذربایجانلیلاردان بوشال دیلماسی ایشی پلانلی صورتده دوام ائتدیریل میس و داخیلی کۆچورمه آدی ایله ١٩٤٩-جو ایله داغلیق قاراباغدن ١٣٢ عائله (٥٤٩ نفر) آذربایجانین خانلار رایونونا کۆچورولموش دور. عینی زاماندا آذربایجان یاشایش منطقه لری نین آدلارینین دییشدیریل مه سی، تحصیل و مدنیت اوجاقلارینین باغلانماسی، رایونلارین بیرلشدیریل مه سی عملیاتی حیاتا کئچیریل میس دیر. ١٩٤٧-١٩٥٣-جو ایللرده آذربایجانلیلار یاشایان ٦٠ منطقه نین آدی دییشدیر میس دیر. عمومیتله اسه، ١٩٢١-١٩٨٨-جی ایللرده ارمنستاندا یوزلرله تورک منشعالی یاشایش مسکنی نین آدی دییشدیریل میس دیر.

دئپورتاسیا زمانی ارمنیلرین حیاتا کئچیردیک لری حیله گرلیک اسه اوندان عبارت ایدی کی، رایون و شهرلرین اهالیسی آز سایدا آذربایجانلی قالمق شرطی ایله کۆچورولموش دور. آزیقدا قالان اهالی اسه نؤوبتی مرحله ده - ارمنستان اراضیسی نین تامامیله آذربایجانلیلاردان "تمیزلنمه سی" عملیاتی زمانی اؤلکه دن چیخاریل میس دیر.^٧ شوروی حکومتی نین آذربایجانلیلارین کۆچورولمه سی حاقیندا وئردیگی قرارلار ارمنستان حکومتینه شانس وئرمیشدی کی، ایلك نؤوبه ده

حاقیندا^٤ "ایمزالادیگی فرمانلا تاریخی و دده-بابا یوردلاری اولان آذربایجانلیلارین ١٩٤٨-١٩٥٣-جو ایللرده ارمنستاندان دئپورتاسیاسینا ایلك دفعه حقوقی-سیاسی قیمت وئریلدی. فرماندا بو ایشده ارمنی شووینیست دایره لری نین و شوروی رهبرلیگی نین جینایتکار سیاستی ایله یاناشی، آذربایجان شوروی رهبرلیگی نین اؤز خالقینین طالع ینه، اونون وطنداش لاریمیزا قارشى توره دیلن جینایت لری ن تشکیلینده و حیاتا کئچیریل مه سینده ایشتیراکی قید اولونوردو.

استعالین طرفیندن ١٩٤٨-١٩٥٣-جو ایللرده حیاتا کئچیریلن آذربایجانلیلارین نؤوبتی دئپورتاسیاسی زمانی ارمنیلرین خصوصیه دقت مرکزینده ساخلادیقلاری مسئله اقتصادى، سوسیال و معنوی جهت دن گوجلو، استراتژی اهمیت لی آذربایجانلی یاشایش منطقه لری نین بوشال دیلماسی ایدی.^٥ بو سبب دن ایلك مرحله ده ایروان شهری (ایندیکی یئرئوان شهری) یاخینلیغینلداکی یاشایش منطقه لری آذربایجانلیلاردان تمیزلن میس، سونرا اسه رایون مرکز لری، اطراف کند و قصبه لرین اهالیسی کۆچورولموش دور. دئپورتاسیایا مروز قالان اهالی نین بیر حصه سی ارمنستانین داغ رایونلاریندا یاشادیگی اوچون کور-آراز اوو عالیغینداکی ایقلم شرایطینه چتین عالیشمیش دیر. بو سبب دن ده کور-آراز اوو عالیغینا کۆچورولموش اون مینلرله آذربایجانلی

⁴ "1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan SSR ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyası haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin imzaladığı Fərman// <https://e-qanun.az/framework/4099>

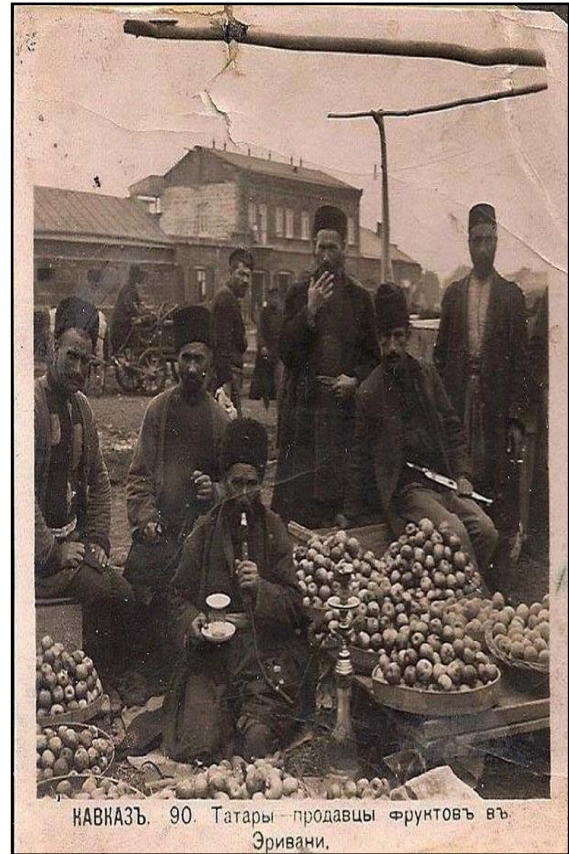
⁵Nəcəfov B.İ. Deportasiya. III hissə, Bakı: Çarşıoğlu, - 2006.-320 səh.

⁶ Talıblı S.Ə. İran İslam Respublikasının Qafqaz siyasətində Dağlıq Qarabağ problemi (1191-2005-ci illər). Bakı: Elm və təhsil, 2016.- s. 221-225

⁷ <https://supremecourt.gov.az/static/view/20>

آرزولایان ارمنیلرین سؤیلدیکلری ده اؤز عکسینی تاپمیش دیر.^٨
 آرخیو سندلرینده ایروان شهریندن آذربایجانلیلارین دئیورتاسیاسینا دایر فاکتلار دا بونو گؤستریری. مسئلن، ١٩٤٨-جی ایلین دئکابریندا ایروان شهریندن ٦٤ آذربایجانلی عائله سی نین (٢٥٣ نفر) کؤچورولدوگو، ١٩٤٩-جو ایلده اسه ٤٠٠ عائله نین کؤچورولمه سی نین نظرده توتولماسی فاقتی قید ائدیلمیش دیر.

١٩٤٨-١٩٥٠-جی ایللرده ارمنستاندان کؤچورولموش ٨١١٠ عائله دن یالنیز ٣٢٣٢-سی یاشاییش ائولری ایله تامین اولونوموشدو. ١٩٥٠-جی ایلده کؤچورولنلر اوچون ٣٥٠٠ ائو تیکمک قارار عالینسا دا، یالنیز ٤٧٠ ائو تیکیلیمیشدی. یالنیز ١٤٨٨ کؤچکون عائله سی هیتیانی تسرروفات ساحه سی ایله تامین اولونوموشدو. ١٩٥١-جی ایلده کؤچکونلر اوچون ٥٠٠٠ یاشاییش ائوی نین تیکینتیسی پلانلاشدیریلسا دا، جمعیه سی ٣٠٧٤ ائو تیکیلیب استفاده یه وئریلمیشدی. ١٩٥٢-جی ایلده ارمنستان شوروی-دن کور-آراز اووغالیغینا ٦٠٠ تصروفاتن کؤچورولمه سی پلانلاشدیریلیر و پلان آرتیقلاماسی ایله (١٢٤,٦ فایز) یئرینه یئتیریلیر.^٩
 ارمنستاندان آذربایجانلیلارین دئیورتاسیاسی باشا چاندیریلدیقدان سونرا اورادا یاشایان آذربایجانلی اهالی نین آزالماسینی بهانه ائدرک، رایون و رئیسوبلیکا میقیاسیندا مویین وظیفه لر توتان

ایروان اطرافیندا و ارمنستانین خارجی سرحدلری بویونجا مؤوجود اولان آذربایجانلی یاشاییش منطقه لری نین کؤچورولمه سی نه نایل اولونسون. ارمنستان حکومتی نین نماینده لری آذربایجانلی اهالی نین پسیخولوژی جهت دن کؤچورولمه یه حاضرلانماسی اوچون موختلیف شایه لر یاییردیلار. ارمنستان شوروی-این داخلی ایشلر نظری گئنرال-مایور خ. قریقوریانین ایمضاسی ایله ٣ مای ١٩٤٨-جی ایلده م.ج. باغیرووا اونوانلانیلمیش "آذربایجان شوروی-ا قارشیداکی کؤچورولمه ایله علاقه دار ارمنستانین آذربایجانلی اهالیسی آراسینداکی اهوال-روهیه حاقیندا آراییش" دا تکجه کؤچورولمه سی نظرده توتولان رایونلارین آذربایجانلی اهالی نین نارازیلیقلاری دئییل، بو ایشده ماراغی اولان، داغلیق قاراباغین و ناخچیوانین ارمنستانا بیرلشدیریلمه سی نی

⁸ Bax: Qasımlı M.C. Ermənistanın sovetləşdirilməsindən Azərbaycan ərazilərinin işğalnadək erməni iddiaları: tarix-olmuş kimi (1920-1994-cü illər). Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu. 2016. 520 s.

⁹ Bax: Azərbaycanlıların Ermənistan SSR-dən deportasiyası (1948-1953-cü illər)" sənədlər toplusu. Bakı: Zərdabi LTD MMC, - 2013.

ارمنستان شوروی-دن، اؤز تاریخی ائتنیک تورپاقلاریندان دئورتاسیا ائدیلن آذربایجانلیلارین بو فاجعه سی حقوقی جهت دن ۱۹۴۸-جی ایله BMT-نین اینسان حقوقلاری کومیسسیاسینین قبول ائدیگی قرارین ۲ ماده سینه اوغون اولاراق سویقیریم و ائتنیک تمیزلمه کیمی قیمتلندیریلمه لی، دنیا جیتیمایتینه، بین الملل و رتگیونال تشکیلاتلارینا چاتدیرلمه لی، دونیانین آپاریجی کیو-لرینده مقاله لر یازیلما لی، خارجی اؤلکه لرده کونفرانس، سئمینارلار تشکیل ائدیلملیدیر.

ادبیات:

1. Paşayev A. Köçürülmə. Bakı: Azərnəşr, - 1995, - 40 s.
2. Vaqif Arzumanlı, Nazim Mustafa. Tarixin qara səhifələri. Bakı, 1998,
3. سبحان طالیلی اثرمنیلرین آذربایجانا قارشى اساسیز تورپاق ایدئالری و داغلیق قاراباغ و اطراف رایونالرین اشغالی ص 34-25. ماهنامه خداآفرین شماره ۱۸۷ سال ۱۳۹۹ شهریور ماه
4. "1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan SSR ərazisindəki tarixi-etnik torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyası haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin imzaladığı Fərman// <https://e-qanun.az/framework/4099>
5. Nəcəfov B.İ. Deportasiya. III hissə, Bakı: Çəşoğlu, - 2006.-320 səh.
6. Talıblı S.Ə. İran İslam Respublikasının Qafqaz siyasətində Dağlıq Qarabağ problemi (1191-2005-ci illər). Bakı: Elm və təhsil, 2016.- s. 221-225
7. <https://supremecourt.gov.az/static/view/20>
8. Qasımlı M.C. Ermənistanın sovetləşdirilməsindən Azərbaycan ərazilərinin işğalınadək erməni iddiaları: tarix-ölduğu kimi (1920-1994-cü illər). Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu. 2016. 520 s.
9. Azərbaycanlıların Ermənistan SSR-dən deportasiyası (1948–1953-cü illər)" sənədlər toplusu. Bakı: Zərdabi LTD MMC, - 2013.
10. Bayramov A.Ə. Tarixi faciələrimiz: deportasiya, represiya və soyqırımı. Bakı: "AM965" MMC-nin mətbəəsi, - 2015, - 416 s.
11. <https://soyqirim.az/link/6221>

Məmmədova Gülnarə

آذربایجانلی کادرلارین ارمنیلرله اوز ائدیلمه سینه باشلانیدی.

قاراباغلار، وئدی، زنگیباسار، کراسنوستلو رایونلارینین پارتیا کومیتهلری نین آذربایجانلی بیرینجی کاتبیلری، دیگر ۱۰ رایوندا اسه ایکنجی و اوچونجو کاتبیلری وظیفه دن آزاد ائده رک یئرلینه ارمنیلری تعیین ائدیله. آماسیا، باسارکئچر و کراسنوستلو رایونلاریندان باشقا، یئرده قالان رایونلاردا آذربایجان دیلینده چیخان قرئت لر باغلاندى. ۱۰

ج.جاببارلینین آدینی داشییان ایروان دولت آذربایجان درام تئاتری ۱۹۴۹-جو ایله آذربایجانلیلارین یاشامادیغی باسارکئچر رایونون مرکزینه کؤچورولموش، ۱۹۵۲-جی ایله اسه معالیشدیریلمه سی سببیدن باغلانمیشدی. ایروان تئاتری یالینیز ۱۹۶۷-جی ایله یئیندن ایرواندا فعالیتینی برپا ائتمیشدی. ۱۱

خ.آبوویان آدینا ایروان پئداقوژی اینستیتوتوندا ۱۹۳۷-جی ایلدن تحصیلی آذربایجان دیلینده اولان بؤلمه لری – دیل-ادبیات، تاریخ-جوغرافیا، فیزیکا-ریاضیات فاکولته لری و ارمنستان دولت قیایی پئداقوژی اینستیتوتوندا مؤوجود اولان ائینیدالی فاکولته لری باغلاناراق، ۱۹۴۸-جی ایله آذربایجانداکی موافق اینستیتوتلارا کؤچورولدولر. ۱۹۲۴-جو ایله ایروان آذربایجانلی پئداقوژی تکنیکومو باغلاناراق اونون فاکولته لری کند رایونو حساب ائدیلن خانلار (حاضرده گؤیگؤل) رایون مرکزینه کؤچورولدو.

عمومیتله، آذربایجانلیلارین ۱۹۴۸-۱۹۵۶-جی ایللرده تاریخی آذربایجان تورپاقلاریندا یاریلان

¹ Bayramov A.Ə. Tarixi faciələrimiz: deportasiya, represiya və soyqırımı. Bakı: "AM965" MMC-nin mətbəəsi, - 2015, - 416 s.

¹ <https://soyqirim.az/link/6221>

**معصومه علی زاده شاملو جلدین رسامی
(بابک)**

**ممدووا گولناره
جلدین رسامی (آیریلیق)**

*****

رامیز عبدالله یئو

سونونجو قار SONUNCU QAR

سونونجو قار، پنجرمین، قارشى سیندان یئره دوشور.
ایستی اوتاق، خورما، اوزوم بوداقلارین آرخاسیندان.
ماسام اوسته، شام اودلانیر، سنلی گنج شره دوشور،
بال دیلیندن، دادان زامان، دوداقلارین آراسیندان.

تیت رک سسله، سس لنیرسن، قالیم گنجه، من یانیندا؟
نجه دئییم، گئتمه دایان، سون گجه نین، زامانیندا.
آخی ایندی، من کیم کی، نیشان اوزوک بارماغیندا،
سن ده سون سان، قاردا سوندو، بو گجه نین هر آنیندا.

دور عزیزیم، گئت ائوینه، ناراحتدی سنی سئوئن،
گوناهلارین اوزرینه، بیغما یئنی، بیر گوناھی.
قیسمتیم ده، بلکه اولدو، بیر گؤزل ده منی سئوئن،
سون سؤزوم دو، خوشبخت اول کی، جکمه داها، دردی -آهی.

ممدووا گولناره همبت فیزی ایمیش لی رایونوندا
آنادان اولموشبین الخالق ایختیراچی لیق و بیزنس
اینستیتوتونون رساملیق کورسونو بیتیرمیشم. رساملار
اتفاقینین عضویم. بیر دفعه فردی یارادیجیلیق
سرگیمی کئچیرمیشم.

اثرلریمین چوخو وطنپرورلیک مؤوضوسوندا دیر.
"آیری لیق" آدلی اثریمی آذربایجان شاعری ، بختیار
واهاب زاده نین "گلستان" پوئماسینا حصر ائتمیشم .
اثرده گولوستان موقاوایله سینین باغلانماسی ایله
خالقیمیزین یاشادیغی او درتری عکس ائتدیرمیشم ،
اثرده گونئی آذربایجاندا پارچالار سرگیلمیشم.
و بو اثرده خالقیمیزین و تورپاقلاریمیزین یارییا
بؤلونمه سینی ، اینسانلارین سئودیکلریندن آیری
دوشمه سینی، قان آغلیان آرازین دردینی - قمنی ،
اینسانلارین بو تابدان او تایا حسرتله باخیشینی عکس
ائتدیرمیشم.

آذربایجانیمیزی کاغیز اوستونده یارییا بؤلسلر ده
آرازین او تایی دا ، بو تایی دا آذربایجان دیر !
بختیار واهاب زاده دئمیشکن :

"بؤل کاغیز اوستونده ، بؤل گنجه - گوندوز ،
تورپاغین اوستونده دیر کلر ده دوز .
گوجونو ، عزمینی تۆک ده میدانا ،
قوشوندان ، سلاحدان سدد چک هر یانا .
تورپاغی ایکییه بؤلرسن آنجاق ،
چتیندیر بدنی جانان آیرماق"

ردپای بارزانی‌ها در آذربایجان

دکتر توحید ملک زاده

عیسی پژمان از فرماندهان کرد کرمانشاهی ساواک کمک چهار ساله مالی- تسلیحاتی دولت ایران به بارزانی‌ها علیه دولت عراق شروع شد. تا امضای معاهده الجزایر بین شاه و معاون نخست وزیر عراق (صدام)، شاه از بارزانی‌ها علیه دولت عراق استفاده می‌کرد. وقتی شاه در مارس ۱۹۷۵ اسفند ۱۳۵۴ موضوع قرارداد الجزایر را اعلام کرد «شاه می‌خواست نظر بارزانی را درخصوص این قرارداد بداند. وقتی شاه درخصوص ماهیت آن اطلاع‌رسانی کرد و حرف‌هایش را به پایان رساند منتظر پاسخ بارزانی بود. خلاصه پاسخ بارزانی این بود: ما مردمی تنها هستیم مادام شما از قرارداد الجزایر راضی هستید و منافع مردم ایران را تضمین می‌کند که آن کشور مادری ماست دیگر چیزی که ما بگوئیم وجود ندارد. ما ضد آن نیستیم. ما تحت فرمان شما هستیم. اگر به ما بگوئید زندگی کنید ما زندگی خواهیم کرد و اگر هم بگوئید بمیرید خواهیم مرد. ما با دلسوزی شما بودیم حالا نیز همراه شما هستیم. در آینده هم همین گونه خواهیم بود. امیدواریم که مرحمت

عشیره بارزانی از پیوستن مردمی از قبایل و تیره‌های مختلف کرد به «شیخ بارزان» که یکی از شیوخ طریقت نقشبندی ساکن در روستای بارزان (منطقه ای نسبتا وسیع در شمال اربیل) بود، شکل گرفته است. شیوخ بارزان معتقد به طریقت نقشبندی بوده و بعضا با شیوخ نهری (اجداد شیخ عبیدالله حمله کننده به اورمیه و شهرهای آذربایجان در دوره ناصرالدین شاه) رقابت هم داشتند ولی شیخ محمد پدر ملامصطفی چون از شیخ عبیدالله تبعیت کرد خلیفه او شد. پس از مرگ شیخ محمد یکی از پسرانش به نام شیخ احمد رهبری دینی و پسر دیگرش ملامصطفی رهبری سیاسی قبایل بارزان را بر عهده گرفت.

ملامصطفی برای کمک به حکومت قاضی محمد در سال ۱۳۲۴ شمسی با سی و پنج هزار بارزانی به آذربایجان آمده و جزو فرماندهان قشون قاضی محمد گشت. پس از سقوط و دستگیری قاضی محمد، ملامصطفی از دست ارتش شاه گریخته به عراق برگشت. یکسال بعد در سال ۱۳۲۶ با فشار ارتش عراق قوای بارزانی از طریق مرز خانا (پیرانشهر امروزی) وارد کوهستانهای غرب آذربایجان شده و جنگ کنان خود را به رود ارس در پلدشت رسانده به شوروی پناهنده شدند. بارزانی‌ها ۱۱ سال در شوروی ماندند و جمعی از آنان به تحصیل و بقیه به کار پرداختند. پس از بازگشت ملامصطفی به عراق، دولت عراق بارزانی‌ها را در امور خودشان خودمختار کرده و سهم‌های سیاسی به آنها دادند. ولی بعدا میان دولت عراق و بارزانی‌ها اختلاف افتاد و به پیشنهاد

شیخ احمد بارزانی

وضعیت ممنوعیت پرواز عراق به بالای خط ۳۶ درجه توسط نیروهای ائتلاف، کنترل شمال عراق را بدست آورده و دولت اقلیم کردستان عراق را تاسیس کند. این حکومت اقلیمی در سال ۲۰۰۵ توسط دولت عراق به رسمیت شناخته شد. پسر ادريس بارزانی به نام نچيروان که برادرزاده و داماد مسعود می باشد نخست وزیر اقلیم کردستان عراق و پسر مسعود به نام مسرور بارزانی رئیس اداره اطلاعات اقلیم می باشد. هوشیار زیباری وزیر خارجه و معاون نخست وزیر اسبق عراق دایی مسعود بارزانی است. وی به اتهام فساد اقتصادی نتوانست وارد انتخابات ریاست جمهوری عراق بشود.

ادهم بارزانی، عضو سابق رهبری حزب دموکرات کردستان عراق که اخیراً ویدیوی حضور وی در اورمیه موجی از نگرانی در میان اهالی اورمیه برانگیخت رهبر حزب « حزب اله انقلابی کرد» یک گروه منشعب از حزب الله کرد عراق و شورای عالی انقلاب اسلامی عراق است. وی از مخالفین پسر عمویش مسعود بارزانی هم می باشد و گفته می شود خانه و املاکش تحت کنترل شدید اطلاعات اقلیم می باشد.

شما نسبت به ما کم نشود. این صحبت‌های ملامصطفی بود».

ملا مصطفی که به خاطر قطع کمکهای شاه، به شورش خود پایان داده و پناهنده ایران شد. ملامصطفی بارزانی در سال ۱۳۵۸ به علت بیماری سرطان در امریکا فوت کرد. جنازه وی به اشنویه آورده شد و چند روز بعد قبرش نبش قبر شده جنازه اش توسط رقبای سیاسیش ریوده شد. ۱۴ مهر ۱۳۷۲ استخوانهای باقیمانده جنازه های ملامصطفی بارزانی و پسر وی ادريس بارزانی پس از نبش قبر از روستای خلج از توابع اورمیه به مریوان انتقال یافت تا به عراق منتقل شود.

پس از مرگ ملامصطفی جنگهای درون قبیله ای بارزانی را تا سرحد نابودی کشاند. بارزانی در جنگ ایران عراق علیه دولت صدام وارد جنگ شدند. مسعود بارزانی با مرگ برادرش ادريس بارزانی در بهمن ۱۳۶۵ در اورمیه، اداره امور سیاسی و مذاکرات خارجی بارزانی ها را به دست گرفت و توانست رهبری بارزانی ها را تصاحب کند. مسعود بارزانی موفق شد با برپا کردن شورش «راپه ین» در سال ۱۹۹۱ میلادی و دقیقاً پس از جنگ کویت و عراق و در زمان برقراری

بور اخیب گتدیگین قدر
Buraxıb getdigin qədər
 ابراهیم صدری
İBRAHİM SƏDRİ

بیر دؤنوشله دؤنوروک،
 هئج یاغیش یاغمیر.
 قوم دانهلری اوچوشور اوستوموزه.
 بیر دؤنوشله دؤنوروک،
 یورغونوق، تنیمیز اسمر،
 ایچیمیزده مغرور بیر حوزون.
 یارالاریمیز وار،
 درمانی اولمایان درین یارالار...
 ...آغلاماقلا،
 ...چاره سیز لیکله،
 یاخینلاشیریق حیاتین ایکیندیسینه.
 بیر آرز داها یاخینلاشیریق،
 بیل ال اوزاتمادا، آخشامین آلا-قارانلیغیندا ییق.
 بو،
 سنین گتدیشینین همن اثر ته سینده،
 دوداقلاریمیزین قورودوغو،
 سولارین چکیلدیگی،
 قیزیل دنیزین، «دجله» نین،
 اؤنوموزده «موسی»
 الیمیزده عصا ایله،
 یاریب کتچدیگیمیز «نیل» نین،
 و اتکلریمیزی سووورا-سووورا

Şeirimiz- Şairimiz
شعریمیز - شاعیریمیز

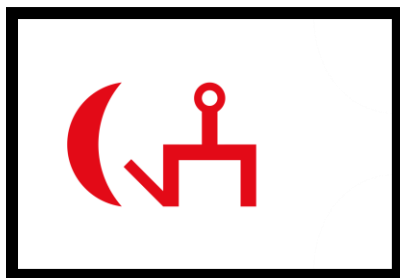
QALIB قالب

کمال عباد اف آلیش اوغلو
Kmal ibadov Aliş oğlu

خدافرین بو دونیا یا پنجره
 او تور پاقلار ارنلرین اولوندو
 او قیل کورپو کئچیله سی یولومدو
 قوجا تبریز ایتیردیم قولومدور
 ساغ بو یروم ده هله یئری بوش قالب
 نه لر سیری سوزو و اودو بو دره
 جواب وئرمز سوروشسان دا مین کره
 خدافرین بو دنیا یا پنجره
 سینیق سوکوک تاغلار بندان داش قالب
 شاه اسماعیل اور دوسودور او داغلار
 او داغلارین دنیا بویدا دردی وار
 بیر آه چکسم او داغلاری آغلدار
 گوزلرینده داشا دونموش یاش قالب
 گور نئجه دیر اوزون اوین دونیامیز
 عملینه گوزون دوین دونیامیز
 ائله منم-منم دئین دونیامیز
 ایندی اوزو مین هدفه توش قالب

ھاوا نە جوردى؟
 ساعت نەچچەدى؟
 يئنه چاييرلار ياشىل ليغيندا اوتلايان
 قوزولار يىمىز يىن آراسيندا يىق.
 يئنه چاييرلار يىن اوستونده ماتم ايشله يىرىك.
 اينجكديكى يىردن قوپان دونيا،
 بىر برز خدن يول تاپاراق،
 باشىمىزا دوشور.
 گوى قوبەسى پاتلاير تىمىزده.
 حىس آندىرىك، آنلايرىق، آما آنلادا بىلمىرىك.
 بىر دۇنوشله دۇنوروك،
 بوراخىب گىتديكىن قدرىك.
 ھىچ ياغىش ياغمىر،
 يورغونوق، تىمىز اسمر،
 ايچىمىزده مغرور بىر حوزون...
 ياخىنلاشىرىق حياتىن ايكىندىسىنە.
 نە ائدك؟
 ھىچ ياغىش ياغمىر،
 سنسىز يىرىينجە.
 بىر دۇنوشله دۇنوروك.
 قىامت بىزە،
 قىامت بىزە.
 سن يئنه دە مرحمت ائت بىزە!
 مرحمت ائت بىزە!
 مرحمت ائت بىزە!
 @SheirOcagi

توكتديگىمىز بىرلىكده ليگىمىز يىن آردىندان،
 قايىب گىندن اولدوزلار يىن ماھنىسى كىمى يىك.
 بىر دۇنوشله دۇنوروك.
 نە گۇزل اولوردو،
 ساغىمىزا دۇنوب سنى گۇرونجە!
 نە گۇزل اولوردو،
 دوشدو گونده اۇنوموزە!
 آدى زعفرانلارا سارىلى بىر عشق كىمى ماجرامىز،
 آدى قىسقانچ گروانلار يىن زومرود يوكلىرىندە
 يازىلى،
 آدى ليلا،
 بىر واويلا قدر توخونسانىز، اورە يىمىز دولودور.
 بىر دۇنوشله دۇنوروك،
 بلکہ باخساق آرخامىزا، اورداسان.
 بو افسونو ايتىرىك اىستىمىرىك،
 دونيانىن ھىچ بىر شىئىنى اىستىمىرىك اصليندە.
 اينجىسىنى، ياقوتونو، ياستىقلار يىن ايپىك
 يوموشاقلينى،
 بىه يىن اوزوموزە توخونوشونو اىستىمىرىك،
 ايشلرىمىز يىن يولوندا اولدوغونو.
 اوجاغىمىز يىن اىستى ليگىنى بىلە اىستىمىرىك.
 بىر دۇنوشله دۇنوروك.
 سنى اونوتماماق اوچون شاشقىن،
 اينانماماق اوچون اؤلومە قدر اينانيرىق.
 گىتدىن مى آرامىزدان،
 يىنى چكدىن مى اوزرىمىزدن،
 بىزى يىتىم،
 شىرىنى اؤكسوز، بوراخدىن مى،
 نە ائدك ايشده؟
 آغلاماغى باجارا بىلمىرىك.
 دىشلە دىكجە قانايان دوداقلار يىمىزدان تۇكولن
 بوش سۇزلرلە،
 بىر-بىرىمىزدن سوروشوروق:

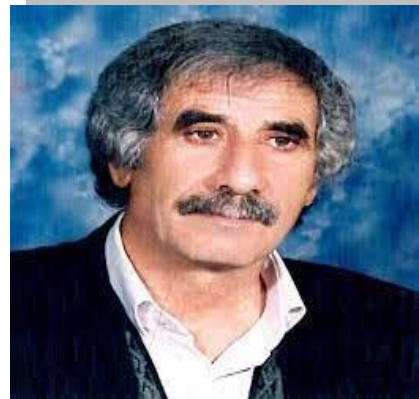
بو شهرده ان گۆزل ایش، رامیز روشن

سنی سئومکدی، سئومک.
سنی بو شهرین هر قاریشیندا،
یازیندا، یابیندا، قیشیندا سئومک.
سنی قارانلیقدا، ایشیقدا سئومک.
تئلرینی توک به توک،
الترینی بارماق-بارماق سئومک.
هر گون سنه شعر یازیب
سنی وراق-واراق سئومک.
واراغا هوپان مورگب کیمی،
سنه هوپماق.
هر گنجه اوزومو سنده ایتیریب
هر سحر یئننه تاپماق...
دیشدیم من سنی گۆرندن بری،
منه نه ائتدینسه، تکجه سن ائتدین.
سنسيز بو شهرده غریبیم، غریب،
منه بو شهری سن وطن ائتدین.
بوردا تکجه سنی قازانمیشام من،
بختیم اوز ایشینی بیلیرمیش دئمه.
یوز یول بو شهرده یول آزمیشام من،
بوتون یوللار سنه گلیرمیش دئمه.
قیرمیزی یایلیقدا یولدان اوتوردون،
قانیم داماریمدا دوندو، دایاندیم.
دلی تک سوردویوم بو جاوان عؤمرون-
قیرمیزی ایشیغی یاندی، دایاندیم...

آنا

امام وئردی سامانی (ایمان)

وارلیغین قایناغین انسان حیاتا جاندير آنا
اولو یوکسکلری سانسان اولودان ساندير آنا
شأنینه وصف دئدیم یاز، دیله قاتلاندی قلم
دئدی سؤزلوکده بقا باغرینا شریاندير آنا
قلم اؤیمکده ملک لر دیل آچیب دینله دیلر
تؤره لر قایقیلاریندا کوزه رن جاندير آنا
عرشین اولدوزلاری دا، ائيله بیل اونلا دوغولوب
گۆز باسیب پارلادیلار، پارلامیزا، داندير آنا
دنیزین دالقالاریندان دوداغین آچدی صدف
دئدی گؤهر توره سی، دور ایله مرجاندير آنا
دوشدو چرپینتیا، گاهدان جوشویان داشدی اورهک
دئدی جان نظمی دامارلاردا گزن قاندير آنا
اولماسایدی آنالار عرش دوغولمازدی یقین
فرشین اینسانلارینی اشرف ائدن کاندير آنا
اوجالیق قایناغی نین زیروه لی مینا سینا باخ
جنت عرشینده «نبی» وصفینه شایاندير آنا
آتابا، وار یئری حاقدان سورا خالیق دئمه لی
«ایمان»ین دا آتا کاروانینا سارواندير آنا

گۆزلىرىندىن چاغرىشىرلار دادلار، بىدادلار،
تېغە دوشموش كىرىپىگىن، پولادلار، جالادلار.

دلبرىن بىلمىشلىگىندىن سورما عشقىن حالىنى!
آشنا بىلمز بو حالى، هاردا بىلسىن يادلار؟

كىم كى عشقىن صنعتىنى بىلمە يە شاگرد اولور،
باش وئرىر اونون اوچون شاگرد اولان استادلار.

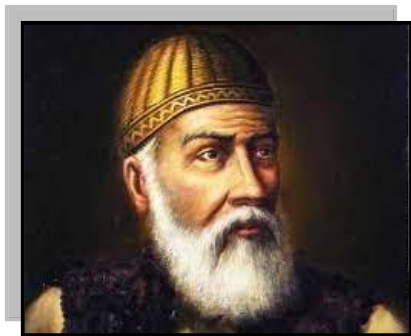
دابانىمدان ياردىلار، باشدان-آياغا سويدولار،
آلمادىلار دادىنى بىدادلار، شىدادلار.

چون بىچاق اورە يە ائندى، اورە بىم درد ائىلهدى،
آغلادى جگر هامى فرىادلار، فرىادلار.

حقە واصل سن «نسىمى!» شك دئىيل، ايمان گتير!
بى نھایت دىنى آچدىن، گۆر هامى افرادلار!

*****

محمد فضولى

غمندن اۆلدوم، دئمه ديم حال دلى-زار سنے
اى گلى-تازه روا، گۆرمه ديم آزار سنے
ايچ مئى-ناب كى، باغرىندان اندر جۆمله كباب
آتش عشق ايله، عشاق-جگر خوار سنے
مئى-گۆلگوندا دئىل نرگىس مستين رسىمى
قدح اولموش گۆز آچىپ عاشىقى دىدار سنے
عارضىن گۆل گۆل ائدىدەر مئى-گۆلگون تابى
وه كه بىر گۆلدىن آچىلمىش نئچه گۆلزار سنے
باغه سىر ائد بو رخ لعل ايله كىم، غنچه و گل

عمادالدين نسىمى

باھار اولدى گل اى دلبر تماشا قىل بو گلزاره
بوراخدى غنچه لر پرده، بشارت بولبول زاره

شقايق پرده دن چىخدى بو ياندى باغ ايله بستان
ايرشدى گلشنى حسنون بو ياندى رنگ ازھاره

منى منع ائتمه اى زاهد، گونومه ذكره اى صوفى
كى سن مغرور سان ذكره منم مشتاق دىداره

كى هر بلهم اضل بىلمز ندور كى عشقىن احوالى
ايرشمز قاصرین عقلى بو معلق سر اسراره

عبير و مشك و عنبر تك رياحین دن چمن دولدو
سحرده طعن ائده ر ساچون نسین مشك تاتاره

كى چىخدى غنچه دن سنبل گریبان چاك ائده ر من تك
دلیندى غصه دن باغرىم، سن ائتمه اوره گىم پاره

چمنلر مختلف اولدى هزار الوان چىچك لردن
آچىلدى نرگس و لاله و نسرین، شكوفه گلدی اشجاره

آچىلدى نرگس و لاله توتوبدور ياسمن چادر
سۆيودلر ارغوان تىتره ر، قمىشلر يئندى انھاره

بنفشه گول تماشاسى غنیمت بیل كى بئش گوندور
ساتار معشوقه گول حسنون خرىدار اول بو بازاره
بيغىلدى جانينا جانی، دمى عيسى نسىمى نین
وصال دردینه درمان ايرشدى جان بيماره

لال سکوت دان دوغولان های کویو معنا ائله گئت
 گنجه نین باغلا قارا معجرین آیدین سحره
 گوندوزون خیمه سینی اولکه ده برپا ائله گئت
 عاصمین دردی آغیر اولسادا یونگول دو یوکو
 گل بو قارقانمیش ایلان کوسمه مدارا ائله گئت
 *****

دلار

اکبر رضایی مولان اردشیر اوغلو (سسسینز)

اوج شعر

گون گون آرتیب مملکنده ، اولموسان جانان دلار
 پول لارین لاپ گوجلوسو ، هم دونیایا خاقان دلار

یاددان آتمیشسان بیزی ، هم میللتین چوخلارینی
 چوخ آتیلما گوئلره ، دور ، سنده اول اینسان دلار

داد وئریرسن سن بوگون ، بعضی لرین احوالینه
 سنله چوخ حال ائيله بیر ، تاجیر ، وزیر ، شاهان دلار

دیلبیرین قاشی دلار ، لبلر دلار ، باشی دلار
 چوخ یازیق دوشدوم ، سن الله قان منی بیر آن دلار

من کیمی پولسوز یازیقلا ، آغلابیر آخشام سحر
 که ل ترحم ائيله ، بو احوالیمی سن قان دلار

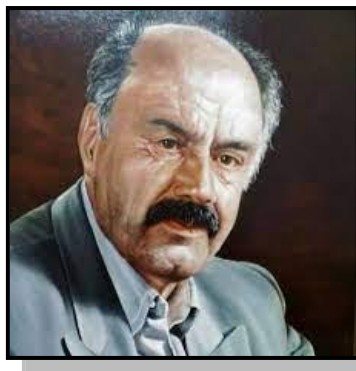
آلمیسان بیزدن گنجه گوندوزلرین آرامیشین
 آند وئررم آلاها گل اول بیزه مئهمان دلار

چوخلاری آتمیش اوزون ، تئز یانلاشیر سنله هر آن
 ربّ دلار ، آلما هولو خیرچا پئنییر ، هم نان دلار

گوستره خون-دل و دیده خونبار سنه
 دئرایدیم قامتینه سرو، ولی، ائوزگه ایمیش
 حرکات و روش و شیوه و رفتار سنه
 ائيله یب طرف بنا گوشینه درد دیلمی
 یا او طاقین دیبه، یا طره دستار سنه
 من گرفتارینم و فتنه دن اولمام آزاد
 هیچ کیم اولماسین، ای شوخ، گرفتار سنه
 لعل نابین هوسی باغیریمی قان ائيله دیگین
 آه، کیم قانلی یاشیم قیلمادی اظهار سنه
 ای فضولی فلگین وار سنینه نظری
 کیم غم و محنتینی وئردی نه کیم وار سنه
 *****

استاد عاصم اردبیلی

گل بوشان شان اوره گین قصه سین انشاءائله گئت
 بیربه بیر ووردوغون اوخلاره تماشا ائله گئت
 آیریلیق دان نظر ائت گوزده ن آخان قان یاشیما
 قطره لرده ن توره نن چشمه نی دریا ائله گئت
 گیزلی اسراریمی ائل ده ن ائله دیل ده ن دیله سال
 سن ده مجنونونو ائلر آرا رسوا ائله گئت
 داغلی یام بارلی باغین پنجره سین آچ اوزومه
 قارقیش دان قارالان باغیریمی احیا ائله گئت
 بیر باخیش سئوگی یه ایلرر بویو حسرت ده واران
 گل گولوم گل اونو بو جان ایله سودا ائله گئت
 قتلیمین حوکمونو سن سیزلیگیم امضا ائلئیب
 گل بو محکومون اوزون حوکمونو اجرا ائله گئت
 ظلماتین داش قلعه سین ده ن باشا داش یاغمدادیر
 تکجه بیر جلوه قارانلیق دا تماشا ائله گئت
 باخ بو وحشت ده بوغولموش آجی قیشقیرتی لارا

معشوقه بېنمير عاشيق سۆزونو
 ايتيرميشم ، من اوزومده اوزومو
 هاردان آليم ، هاردان تاپيم دوزومو
 ياراشمير آي آلاه بو دووران بيزه
 خالقين كدردن چؤكوبدور ديزه
 گون گون سارالير سولور بو حيات
 سانكي سئوگي سايعي ، اولوبدور بايات
 خداوندا ، بير سؤزوم وار اوركدن
 سالما بيزي سن آرزودان ديلكدن

حياتين داديني دوزونو چوخالت
 نامرد اولانلاري دونياده يوخالت
 باريش محبتي بول ائيله آلاه
 ويژدانا موروته يول ائيله الله

حاكيم اولسون دوزلوك ، كسگين گوجويله
 يارديم اولسون اينصاف بير اوووجويله

ال اله وئرسينلر مردانه ليك لر
 گول ائيله سين بوتون جانانه ليك لر

"سسسيوز" سؤز وئير كسسين سسيني
 حارام لوغمايا ، سالماسين نفسيني
 يازيلميش : ۱۳/۰۸/۱۴۰۱

اوشاق شعري

قلم

قلم دير بيزه گوسترن دوز يولو
 قلم دير آچير بيزلره سوز يولو

قلم دير حياتا ايشيق ياغديران
 بئييندن دوشونجه فيكير ساغديران

شهر بيميز دولموش بوتون ، يوكسك وئريلميش قيمته
 ايسته بير آرواد اوغول قيزدا دلار ، جانان دلار
 قورخگينان مظلومون آهيندان ، دئيبيلر اسكي دن
 اولگينان قليبم كيمي ، سن قانيوه غلتان دلار
 باش بؤيوك لرله اوتوردون دوردون عؤمرون باش گوئون
 ناله ميللت ، انده ر آخير سني ارزان دلار
 سن كي هاي سالدین و "سسسيوز" لر سسين هئچ دويمادين
 تانريم آتسين ، سنله بيرلشميش لري ويران دلار

بوگونكو دنيا

بيلمم نه اولوب دونيايه بو گون
 اينسانليق محبت دوشوبدور دويون

آغلاماق بورويوب جوت گوئلريمي
 ايتيرميشم آغزيمدا سؤزلريمي

كيمدير قارشيديران حياتي بو آن
 يار اولسون دونيايه بو آندا اينسان

كانسر بورويوب ياشاييشي تام
 حياتدا ايتيب دوشونجه اينام

اينصاف ، يازيلمادان پوزولموش اولوب
 نجابت اصيل ليك ساراليب سولوب

كيملردير حياتي بو گونه سالان
 قيمتسيوز پايلاشير آلان و ساتان

گوئلليك آرادا هئچ بير زاد اولوب
 يئرینه نيفرت دولوب ، چوخلودا دولوب

هارايا گئدير بو حياتين يولو
 غم كدرله دولوب ساغي ، هم سولو

قارانليق بورويوب دان اولدوزونو

**من کیچیک بیر اورهیم.
بختیار وهاب زاده**

یئنه «شکی» یه گلدیم،
بیر آز دینجلیم دئییه،
اؤزومه گلیم دئییه.
آنجاق...بیر گون، بیر ساعات،
دینجه له بیلمه دیم من،
اوره بیمین سسیندن.

او سس...او سس ایزله دی،
هارا گئتدیمسه منی.
گولراوزلو گورمه دی،
بوردا بیر کیمسه منی.

او سس قولاقلاریمدا،
بیر توپ کیمی گورلادی.
فرحیمی حبس ائدی
نشمی اوغورلادی.
پوزدو راحتلیغیمی،
دینجلیگیمی، یوخومو.
دئدیم: «دینجلمک بومو؟»

قلم دیر بیلک لرده گوج قاینای
قلم دیر دیلک لرمیزین بایرای

قلم دیر ایشیقلا ساچیر یول لارا
وفا گؤستریر ساغ لارا سول لارا

قلم دیر بیزیم کؤنلوموزده صفا
قلم دیر صداقت شرافت وفا

قلم دیر بیزیم دوغو درگاهیمیز
قلم دیر سئگاه شور و چارگاهیمیز

قلم دیر بوتون یوللاری نورلادان
قلم دیر بوتون سسلری گورلادان

قلم دیر بوتون ملتین یولداشی
قلم دیر وطنداش لارین سویداشی

قلم دیر قارا گونلرین اولدوزو
قلم دیر حیاتین بوتون داد دوزو

قلم گؤسترر بیزلره دوز بولو
آپ آیدینلادار هاممیا ساغ سولو

قلم ساغلا یار دنیانین وارلیغین
هاممی انسانلارا گؤزل یارلیغین

قلم دیر حقیقتده ثروت بیزه
نفسدیر چؤرکدیر و ات دیر بیزه

اوشاقلار آیین سیز قلملرینیزی
اوجال دین سعادت آلملرینیزی

تاپارسیز قلم له سعادت یولون
قیریب یاندیرارسیز جهالت کولون

بیر چو خوردا لیل لنن،
 بیرجه چیرتما داشیندان،
 اوزو سپن، گول لنن،
 گؤل اولماق ایستیم.
 اولینی داغلارین
 ذیروه سیندن گوتورن،
 داغلاردا قاه-قاه چکیب
 دره لرده هونکورن،
 ساچی داغدا، تپه ده
 کوبوک-کوبوک آغاریب
 دوزن لرده قارالان،
 اولی مودریک قوجا
 سونراسی جاوان اولان،
 سئل اولماق ایسته بیرم.
 قیشدان باهارا گلن،
 یول اولماق ایسته بیرم.
 عمل لریمین آدی،
 منیم آدیم اولایدی،
 ابدی یول گنده یدی.
 گنجه-گوندوز، گونش، آی،
 ساغیم-سولوم اولایدی.
 اولدوز کهکشانلاری،
 منیم یولوم اولایدی.
 من ایل-آی بیلمه یه یدی.
 واختین چرچیوه سیندن،
 چیخایدی عومروم-گونوم.
 ابدیت ان کیچیک،
 اولچوم اولایدی منیم.
 من ساحیلی اولمایان،
 دنیز لر ایسته بیرم.
 آخشاملاری اولمایان،

دئدیم: «اورک، آی اورک!
 بیرجه آی مندن ال چک!
 آخی، من ده اینسانام!
 منه نصیب دئییل می،
 بس حیاتین نشه سی؟»
 قلبین درینلیگینده،
 دویدوم یئنه او سسی:
 «دونیادا یاشامیان،
 دنیادان دینجلیک اومار؟
 یانماغیندا تاپمالی،
 دینجلیگینی صنعتکار».
 دئدیم: «بس بو نه دندیر-
 چوخالدیقجا یاشیم دا،
 آزالمادی آرزولار،
 آشیب-داشدی آرزولار،
 باشدان آشدی آرزولار؟
 باهار اولدو، قیش اولدو،
 ایتیردیگیم، عومور-گون،
 قازاندیغیم یاش اولدو.
 ایندی نه ایسته بیرسن؟»
 دئدی: «دئمه هئچ زامان،
 -ایسته بین نه دیر؟- منه!
 دونن ذیروه بیلدیگیم،
 بو گون پیلله دیر منه.
 ایسته بیم بیرمی، اون مو؟
 کوهنه سینه چاتمامیش،
 تزه آرزولار گلیر.
 کوهنه آرزولاریمین،
 ساچلارینا دن دوشور.
 دوننیمین ایسته بی،
 بوگون گوزومدن دوشور.

كۆهنه بېنەسېنە قايدىر يېنە؟
بو نىجە عطىردى، اوندانە سىر وار؟
منى مندەن آلب قايىتارىر مەنە.

بو نىجە عطىردى، بو نىجە عطىر؟
منى كۆيۈم-كۆيۈم نىيە كۆيۈنە دىر؟
بو نە كۆيۈنە دىر، دىيە بىلمىر،
نىيە كۆيۈنە بىر، نىيە؟ بىلمىر.

نىيە بو كۆيۈنە، نىيە بو آغرى،
آلب اۋز الېمدەن اخىيارېمى؟
بو سىزى (Sizi)، ھامىيا عزيز اولدوغوم-
قايسىز گونلرېن انتظارېمى؟

توتماق اىستە بىر باخىشلارېنى،
مېن مطلب گىزلنېر ھەر قايسىندا.
اۋتەن گونلرېمېن ناخىشلارېنى،
گۈرۈم خالامېن كىلاغىي سېندا.

«آى اوغول، ساچىنى نە تىز آغارتدېن!»
دىيە، اللرىنى چكىر باشىما.
دىيىر: «تىز نىيە؟ اللى يە چاتدېم.»
بوخ! اينانا بىلمىر خالام باشىما.

آنانېن دىلى يە او خىشار،
نصىحت ائلە يەر ھەر گۈرۈشۈندە.
مىن اۋزوم بويدا اوشاقلارېم وار،
خالام «اوشاق» دىيەر مەنە بو گون دە.

بوخ! ھىچ نە يايىنماز* اونون گۈزۈندەن،
دردىمى اوزومدەن اوخويور مىنە.
خالام گۈنۈب سانىرام كى مەن،
آرخامدا آلىنماز قالام وار مىنە،

او نىجە قالايدىر؟ اولودان اولو.
ھانسى بىر قوۋتى اۋزۈندە گىزلەر؟
قايسى يە، سئوگى يە، دولودور، دولو،
او تىترەك دوداقلار، او ياشلى گۈزلەر.

گوندوزلر اىستە بىر.
خىاللار عالمىنە،
منى دائىم سىلە يىن،
جىلوھلر اىستە بىر.
ذىروھنېن اۋزۈندە دە،
ذىروھلر اىستە بىر.
مەن كىچىك بىر اورە بىم.
بو دونيانېن، حىاتېن،
بزه يىم، سوسو بىم.
مەن كىچىك بىر اورە بىم،
سونسوزلوق اولچوسو بىم...»

مىنە خالام

آنام اولدوسە دە، اۋز طالعىمدەن-
كوسمە دىم، يىرىندە خالام وار مىنە.
اونا گوۋە نىر، سانىرام كى مەن،
آرخامدا آلىنماز قالام وار مىنە.

ائەلە كى دارىخدىم، مىنىب ماشىنا-
گىدىر آقارداش! دوز خالام گىلە.
ياخشى دىيەرلەر كى: ھامى بىر يانا،
آنانېن عطىرى خالادان گلەر.

بو نىجە عطىردى، بو نىجە عطىر؟
روھوم ساكىت اولور، اورە بىم آرام.
او عطرى دويدوم سا اربىر ايللەر،
ايلكىمە قايدىب اوشاق اولورام.

بو نىجە عطىردى، اويانىر مىنە-
كۈنلۈمدە ان شىرېن، ان دادلى چاغلار؟
نىيە گۈز اۋنۈمدە دا يانىر مىنە،
قالانان تىدىرلەر، يانان اوجاقلار؟

بو نىجە عطىردى، ايلكىن دويغولار،

اؤز معنوی دونیام منیم.

اؤز ایچیمده، اؤز دونیامدا،
حاکیم ده من، محکوم دا من.
نچه یئره قول آتیرام،
بیر اؤزکده*، بیر تومدا من.

او جوشقوندور، او داشقیندیر.
مین رنگلی دیر، سورکلی دیر.
سؤز، فیکریمین، دوشونجمین،
قالیبی دیر، اؤز شکلی دیر.

دوشونجه لر، هاواداکی قوشا بنزر،
سؤز لر، قوشا آدیغیمیز داشا بنزر.
دیه بیلسه سنینکی دیر.
دیمه دی سه،
داشدا کوسمه، اؤزوندن کوس!
او اینجی دن الینی اوز!
اورکده دیر او غونچه لر،
هانسی گؤزه گؤرونوبدور دوشونجه لر؟...

او نه دیر؟

«دونیا اولو تانیرینین،
یوخوسودور» دئدی لر.
«اونو بو خوش یوخودان،
آییلتمایین!» دئدی لر.
اونون اویانماسینی،
نییه ایستمه دی لر؟
او، نه قدر یاتا جاق،
درین، شیرین یوخودا؟
انتها سیز اولار می،

او نجه قالادیر؟ ضعیف بیر ووجود،
اوفر سن بیخیلار، گوجسوز بیر قاری.
قولوما گوج گلیر، کؤنلومه اومید،
چینیمه قوناندا ضعیف قوللاری.

او ائله قالا کی، باش ایمز یادا،
کؤنول چیچک آچیر حرارتیندن.
دونیا شر قووه یه دؤنوب آخسا دا،
اونون قوجاغیندا آماندایام من.

کؤکسونه باش قویدوم، دئدی: «قاداسی»!
ساندیم کی، چینیمدن یوک ائندیرمیشم.
خالامین سینه سی سئوگی قالاسی،
من بو ایستیلیگی هاردا گؤرموشم؟

خالام اوشاقلاری! سیزه سؤزوم وار،
ایندی دن یانمایان، سونرا برک یانار.
دوزونو دئییم کی، آنام ساغ ایکن،
قدرینی او قدر بیلیمیشم من.

آییلتماق ایستهرم ایندی دن سیزی،
یامان نیگار انام خالامدان یانا.
ایندی دن یاندیرین اوره یینیزی،
قویما یین اود توتوب سونرادان یانا!

سیز ده اولار سینیز ایکی قات یئتیم،
یاخشی باشا دوشون، یاخشی، سیز منی!
آناسیز قالدیغیم بسیم دیر منیم،
آماندیر قویما یین خالاسیز منی...!

دوشونجه، سؤز

اؤزومه ده گؤرونمه یین،
کؤنلوم منیم،
دویغوم منیم،
سؤودام منیم،
آزاد لیغیم،

يئرین جاذیبه سیندن .
 اینسانین: «من تانریام،
 من قادیرم» سسیندن،
 تانری دیکسیندی، دوردو .
 بویلاندی دؤوره سینه .
 گوردو: اینسانین اؤزو،
 دؤنوب یئر کوره سینه .
 آنجاق، او، کوره کیمی،
 فیرلانمیر اؤز یئرینده .
 او یئریبیر، او اوچور،
 عاغلین اوفوق لرینده .
 یئر کوره سی تانرینین،
 اویدوردوغو یوخودور .
 ناغیلدیر، افسانه دیر .
 بس بویلانیب یوخودان،
 چیخان اینسان؟... او نه دیر؟

رامین (یاشار)

آذرین ۲۶ سی

کتاب لارا اود ووردولار
 وراق - وراق دیلیم یاندی
 آذرین ۲۶ سی
 اود - اودلوغوندان اوتاندی

اودا - آلووا باخمایین
 اوتانماز فاشیزم اوددان
 آنامین دیلی کوللندی
 سورگون اولدو آتام یورددان

بیر سوی قیریم - بیر تورک قیریم
 آذر قیریم - بایجان قیریم
 آذربایجان جانسیزلاشیب
 قانی آخدی شیریم - شیریم

واقعه ده، یوخو دا؟
 میلیون-میلیون ایلدی کی،
 فیرلانیر یئر کوره سی .
 نه بنزینی قورتاریر،
 نه اودو، نه قووّه سی .
 هارا گئدیر او بئله؟
 یئرینده دیر یئر ائله .
 دؤنور گونون باشینا،
 قووت آلیب او، گوندن .
 نه اؤز اوخوندان چیخیر،
 نه ده اؤز چئوره سیندن .
 فیرلانیر، گئتمیر آنجاق،
 نه ایره لی، نه گئری .
 فیرلانیب ساپا دوزور،
 او، آیلاری، ایللری .
 یئرین گؤزو یوخدومو؟
 اونون دا انسان کیمی،
 وار اولسایدی گؤز لری،
 ترپنردی یئریندن،
 چیخاردی محوریندن .
 تانرینین دا یوخوسو،
 داغیلاردی او زامان .
 تزه، باشقا بیر یوخو،
 اویدوراردی یوخودان .
 یئر قوپمادی یئریندن،
 اینسان قوپدو، قانادی .
 آلدی عمل لریندن،
 مؤعجوزه لر یاراتدی،
 کائیناتا ایپ آتدی،
 اوچوب آیا دا چاتدی .
 اینسان چیخا دا بیلدی،

حسین شرقی دره جک سوی تورک
شعیر لر (تور کیه تور کجه سی)
گئل دینئه

گئل دینی جانیم بئکلئدیم
اویکولاریمی اونون تئللئریندئی ائکلئدیم
سیمسیاه بئمبئیاز هئم دئی کاریشیک
جانیم دا کی او سئوگینی
گؤزلئریمدئی، گؤزباشلاریم دا
بولوت فوتوغرافلاریم دا
یاغمور یاغمور یاغاراک
دویگولاریمی ایچیمدئی سورگولادیم ...
سئنی سئومئک بو کادار زور
هئر شئی بیر شئی آنلاتیور
آغلاماک یئتمیور
اؤزلئمئک بیتمیور ...
زئیتین دالارینین سیراسیندا
سیر ائدرکئن سئنین دوداکلاریندا اؤپوشلئریم
بیر اینجی گیبی ایچیمی سوزولویور ...
آرتیک کورودو یاش گؤزلئریمدئی
یاکینکئن نئدئن اوزاک بیز ...!
بو یوموشاک پاموک یورئغیمی
باسیور زامان
سئرت تاشلار، آغیر چئکیور آجیلار
اوتانیوروم سئوگیمدئن
اوففف اوففف بو نئی اویکوسوزلوک
اوففف بو نئی زولوم
ماوی گؤغون، یئشیل اورمانلارین،
سیمسیاه داغلارین باکیشی اوشوتور بئنی ...

قارا- قورخو، آسما- کسمه
هاوامیز کسمه شکسته!
داغلارین اوره بی داغ- داغ
وطن اسیر، تورباق خسته
سلام- سلام دار آغاجی
سلام- سلام اولو عصیان
قار چیچه بیم سیندیر بوزو
یا آزاد اول یا سنده یان

نصرت کسملی

آدیمی قلبیندن آتا بیلرسن
اوزاق آرزولارا چاتا بیلرسن
مندن گؤزه لینی تاپا بیلرسن
منیم تک سئوه نین اولمایاجاق دیر
عمرؤنه بیر سئوگی گلر ، بیلیرم
سنینله آغلایب ، گولر بیلیرم
کیمسه سئوینجینی بؤلر بیلیرم
دردیندن اوله نین اولمایاجاق دیر
بیر گون سئنه جک دیر ، بو اؤد ، بو اوجاق
کدر یوواسی دیر بوش قالان قوجاق
دیزینه باش قویوب یاتان اولاجاق
باشینا دؤنه نین اولمایاجاق دیر
سئوگی عذابیندان اوزاق سان هله
بیر گون اری یرسن، سن گیله-گیله
یاناغیندان اؤپن تاپلسا بئله
گؤز یاشی سیله نین اولمایاجاق دیر.

ائى چاتالولوك سئنى چوك سئوديم
 او كؤيو چوك سئوديم بئن
 يولونو، بئرى سئنى، دئرى سئنى، دوزونو
 داغىنى چوك سئوديم
 بيراز اوزاغىندا دئمىر جى
 اؤتسسىندى صالح لى
 بيراز دىك ياماجىندا
 چوك سئوديم بالىك يئمىي
 ائشلىك ائنتى بىزى دئدئمىز، ساغ اولسون جانى
 چوك سئوديم، اونون گؤزوندىكى هايات ايشيغىنى
 يانيندا بير جانى جانانى
 ائشلىك ائنتى بىزى سئوگى لى چوجوغو بير كىزى
 او كؤيو اونون روخوندا سئوديم
 اوففف اوففف او كؤيو نى چوك سئوديم بئن ...

تورنالار كاتار كاتار

بينى تورنالار گىبى كاتار كاتارسين
 گؤچرسين هاران وار داغلار
 آراب سىن آجئم سىن تاتسسىن تاتار سىن
 گوربئتى سىرالىيور ياران داغلار ...

بولوتلار ياغىشا دولو باغلييور
 سؤغوتلئر ساچىنى يولوپ آغلييور
 گئلىرىم كار بوران يولومو باغلييور
 آجىكلان بو كاردا، بوراندا باغلار ...
 سئسىمىز كافئستى اؤز لئمئكتى دىر
 اىپ كوپماكتادىر جان چىكمادادىر
 حاسرت يورئك يورئك ائو بىكمادادىر
 وىران كالمىش وىرانا داغلار ...

باياتى باياتى يورگون سئسىنى
 بىردى دىنلى تانى ائل هئستى سىنى
 بير تىكى كاراباغ شىكئستى سىنى
 گئتىردىم باغلايايم بارالى داغلار ...

زور گئلىر صاباحلار هئپ بانا
 كؤكونو
 كؤكونو اويدوغوم يئر لئردئ
 ايزىنى دولاشتىغىن يئر لئردئ آليرىم آنجاك
 بيتمئى حاسرت كوكونو ...
 اويودوغون يئر لئردئ آليرىم
 دويارىم سئندئن ...
 آنجاك بيتمىور بو حاسرت
 توكئنىيور آجى
 سانيرىم سئومئك
 سانيرىم سئومئك بيتمئز بو وىراندئ
 اولوم سارمىش دالار يىمىزى
 بو نى كئىفتير چئكيوروز بىز ...
 ايجىم آغلييور
 بئلكى دى سئوگيدئ
 سوسوز يورئغىمدئ گئل ائلييوروم
 يورئغىمدئ شىكايئت چى
 نئدئ اوزاغىز، ياكىن اولوركئ بىز ...!

آه او كؤى وار يا

آه او كؤى وار يا او كؤى
 او كؤيو چوك سئوديم بئن
 آه او كؤى وار يا، حاسرت گىدئر ايجىمدئ
 او كؤيو چوك سئوديم بئن
 دولاشتىم يوللارىنى
 زئيتىن باغلارى، اينجىر آغاچلارى
 او كؤيو چوك سئوديم بئن
 داغدان باكىنجا اينابى فيستىغى
 نى كادار گوزئل، او كؤيون اينسانلارى
 او كؤيو چوك سئوديم بئن
 ائى چاتالولوك سئنى نى كادار گوزئلدىن
 جامىنين اؤنوندكى ايهتيارلارى چوك سئوديم
 حالاً روخوم اورالاردا تاش تاشييور
 تارىختئن كوپوپ گئلمىش بير روخو تاشييور

گۆز لئىرىندى دومان باكىشىندا چىن
 يىنى كئهرىك كئهرىك سئهر ئىسىن
 ھىر يانا اود دوشىر، يوك سا ائلىندىن توتان
 توتوپ گىتتىرىدىم سىنى آرانا داغلار ...

عمرومون آيازىندا

اومرومون آيازىندا، باكىپ يىلدىزلارا
 سايرىشىپ گۆرۈشۈرۈز
 گۆرمۇسىم بىن اوزاكلارى، اىچىمدى دىر تىلىشىر
 اوزاكلاشىر اوزاكتان اوزاكلار
 پايلاشىر اىچىمدى اوزاغىن سىنى
 بىر ياز ناغىمىسى ياز تىراواتى
 عاشىكى چىچىكلەندى اومرومون سونباھارىندا
 بولوتلار آلمىش باشىنى
 آنلىما كونموش دومان
 بويوك اوممان دىنىز دىريا
 جىفالار اىچىندى سورىن جانىم
 اوزاكلاردا بىر عاشىك گۆزلىرىمدى ياش
 بىكلىر سىنى
 اولمادى يان يانا
 كويوك آدىمىزى ھىپ بىر آن
 كىتاپلار اوزىرىندى يان يانا
 بىز ياندىك اوزاكلارا
 پىروانى گىبى شامالارامولارا
 حاسرتى سوكاكلارىن شىھىر بوھچاسىندا بىتتىرىدىك
 آدىمىزى عومور دوواری كىتاپلار يازدىك
 سىھىرلى بىر مۇلغىن وئردىغى واھدىن
 كورتولموش اولومدىن بىر جانىن
 ھىرسلا سىرتتىغى دونيادان
 بىر ناغىمى كوشوپ آلدى جانىمى
 باھارىن سونباھارىن اومرومدى
 باھارلارىمدا گىزدىن جان دامارلارىمدا
 سوزدون رويالارىمدا
 آدىنى يازدىرىدىم
 يورنىمىن كوشىسىنى

دعانا اىحتىياجىم وار

اىبىدىن دووولاردا دىغىل
 كىتاپ كاپاكلارىندا
 كىتاپ سايفالارىندا او كويوپ
 فىرھات و شىرىن
 لىيلا مۇجىن بىر اىر كوشا جاكلار
 بو عاشىكى بىدار و پىنھاندان گىلدىن
 سوز نىدىر كى نى ھالىنجى يانان او كالىپ دى
 بولبول- او شىيدادىر فىگان ائدىن
 كىسىمىت بۇلى گىلمىش يازىلمىش گوشا دان
 اىكى اىسىم بىر آندا ناسىل اولوبور
 چوك يىرى يازارلار اىسىمىنى اىستىمىدىن
 باك الله اىسىمىنى نىرلىرى يازارمىش
 و ھىر كىس بۇلى بىلىر
 بۇلى آنارمىش

گولوشون سىسى اىلاچ گىبى دىر
 روحوندىن چىكان نور گىبى، ائلىرىنى ساچار
 دعادا ائلىرىنى گۆكلرى كالىدىراسىن سىنى
 گۆكلر سىنى دىنلىر، بىسى سىنى
 گۆكلردىكى الله، يىردىكى سىن مۇلغىم
 سىنىن دىلارىنا اىحتىياجىم وار سىنى
 بانا دعا ائدىرىسىن ھىر گون بىلىرىم
 نىسى سىن تانرى نىسى دىر
 دعايا آچىلان ائلىرىن، آشىك يورنى دىر بىلىرىم
 سىنىن دىلارىنا اىحتىياجىم وار سىنى
 سىنىن نىسىنى اىھتىياجىم وار سىنى
 تانرىيا بىنى يالوارىپ دىلدىغىن زامان
 كىندىنى اونوتوپ، وارلىغىندان گىچىرىسىن
 ھاياتىنى كىندىن اىچىن ھىچ بىلمىزسىن
 سىن بىنىم اىچىن دعا ائدىرىسىن
 سىنىن دعانا اىحتىياجىم وار سىنى
 دعام سىنىلى اولسون
 تانرىم ياندىن دورسون
 اىلاچلارىن شىفا اولسون

سئنين دعانا ايحتياجيم وار سئوگيليم

ماغلوب اولما شيطانا

هايات گوزئلدير، سئن بيل اينان بونا

ايناندېكچا گوچلئئجئك، ايچيندئ كي كيم ليك

سئن بيلديكچئ تانري سئوئجئك سئني

ائلئرئين دعادا ايكنن

دعانا ايحتياجيم وار سئوگيليم ...

عاشك

عاشك، باهارين ائن گوزئل، ائن سيچاك دويگولاري

عاشك، يازين اينسانلارا وئرئجئك بوتون سئوگيلئري

عاشك، سونباهارين ياپراكلاري

عاشك، ايچيميزدئ كوچاكلاراك

اوپوپ اوپوپ دوياراك

كيشين سوغوغونو

بيربيريميزئ ساريلاراك ياشاماك عاشك ...

ايسلانان ياغمورون كوكوسو

ديشاري دا ياغمورلو سيس لي

باكو هاواسي

داليپ گيتتئغيم پئنجئرئمدئن

اوزاتتئغيم ائلئرئيمدئ

ايسلانان ياغمورون كوكوسو

بيراز سئرئين، بيراز سوغوك

بيراز دا كئئيفلي دوغروسو ...

ايشتئ تام دا

سونباهارين بيتتئغئ يئر بوراسي

آغاچلاردان ياواش ياواش

ياپراكلارين سوزولئرئك دؤكولوشو،

بيراز اوركئك، بيراز ياس لي،

بيراز دا هوزون لو كوكوسو ...

ناسيل دا تئرس هيات بؤيلئ

تايبات ياپراكلاريني دؤكئرئكن

اينسانلار گيگينيور

آنلاماك گوچ دوغروسو ...

بئنييم سئوديغيم

نئ گوزئلدي

بو گوزئل پاييز گئجئسيندئ

آغاچلار ساپساري سارارميشتي

هنلئ دي

هنلئ دي شو بيركاج گوندور

ناسيلدا آلتين ساريسي دي

نئ گوزئلدي ياپراكلار

ناسيل كي بيردئن تو توشتو هاوا

روزگار ائستي، ياغمور ياغدي

او ساپساري ياپراكلار

بيرئر بيرئر يئرلئرئ دؤكولدو

شاعر ايستيوردو كي،

دولاش سين باك سين يازسين نئ گوزئلدي

آدامين گؤنلنو، ائفسانئوي شئكيلدئ ائفسونلويوردو

شيكار ائديوردو آدامين گؤنلنو

اويانديردئ حيس سيني

او دئنيزين كوكوسو

داغين مئهي، آغاچلارين كيش اويكوسونا گيديپ

بير داها دا اوياناچاك

يادا اويانما ياجاك

دونيادا نئلئر اولاجاك

بير داها يئمئشيل اولاجاك

بؤيلئ بير حيس

بؤيلئ فئنا بير حيس

يورئغئ ساران بير حيس

اؤيلئ كي اينسانين سئوگيسيندئن

حاسرت كوپاريردي ايچيندئ

اونو ياشاديم بو گونلئردي

اوزاك اولماك، دوستلاري گؤرئئمئك

ايچيندئ بير حازان، پاييز روزگار بيلا بئرابئر

آياك باستئغيم دا، داغ هيشيرتي سي گئلدي

چونكو اوستونئ ياغمور ياغميشتي

بيلير ميسين نيئ ياغميشتي

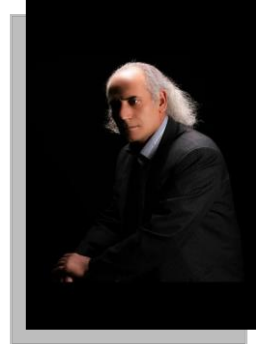

دونيانين بو كئيفى
 ناسيل ديئييم كى
 بو تومارلاماسى، هئوىسى
 كيزيل دئورانى، ميس دئورانى، داش دئورانى
 سو دئورانى آكار ايچيميزدى يول گيبي
 گيدئرسين هئى يوللارى، گيدئرسين گيدئرسين
 نئى كادار ايستئرستن گيدئرسين
 هيچ دونيانين يوللارى بيتمئر
 دامارلاريميزدا آكان كان كادار
 كيلومتئرلئر كادار
 ايشيك يىلى كادار اوزار
 چوك پلاتولارا گيرپ چيكارسين اوزون اوزون
 ايچيندى دامارلاريندا آكار
 بازئن گيرئت داماريندا آكان كان گيبي
 فيشكيرپ يورئغيندن باشينا وورور
 بئينينين اورتاسيندا، بير ائزان سئسى گئليبر
 سئنى بير شئهادتتى بير اولومى
 بير جننگاوترليغى ساليبور
 او كور تولوشتور
 كورتارماك ايچين كور تولوش ايچين
 اينسان ليغى ايچيميزدى اولان او ذاتى آلىنى
 كيبرى نئفرتتى زول مو سىتىمى
 يئرئينن يئك سان ائتمك
 ايچيميزدئكى او ايشيك دوغار
 ائيبى دومانلار
 ائيبى دومانلار چئكيلين
 بئنييم سئود يغييم
 ايشيك گيبي دوغسون اورادان ...!

اونون ايچين كى، او ياپراكلارى
 بير داها توپراغا دؤندورئجئك
 و او آغاجى اوندان بئسلئئجئك
 بير داها ياپراك وئرئجئك
 بير داها مئوى وئرئجئك
 بير داها چيچئكلئنئجئك
 هئر شئى بؤيلى
 دوستلوك بؤيلى هايات بؤيلى دير
 باكارسين تاا گيدئر گيدئر
 گؤزون ايشلئدبججى گونئش باتار
 آما بير كارانليغين جيغئرى سؤكولور
 بير صاباح كالكار، اوفوكتان ياريلير باغرى
 گؤرورسون كى، آيين دا بير تئبئسسومو اولور
 صاباح آچيلير و كارانليكتان ائلئم كالماز
 اودا داغلارين باشيندا چئر اولور
 دومانين اولور
 او دومانين هئيبئتى بير كارا اولور
 آدامين ايچينى دولار
 اونو ياشاديكچا باكتيكچا زئوك آيرسين
 اونو گؤردوكچى لئززئت آيرسين
 اونو گؤردوكچى اؤزونى دالارسين
 يورئغيني سؤگئرسين
 گئچميشيني تارارسين ...
 نئى بيلئيم
 نئى باشاربرسان اونو ياپارسين
 زبروئلئرئ اولاشماك ايچين
 اوزاكلاردان باكار، باكار اينسان
 داغلارين هئيبئتىنى شاشيرير
 اونلارين آزامئتىنى هاييران كالير
 و دوزلئرى گئزپ
 داغلارين باشينا، هئپ هايرانليكلا باكتيك
 اونون ايچيندى دونيانين بو داغى
 دونيانين بو حاسرتى
 دونيانين بو سولگون لوغو
 دونيانين بو چيچئغى
 دونيانين بو مئشاكاتى

اوتان
پ ب "کئیوان" حسین اوغلو

قهرمانلار اوپور دار آغاجینی
دوورائین باشیندان آلا تاجینی

ایچیردیرلر بیزه آجی شربتی
لاخلادیر دردیمیز بشرییئی

ال اله حورولوب کتتده شهرده
اینسانلار بوغولوب قمدده کدرده

بورویوب دونیانی فلاکت سسی
اولوبدور دویانلار عشقی هوسی

شاعیر سن قول چکمه اولومه دوغرو
ذره جه حییس ائله اوزونده آغری

قایساقلانماز آنا کوكسونون داغی
ال دن گئدیر گوزون قاراسی آغی

آنالار یاس توتوب ساچینی یولور
آنالار دونیا یا های هارای سالیر

کیمین قولتوغوندا ناز اندیرسن ناز
کیمه آرخالانیب اندیرسن پرواز

خالقینین قارشیندا چاپدیرما آتین
سویکن وارلیغینا ایتیرمه ذاتین

بی گلین سیز تویون کیمه توتورسان
آجینین یئرینه شیرین اودورسان

توی توتوب ایستولدا سالدیرما قومار
بئنگیلر تک بئله دولانما خومار

"کئیوان" لال یارانیب دیبئئمیر سوزون
ال قولو باغلیدیر اویورسان گوزون

خالقینی یاندیران اودوندا اوتان
اولو قاراداغین آدیندان اوتان

ایکیت بابکینین عملین یوخلا
سینه گر دوشمانا چایلار تک چاغلا

هجرلر گوز یاشی دونوب سنلله
نبی لر گور نئجه باتیب کولله

قوچاقلار دوستاقددا چکیلیر دارا
نیگارلار باشینا سالیبلار قارا

آنالار دونیاسین بورویوب ماتم
باخسان یئردن گویه دیره نیب سیتم

میللتینین دردی چورک دردیدی
دئمه یادلار کیمی بئزک دردیدی

قانانلار زامانین منگه نه سینده
یانانلار نادانین منگه نه سینده

حقیقت تاپدانیر عدالت اولوب
صداقت تالانیر قضاوت اولوب

کیمسه کدرلرین آلمیر اوزونه
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

قونشونین ائوینین یوخدو چورگی
خسته اوشاقینین قاندی اورگی
نه سفراسی واردی، نه وار یئمگی
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

حیاتیمیز دولوب درد کدریله
عمری گچیردیریق، بوش، هدریله
هئج باریشماز صنم، بو قدریله
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

تانیشمیشام

گلیردین گوروشه، ارکن گلیدین
ایندی یوخلوقونا، من آلیشمیشام
اونودماق چتیندی، سئوندن سونرا
من اونودانلارا، دای قاریشمیشام

سئومک شیرین اولار، آیریلیق زهر
روحوما دولماییب، کینه یله قهر
اومود باغلامیشدیم، آچیلما سحر
آجی طالعیمله، من باریشمیشام

حایات یاریش دی بیز، ایشتیراک ائدن
مغلوب اولوب سونرا، دورمادان گئدن
بو قانونا یوخدور، اعتراض ائدن
حایاتدا اوزومله، من یاریشمیشام

وفالی اولمادین، ایله دین جفا
باغیشلا یانمادین، خسته یه شفا
دردیمی ساخلادیم، پنهان و خفا
سنی اونودماقا، چوخ چالیشمیشام

صنم زنگانلی دان شعیر لر کیملیک

بیر سویوم زنگاندیر، بیر سویوم خالخال
نه فرق ائله بیر کی هارالیام من
کونلومه داغ قویان آجی گرچک وار
دوغما دیاریمدان، آرالیام من

اندبیل آلوردان واردیر قان پاییم
طاریم گونشیم دیر قوبا دا آیییم
بوتون تورپاقیمی من نئجه ساییم؟!
آزربایجانیمین مارالیام من

هیجران یوللارینا، گوز اولان منم
ماهنی اولوب دیلده سوز اولان منم
وطن حسرتینده کوز اولان (صنم)
یارین جفاسیندان، یارالیام من.

گل انسان اولاق

تانری نین اوریی دولوبدو غمه
گل بیز یاغیش اولوب، گول لره دولاق
دونیا سازین چالیر بیر زیل بیر بومه
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

باخ یئتیم اوشاقین آغلار گوزونه
یالقیز قادینلارین باخ بیر سوزونه

قارانلىق ايشيقين گۆزون اويوبدير
 آشيقلار سايىنى بير چالمايبيدير
 قلميم چوخداندير كوسوبدور مندن
 راضيلاشمير يازا دردلى وطندن
 باخت دا اوز چؤويريب يازيق صنمدن
 كونلومو سئوينجلر داي آلمايبيدير

آماندا بالاما

قيزيمين گوزلرينه هر گئجه حيران اولورام
 اونون او تئللرينه مست و غزل خوان اولورام
 نه ائله ييم تانرى وئريپ درداييله درمانى منه
 باخيرام گوزلرينه، دردينه؛ گريان اولورام

او گوزل اوزلو بالام سانكى بير اولدوز كيمي دير
 سايريشان اولدوزومون حالينا نالان اولورام
 اونون هر كلمه سوزو بالدى شكردير بيله مه
 بويونا باخديقيجا جيسمده كى جان اولورام
 (صنم)ه دونيا اونونلان ائله بيل جنت دير
 تانريمين نعمتينه مين كره قوربان اولورا

آزل دن ابده ، كؤنول همدميم
 اوريمده هرآن اؤزلورم سنى
 هر گون ، هر ساعات دا گؤروشك بئله
 گئجه ده گوندوزده ، گؤزلورم سنى
 اوريمده هرآن اؤزلورم سنى

قلميم سيخاندا كدر اييله غم
 آجىما كيم اولار خلوت ده محرم؟
 اللرين اولوبدو درديمه مرهم
 گئجه ده گوندوز ده گؤزلورم سنى
 اوريمده هر آن اؤزلورم سنى

كليسن يئنى دن، داه گئج اولوب
 سئوگيميزين گولو، ساراليب سولوب
 صنمين قليبينه ، بوران قار دولوب
 ايندى باشكاسيلان، من تانيشميشام
 ديلين آجى اولور، باخيشين شيرين
 ساغالماز ايزلرى، ياراسى درين
 ويرديقجا اورين اولمور كى سرين
 من سنين جفانا چوخدان آليشديم

بو ايلقارى پوزوب گئدن ده سن سن
 سئوگيه خيانت ائدن ده سن سن
 سببين دئمه دن ندىن ده سن سن
 من سنين جفانا چوخدان آليشديم

كونلون اسير اولوب ، سئويرسن نئجه؟
 سيندريدن قلبيمي، آلمادين وئجه
 دانييسان صنمى ، سايبيسان هئچه
 من سنين جفانا چوخدان آليشديم

گؤزلريمين ياشى قورويوب يئنه
 داه گؤزلريمده ياش قالمايبيدير
 ويجدان بو اولكه دن چوخدان كؤچوبدير
 گوش ايشيقينى داي سالمايبيدير

قارانلىق چؤكوبدور ، اولوبدور گئجه
 سايريشان اولدوزلار گئديبيدير هئچه
 كؤلگه لردن بيرده قورخماييم نئجه؟
 اوركلر شأنليگه هئج دالمايبيدير

كوچه دومانلى دير ، كوچه دونوبدير
 آجىندان بو خالقين رنگى سولوبدير

اورېيمده سانكى بير نغمه قاليب
سنين صورتيني خياللاريمدان
شكلينى آلاق رمله يه ساليب

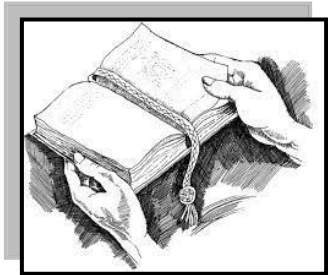
نه زامام اوتيدى ، نه گون بيتيدى
نه شيرين گونلريم ، چاغدا ايتته يدين
نه گئنجلېك زامانيم، چيخېب گئيدى
دونيوا وار يوخو اليمدن چاليب

كعاشكم دويغولانيب ، داغى آشاسان
جوشقون سيله دونوب، آشېب داشاسان
بير يول داصنمه ، ياخينلاشاسان
سئوگين اورېيمده ، يئنى جان آليب

كونلومون هاواسى بولودلانيبىدى
قلميم كوسوبدى، سوزوم كوسوبدى
هر يئر قارانليقدى، هر يئر دوماندى
باخيشيم كوسوبدى، گوزوم كوسوبدى

قولاقيم اشيدير هيجران نغمه سين
ياديما ساليرى، يارين گئدمه سين
گوزونون ياشلارين، آغلاماق سسين
قلبيم آليشيبىدى، كوزوم كوسوبدى

گوزومدن قاجيبىدى ، گئجه لر يوخو
هر آن فيكريمده دى، جانانين روخو
صنمى يانديريب فرقتين اوخو
صبريم توكنيبىدى، دوزوم كوسوبدى

اورك پارام پارچا سو كولموش كيمي
هيجران دردى اونا تو كولموش كيمي
گؤز ياشلاريم آخير سو گوموش كيمي
گئجه ده ، گوندوز ده گؤزلورم سنى
اورېيمده هر آن اؤزلورم سنى

قيسقانيرام سنى دوماندان چن دن
گؤز گوده گوروكن شافاقلى سن دن
اوزاقلاشما هئچ وقت يازيق صنم دن
گئجه ده گوندوز ده گؤزلورم سنى
اورېيمده هر آن اؤزلورم سنى

داريخميشام بو اؤلكه دن بو چاغدان
چارپيلميشام سفرداكي چؤركدن
سببيني نه انديرم بيلميرم
قارغاييسان بلكه منى اوركدن

چوخ زاماندى اوزوم گولمور، نالانام
داستانلاردا اولوب گئچن يالانام
اينانميرام بو دونيادا قالانام
هئچ بيلميرم نه ايستيرم فلكدن

دونيوا يالان ، فلک يالان من يالان
كيم اولاجاق يئرده قصاصى آلان
بوتون عؤمروم ، بوتون گونوم ، زاي تالان
يورولميشام گؤي قوردوقو كلک دن

عؤمور گونوم بوشا گئديب هئچ اولوب
گؤزومده كى گيله غميله دولوب
سئوينجيمين گوللرى چوخدان سولوب
عالم نه ايسته بير صنم كؤركدن!
بلكه منى قارغاييسان اوركدن

گئچميش گونلريمدن خاطره منه

ARZU HÜSEYN آرزو حسین

بوتون اوللرین یولو سونادیر،
بیته جک هوهسی گۆروشلرینین.
آیریلیق آزاجیق نیکوتین دادیر،
ترکیبی قتراندیر اؤپوشلرینین.

من کی تا اولدن اوره یی قیریق،
آخی نه بیلهسن، هاردان بیلهسن؟
سن وصال دونوندا گلن آیری لیق،
ایندی حسرتینله نفس-نفسم.

بیغیلدی کؤکسومه درد یوماق-یوماق،
اسن کولک منم، یاغان قار منم.
آخی نئجه اولور همیشه، آنجاق،
بوتون سببلره گوناھکار منم؟

قوروروم اوجوزموش، ووقارین باها،
بؤیوک دوغولارین روحو کیچیلیب.
قورخما، چیخما یا جام قارشینا داها،
قورخما، یولسوزلوقدا قاپی آچیلیب...

آدیمی دلی قوی، یادا سرسری،
مین بیر بهانه تاپ قیناغا، کینه.
بوتون کدریمین یولو سندی،
بوتون غضیبین عونوانی منه.

داها اوولکی تک گتیرمیرم تاب،
ایندی آهلاریما موجرودو سینم.

علیرضا ذیق

منیم آنام

محبت چیچه یی اوره ک نیسگیلی
قلبیمده هر زامان گۆزل سئوگیلی
وارلیقیمدا ، حیاتیتم لایلگیلی
آنم دیر هر زامان آنم دیر منیم

کؤچرسه گئتسه ده بو دییار دان او
گۆزه ل دیر دونیادا هر بیر یاردان او
چوشغون دورهر بولاغ دان پینار دان او
گونش تک پارلایان آنم دیر منیم

آنانین مکانی بهیشت دیر گولوم
آنا اۆزو بهیشت دیر کیمه گولوم؟
مزارینا قوربان دیر دسته گولوم
بولاغ تک چاغلایان آنام دیر منیم

کئچسه ده ایللر سولور سادا گوللر
آشسا باشندان دا گورولتونن سئلر
شاهید اولور سادا دردیمه ائلر
منه تک آغلایان آنم دیر منیم

آنا یا جان دئی ن جانلارا قوربان
گۆزونه اوزونه من هله حئیران
مینجه امک لرده چکسه او جئیران
منی دانلامایان آنام دیر منیم .

گئت-گئده توکنیر ایچینده آدام،
ایتیر اومودونون کؤچونده آدام.
بو دوروست، بو گوجلۇ بیچیمده آدام،
کیچیلیر بیر بوغدا دنهسی بویدا.

ایکییه بؤلونموش دویمه کیمی دیر،
آختارسان ساماندا اینه کیمی دیر،
گئرچی گؤسترهن آینا کیمی دیر،
کیم باخسا گؤرونر شلهسی بویدا.

او آدام داغ دئییل اوجادان-اوجا،
لاله زار باغ دئییل چیچکلر آچا.
طالعیی بالاجا، اؤمر و بالاجا،
اوریی کینک نفسی بویدا.

نه سوکوت تانییار، نه ده تانیس سس،
اؤلنده ایچینده هیجان، هوس.
بوتون کایناتدا یوخ اونا قفس،
الله ین یئر آدلی قفسی بویدا...

***

ایسلانیر قدحدر بیاض شرابلا،
باغلانیر اوتاقدا بوتون قاپیلار.
چیخیر آیاغیندان، آتیلیر کونجه،
قیرمیزی دیکدبان آیاققاییلار.

چیل چیراق اوزونه سالدیقجا کؤلگه،
اویناییر اوستونده سیرلی ناخیشلار.
سنه اوریمی آچاردیم بلکه،
ایندی مستانه یم منی باغیشلا.

بیلیرم بو وصال گؤروشلریندن،
نه من دوپاسیپام نه سن دوپاسی.

هایاندان باخسان دا، بللی دیر جاواب،
بو عشقین اودوزان طرفی منم.

بوتون اوللرین یولو سونادیر،
بیته جک هوهسی گؤروشلرینین.
آیریلیق آزاجیق نیکوتین دادیر،
ترکیبی قظراندیر اؤپوشلرینین...

***

سونونجو یارپاق دا ائندی بوداقدان،
باشینی دومانلار آلدی داغلارین.
یئنه بیر الویدا ع قوپردو دوداقدان،
یئنی بیر یول چوسو وار اوزاقلارین.

آغلاسام گؤز یاشیم سنی دوردورماز،
وئردیین قراردا قطعی سن بلکه.
بو بویدا دونیادا کدر تاپیلماز،
منه یاشاتدیغین کدردن یئکه.

نه ائدیم سون سؤزون سوسس دوردو منی،
تپه دن دیرناغا تضادسان، تضاد.
تاخدین اینادیما کلپچه لری،
ایندی من محبوسام، ایندی سن آزاد.

نه سون یارپاق ایدی بوداقدان دوشن،
نه سون قارانقوشدو کؤچ اندیب گئدن.
سن ایدین قلبیمی اینجیدن، دئشن،
سن ایدین سببکار، سن ایدین ندن.

سوسوب چاره سیزجه یولا سالدیغیم،
آرخانجا آغلادی بولودلار گئجه،
بو گوندن بیلیم قوربان اولدوغوم،
نئجه یاشایاجام من سن سیز نئجه...

***

آچاسان قلبینی بیر سرگی کیمی،
تک – تک گۆستره سن دویغولارینی.

و بیر گون قارشینا بیر آدام چیخا،
بیرجه باخیشیندان سسینی دویا.
سنی بو دونیادا بلکه، بلکه ده،
آتانان، آنانان آرتیق تانییا.

و بیر گون قارشینا بیر آدام چیخا...
گۆزلیمده اوریمین سسی وار.
بوغازجان ییغیلمیشام، ایلاهی،
صبریمین توکه نمک تهلوکه سی وار.

***

نسه ساواب ایش گۆرموشم،
سن چیخمیسان قارشیمما.
ائله یاریمجان قالمیشدیم،
تام چیخمیسان قارشیمما.
سن یوز ایلدی گۆزلدیم
آدسیز، بدن سیز روح ایکن،
بو بویدا، بو بیچیمده
جان چیخمیسان قارشیمما.
بو نه محتشم گلیشدی،
اورک قیرمیزی چادیردا،
گۆزلیمده خیر ایشدی-
هم دوشموسن اورییمه،
هم چیخمی سان قارشیمما.
نسه ثاواب ایش گۆرموشم،
سن چیخمیسان قارشیمما.

یایلییر بوینوما اؤپوشلریندن،
چیلک عطیرلی دوداق بویاسی.

فیرلانیر باشیما اوتاق، دیوارلار،
ائله بیل زاماندان آلیریق قیصاص.
بو گئجه هاوادا باشقا سحیر وار،
آدی مهبتدیر، آدی احتیراض.

سن سیزلیک او قدر روحومو دیدیب،
بو قریب وصالی گۆیدن درمیشم.
سنی قاریش قاریش ایختیراع ائدیپ،
سنی ضرره ضرره ازبرلمیشم.

آزارام بو تانیش جیغیری ایزی
قلبیمده آدینین فرقلی یئری وار
بیلیرم هئچ زامان آنلاماز بیزی
«حیالی» آداملار، «دوغرو» آداملار...

*****

خیاله سئویل XƏYALƏ SEVİL

و بیر گون قارشینا بیر آدام چیخا
و بیر گون قارشینا بیر آدام چیخا،
ائله او یاناسان یوخوندان ائله
گۆردویون یوخولار یادیندان چیخا.

و بیر گون قارشینا بیر آدام چیخا،
اریده سن حیسلرینین قارینی.

كۆرپە دورماز قوجاق دا،
بیر گول بیتمز تورپاقدا،
«هه» دئمه سن، یارپاق دا
بوداق دان قوپماز، الله!

نامیق هئچ باشا یئتمز،
«اول»! - دئسن، نئجه بیتمز؟!
سنی تاپان ایتیرمز،
ایتیره ن تاپماز، الله!

*****

گولدرهن ولیئوا GÜLDƏRƏN VƏLİYEVƏ

بایاتیلار

عزیزیم، ها ساری،
آشماق اولمور هاساری.
یارامی یار قانادیب،
ها دوپونله، ها ساری...

***

عزیزیم، بیلمه یه نین،
اؤیرنیب بیلمه یه نین.
دردینی منه وئیرین،
درد چکه بیلمه یه نین.

***

عزیزیم، بیلمز دیم،
آغلا یار دیم، گولمز دیم.
سنده ده وفا یوخموش،
من کی، بئله بیلمز دیم.

نامیق حاجی حیدرلی NAMIQ HACI HEYDƏRLİ
اوستوندن

یانینا بیر یول چکیرم
چکدیییم آهین اوستوندن.
یول گئدیرم آخشاملارین،
مین-مین صاباحین اوستوندن.

آهدان قالا هؤره-هؤره
روحوم اوجالیر گؤیلره،
آدلادیم دا سنه گوره
نفسین، تاماهین اوستوندن.

آنمز می سن بیر یول منه،
حسرتینه شوکور یئنه.
اوجال می سان گوی اوزونه،
ئاواب گوناھین اوستوندن.

سن کی م سن، نسیمیش، ائی واه!
عفو ائت منی، عفو ائت، الله!
...سنه گله بیلرم، آه،
کئچیب الله ین اوستوندن...

الله

سن قوردوغون دونیانی،
بیر کی م سه یاپماز، الله!
سنین دوز یاراتدیغین
یولوندان ساپماز، الله!

حیسسلرله یوغرولوب، اورکده بیشن،
آی منیم حیاتدا گوزگو ناغیلیم...

گنجه دوشونجهسی

دوشونورسن گنجهلر،
سویوغو،
یالنیزلیغی.
پنجرهدن ایچری
دولور گنجه سازاغی.
کیمسه یوخدور اوتاقدا،
یالنیزلیق ایچیندهسن.
ناراحات چارپایی دا
قیوریلیر ساکیت بدن.
دلی بیر دوشونجه وار
اورینین ایچینده.
ایللردی گلن نفس
دولاشیرمی کؤکسونده؟
آخی، بو ایتن نفس
هارا گئدیر، گورهسن؟
گنجه پوزور سوکوتو،
او، دانیشیر، دئییهسن:
"باخ، سمایا، دولانیر،
یئرده، گویده فیزلانیر.
اورک دورمور یئرینده،
او دایانمیر، چیرپینیر.
گؤزلر دیکیلیب یولا،
کیمی ایسه گؤزلیبیر.
یولا باخیرسا گؤزلر،
بس نیه کدرلی دیر؟
یئتدی زامان بو آندا،

عزیزیم، گول بالام،
چیچک بالام، گول بالام.
گنجه - گوندوز ایلم،
منیم قیزیلگول بالام.

***

عزیزیم، او دامدا،
کیملر یاشار او دامدا؟
منه آتش نه لازیم؟
آتشم ده، اودام دا!

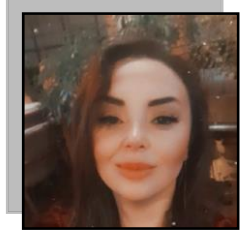
***

عزیزیم، او دامدا،
گؤزوم قالدی اودامدا.
یاریم ائله یاندیریب،
چینقییام دا، اودام دا!

*****

لیلا شاه LEYLA ŞAH

گوزگو ناغیلیم

ناغیلا بنزیر حیاتیمن منیم،
سن ناغیل عمرومون قهرمانی سان.
ناغیلدا هارادا آختاریم سنی،
اولده، اورتادا، یوخسا سونداسان؟
بیری وار، بیری یوخ، بیری ده هئچ یوخ،
"یوخ" دا وار، "وار" دا یوخ - هانسی گؤزلدیر؟
ووسالین قارشیمایندی چیخسا دا،
حسرتین میلیون ایل سندن ازلدیر.
شیریندی، شیت دئییل، بیر آز دا دوزلو.
بیر آرجا مزهلی، سؤزلو ناغیلیم.

بوتون نالم، آه-فریادیم،
 دردله آچیلان صاباحیم.
 بو دردی من نئجه یازیم؟
 سن سن ان بؤیوک گوناھیم.

*****

بانو محرم BANU MUHƏRRƏM
وورولدوم

باخدیم..باخدیم بیر یوخونون اوزونه.
 گوئی دن دوشن الله یم-ین گۆزونه.
 باتاجاقدیم یئر اوزونون دیزینه،
 منه اوچوب چاتماسینا وورولدوم.

کؤلگه سینی تور داغینا باغ ائدی،
 قلمینی قایساغیما جاغ ائدی،
 اورینی اوریمه داغ ائدی
 منی قوجوب توتماسینا وورولدوم.

دانیشارکن، بولودلاردان آتلارکه ن،
 تنگی نفس، اوریمیز پارتلارکن،
 ساچلاریمی کوریمده قاتلارکن،
 دوداغینین سماسینا وورولدوم.

اوریمدن یئر قاتینا ائتمزه،
 هارایما ائنیب گوئی ده گزمه،

قارالتی وار اوزاقدا.
 بو سون نفس، بو سون سۆز:
 "نه گۆردوم کی، حیاتدا؟".

ملهم

گیزلنرم اؤزومدن،
 حیاتیتم دان کوسرم.
 اونودارام کئچمیشی،
 من تزه دن سئورم.
 قوشولوب بولودلارا
 یاغیش اولوب یاغارام.
 چکیلیب اولدوزلارا
 سنه گوئی دن باخارام.
 آچدیغین یارالارا،
 ملهم تاپیب سورترم.
 سن چیخاندا یولوما،
 نه بیر سلام آلارام،
 نه بیر سلام وئرم...

سنسیز لیین دادی

سنسیز لیین دادی...
 دؤزولمز بیر آغری دیر او.
 ایشیق یوخ دور، قاران لیق دیر.
 کولکلر ده سزاق لی دیر.
 چوخ آجی دیر...
 سنسیز لیین دادی...
 علاج سیز بیر درد کیمی دیر،
 دالدا لانیمش ار کیمی دیر.
 تاپدا لانیمش مرد کیمی دیر.
 سنسیز لیین دادی...

ايندى بو هۇردويون ياش ديوارلارين
روتوبت نفسى اۆلدورر منى.
ياساق سئوگيلرين اوجوز ياتاغي
بیر ده دوست گودازى گولدورر منى.

خاطيرلا! اينجينيب، اؤز-اونه كوسسن
آدام تك اۆلمكچون كئچر دونيادان.
قاراچى اووجوندان يئريمى بيلسن،
گل منى اوغورلا، آپار بورادان .

*****

شفا ايواز ŞƏFA EYVAZ

بو آخشام...

منيم نه گولوشوم، نه گۆز ياشيم وار،
دوغرو بيلدينينيز يالان آدامام.
سئوينجين، شادليغين تامينا باخيب،
اؤزونه تامارزى قالان آدامام.
هر گون الچيم-الچيم بولودا دؤنوب،
اؤزو-اؤز باشينا ياغان ياغيشام.
باييردان قورولو ساراي گؤرونوب،
كؤنلو ايچرى دن تالان آدامام.
منى تانيماما چاليشما، آدام،
سنه تانيشامسا، اؤزومه يادام.
نه قورويا بيلديم، نه ده ساخلايا،
بیر عمر و اليندن سالان آدامام.
گئرييه دؤنمه يه يول مو قاليب كى؟!
بوتون كۆرپولرى اودا آتانام.
سئوينجى اليندن هاوايى وئريب،
قىمى قوجاق-قوجاق آلان آدامام.

دوداقلارينا گلينجه... اونون يوخوسو هله
گؤرولمه ييب.. بلکه ده جهنم ايستيسى..
روحونو اوشاقلينين دونو كيمي سئو..
ان سئوديين ماوى كيمي..
آخى سن گؤزل سن..

منى اوغورلا

بیز اوزاق دوشمدیک، بوللار اوزاندى.
گۆيون قورشاغينين رنگى بولاندى.
ياستيغى نم اولان لال قادينلارين
كؤنلو اوغورلاندى، روحو تالاندى.

ياتاغين آلتينا آتيب سئوينجى،
گئيينديم كيفلنميش گولوشو اوزه.
اليمه تيتره يين كينكلرى
اوچوردوم دونيادان آشاغى دوزه.

سحريني ايتيرميش گوزگويه باخديم
آغزيم دا آخشامين پئشمئلىق دادى.
ياغيشلا اوقوستون گوزوندن آخديم.
ياتدى اوريمين توزلو فريادى.

آياغى يئلنن ناغيللار كيمي
ساللاندیم چينارين بوز كؤلگه سينه
پاييزين فرارى گونشى كيمي.
سيزديم اوريينين بوز دؤنگه سينه.

وفا دويغوسوندان آز سينانماديم
قينادى قانادسيز ملكلر منى.
يئللهن جك كنديرين بوينو ما ساليب
يئننه قارانليغا چك ديلر منى .

کنعان آیدین اوغلو KƏNAN AYDIN OĞLU

قلم یولداشیم سونا انتظار.

این انتظار-سن شعریمین ان گۆزل میصراعسیسان!
شعیر، صنعت یولونون بؤیوک صنعتکاریسان!

دردلی-کدرلی اوزده، سئوینچلی گونلریمده،
عؤمور-گون یوللاریمین تئز آچان باھاریسان!

نئچه ایللردن بری تاریخی گونلر گۆره،
جللادا باش ایمه یین داغلارین ووقاریسان!

علسگر، شمشیر کیمی اوستاد صنعتکارلارین،
میراث قویوب گئندیی شاعر یادیگاریسان!

یازدیغین شعرلردن نئچه قلبه یول تاپان،
قدیم شیروان ائلینین شاعر-این تیظاریسان!

ان بؤیوک اوخوجون منم، آی سونا!

آذربایجانین ائل شاعره سی، قلم دوستوم سونا انتظار!

شئه لی چمنده ده گوللر دیل آچار،
سئوه نلر بیر کره حاقا یول آچار،
توی دا، نیشاندا دا دوستلار قول آچار،
داغلارا ال نهن چنم، آی سونا!
کوتان دا چئوریلیب خیشا دؤنمه سین،

بوتون سطیرلریم اینجیدی مندن

بوتون سطیرلریم اینجی دی مندن،
بیر شاعر قلبینی سیندیردیغیم گون.
دیدیلدی، داغیلدی روحوم ایچیندن،
بیر شاعر قلبینی سیندیردیغیم گون.
نه دئدین بال دلیم آجیا دؤندو،
گئندییم دوز یوللار اییلدی بوتون.
دونیانین من آدلی ایشیغی سؤندو،
بیر شاعر قلبینی سیندیردیغیم گون.
من کی ایستمز دیم قلبینی یوروم،
بند اولدو دلیمه آندیغین دویون.
یاراندی ایچیمده دیسسز اوچوروم،
بیر شاعر قلبینی سیندیردیغیم گون.

بیلیرسن

گۆتور اورینی، گل منه طرف...
ارییب یوللارین قاری، بیلیرسن.
بیر اومید ایچیمده چیخیب ناخلف،
اوچوب گئدیپ سنه ساری، بیلیرسن.
سانما کی، آرزولار گلیب کئچیجی،
بو کؤنول یاشینی دولدوروب چوخ دان.
بیزیم طالعیمیز یکی ال ایچی،
منده یاری، سنده یاری، بیلیرسن.
اؤتور بو طالعی، دوغول یئنی دن،
یئنی دن یولوموز قوووشا بلکه.
بو عؤمور سئوینجی سالیب الیندن
وئریب «یوخ» او، آلیب «وار» ی، بیلیرسن.

گۆز لیریمی دولمامیش دی؟!
 مئیلیم دومانا، چنه ده،
 شعیر یازایدیم سنه ده،
 سونا، دونیادا منه ده،
 "اوستاد" دئین اولمامیشدی!

*****

کامران مورقوزوو KAMRAN MURQUZOV

**خالقین آزادلیق و مواهید شاعری خلیل رضا
 اولوتورک (سئویملی خالق شاعریمیز خلیل رضا
 اولوتورکو آنا رکن...)**

آذربایجان ادبیاتیندا آزادلیق
 دوشونجه لرینین، مستقیل لیک
 ایدئیلارینین یاییلماسیندا، هئج
 شوبهه سیز کی، سئویملی خالق
 شاعریمیز خلیل رضا اولوتورکون
 اؤزونمخصوص یئری و رولو واردیر.

بیر چوخ مطلبلره آیدینلیق گتیریلن زنگین بدیعی
 یارادیجی لیغی بیز چاغداش اوخوجولار،
 ادبیاتسئورلر، پوئزییا هوسکارلاری، صنعت
 عاشیققلری اوچون چوخ اؤنملی دیر. ایستر
 اثرلرینین هر بیرینین آیری-آیری لیک دا تدقیق
 اولونوب، آراشدیریلماسی باخیمیندان، ایسترسه ده
 وطنداش لیک نؤقطه نظریندن.

آذربایجاندا سووئت حاکمیتینین قورولماسیندان
 سونرا خالقین آزادلیق دویمو و دوشونجه لرینه
 قنیم کسین س س ری کیمی بؤیوک بیر
 ایمپئرییانین یوروتدویو داخلی و خارجی سیاست
 یئتیشمکده اولان یئنی نسلین دنیاگؤروشونون
 تامامیله فرقلی شکیلده دییشیلیمه سینه
 حسابلانمیش دی دئسک، هئج ده یانیلماریق.
 بونولا باغلی بیر چوخ تاریخی فاتکتلارین
 اولماسی دا استثنا دئیل.

باهار گۆزلهسه ده، قیسا دؤنمه سین،
 آرزولار قانادلی قوشا دؤنمه سین،
 سونبولده جوجره ن دنم، آی سونا!
 بنده ییم، هر دفعه غلط ائیلدیم،
 الله دان بیر کره حاجت ائیلدیم،
 من درددن یازماغا عادت ائیلدیم،
 دونیانین دردینه تنم، آی سونا!
 منیم دوشونجه ده قبیر، باشداشی،
 اونوتماز دوستلاری شاعر یادداشی،
 قلم یاناغیندان تۆکر گۆز یاشی،
 کیم دئدی، دونیادا شنم، آی سونا؟!
 خوشبختم، یاشادیم سؤز-آدلارلا من،
 گرک کی، اوچایدیم قانادلارلا من،
 اوخوسام، شعریندن ساعتلارلا من،
 یورولماز منیم ده چنم، آی سونا!
 ان خوش دیلکلریم-نیتینده دی،
 صمیمی گولوشون-اولفتینده دی،
 مقدس قلمیم-حذمتینده دی،
 شاعر ایچینده بیر دنم، آی سونا!
 هر شعر-بیر کیتاب، هر شعر-اؤزون،
 منیم یادداشیما یازیلدی سؤزون،
 سئوگینین دالینجا بوی لانیر گؤزون،
 ان بؤیوک اوخوجون منم، آی سونا!

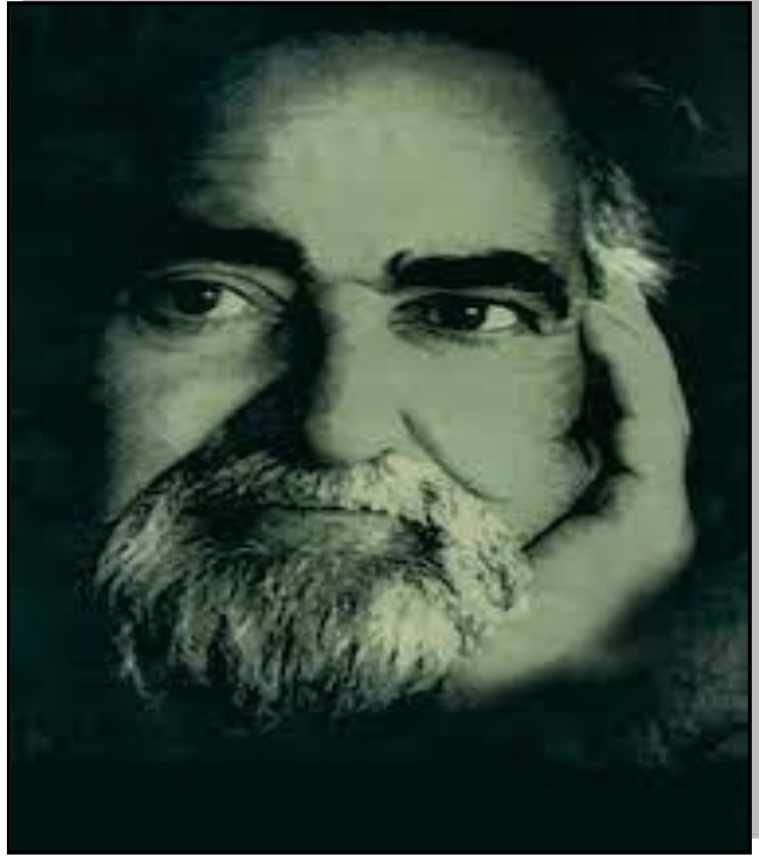
"اوستاد" دئین اولمامیش دی!

آذربایجانین ائل شاعره سی، قلم دوستوم سونا انتظار!

سئوه ن آشیقین گۆز لری،
 سئوینج دنمی سولمامیش دی؟!
 مجنون لیلینی سهرادا،
 سؤیله گۆرک، بولمامیش دی؟!
 الله دان ایستدیم مؤهلت،
 طالع ده یازارمی تۆهمت؟!
 شاعرلر چکینجه ذلت،

اولوتورک توتدوغو يولون چتینلیینی ده آنالیییدی. و سۆزسوز کی، بو یولدا سونا قدر گئتمه لی اولدوغونو دا بوتون وارلیغی ایله درک ائدییدی.

اوزگورلویه گئندن یولدا آذربایجان اؤزونون عزمکارلیغی، شجاعتی ایله ایلك گونلردن اعتباراً فرقله نمه یه باشلادی. مدنیت، ادبیات، اینجه صنعت اؤز اینکیشاف سوییه سینه گۆره س س ری اۆلكه لرینین هئچ بیریندن گئری قالمییدی. ادبیاتا یئنی گلن قوه لر یالنیز بدیعی یارادیجیلیقلا مشغول اولماقلا کیفایتلنیر، عکسینه دنیا ادبیاتینین گۆرکملی نماینده لرینین اثرلرینی ده دوغما دیلیمیزه ترجمه ائتمه یه اوستونلوک وئیردیرلر. بونون اؤزو ایسه

آیری-آیریلیق دا ادبیاتا خیدمت کیمی قیمتلندیریلمه لییدی. گۆزلیمیز اؤنونده هر دفعه عصیانکار شعرلری ایله جان لانان شاعر خلیل رضا اولوتورکون بو ساحه ده امی دانیلمازدی. یئری گلمیشکن، گۆرکملی آذربایجان شاعری و موتفککیری نظامی گنجوینین «سیرلر خزینه سی» پوئماسینی فارس دیلیندن دیلیمیزه یوکسک صنعتکارلیقلا ترجمه ائتمیشدی.

معاصر آذربایجان ادبیاتینین، پوئزیاسینین ان گۆرکملی نماینده لریندن بیرى اولان سئویم لی خالق شاعریمیز خلیل رضا اولوتورکون آذربایجان چیلیق (تورکچولوک) ایدئولوگیاسینین، مفکوره سینین تبلیغی یؤنونده قلم آلدیغی ان مشهور اثرلریندن بیرى ده، هئچ شوبهه سیز کی، «قایتار منیم قدر تیمی، آذربایجان!» شعیری دیر. هر دفعه وطنپرورلیکله باغلی یازدیغی اثرلرینین هر بیرینده خالق، سوپکۆکه باغلیلیق اؤزونو

آزادلیق دوشونجه سینین، مستقیللیک ایدئولارینین، وطنپرورلیک، یوردا، ائله، اوبایا، تورپاغا باغلیلیق حیسیسینین دوزگون آشیلانماسینی، طبیعی کی، بؤیوک حیات تجروبه سینه مالیک اولان شاعر خلیل رضا اولوتورکون تیمثالیندا آچیق-آشکار گۆرمک مومکوندور. یاشانان اولایلاری، باشا گتیریلن موسیبتلری، فاجعه لری خالقینا، میللتینه اولدوغو کیمی چاتدیрмаق مؤلفین اوزرینه دوشن ان شرفالی و شرفالی اولدوغو قدر ده واجیب، حل ائدیلمه سی مومکون اولان بیر میسسیا ایدی کی، مؤلف ده قاداغالار باخما یاراق، اؤز وطنداش لیک بوجونو لایقینجه یئرینه یئتیرمه یه موثر اولدو. شاعرین صنعت میدانیندا دؤورون بوتون چتین لیکلریندن، سیناقلاریندان اوزو آغ چیخماسی ایسه طبیعی قارشیلانما لیدی. چونکی دنیا گۆرموش صنعتکار، شاعر خلیل رضا

برپا اولوناجاغينا اوميد باغلاميش، نهايت، باغليديغي اوميد ايسه پوچا چيخمادى. قيسا زامان كسيينده آذربايجان اؤز دؤولت اوزگورلويونو برپا ائتدى. شورويين حاكميتينه بيردغه ليك سون قوبولدو. اؤلكه نين باشينين اوستونو آلميش قارا بولودلار چكىلدى. يئنى حيات اؤز آخارى ايله داوام ائتمه يه باشلادى. بير سؤزله، شاعر خليل رضا اولوتوركون اوزون ايللردير كى، گؤزلى او سئوينجلى گون گليب چيخدى. يعنى، حاق- عدالت برپا اولوندو.

اوستاد صنعتكار، شاعر خليل رضا اولوتوركو بير چوخ ايسپئسييفيك خصوصيتلرينه گؤره اورتا دؤور آذربايجان ادبياتينين گؤركملى نماينده سى، آنادىللى فلسفى قزلىن ياراديجيسى، موتفككىر- شاعر سيد على عمادالدين نسي مى ايله مقايسه ائتمك مومكوندور. هر ايكي مۇلفين زنگين ياراديجيلىغيندا راست گلدويميز اثرلرين بير چوخونون مۇوضوع باخيميندان عيني اولدوغونا، سؤزون دوزو، هئچ شوبهه ميز ده يوخ دور!

عموميتله، خالقينا، ميللتينه باغلى اولان شاعر خليل رضا اولوتوركون زنگين بديعى ياراديجيلىغيندا يالني ز آذربايجان ايله باغلى اثرلره اوستونلوك وئريلمه سيني سؤيلمك دوغرو اولمازدى.

چونكى حياتين سيناقلاريندان آلنياچيق، اوزو آغ چيخماغى باجاران مۇلفين-اوستاد شاعرين توركچولوك ايدئىالارينين تبليغ اولونماسى ايله بيرباشا باغلى اولان اونلارلا، بلكه ده، يوزلرله اثرى واردير. همين اثرلر موختليف ايللرده مۇلفين يئنى ايشيق اوزو گؤره ن كيتابلاريندا دفعه لرله نشر اولونموش، اوخوجو آوديتورياسينين نظرينه چاتديريلميش دير.

آچيق-آشكار گؤستري ر. حتى، عادى دانيشيغيندا بئله. خصوصيله ده، سالونلاردا، ميدانلاردا سسلنديردىي آلولو نيطقى.

يالني ز شعيرلرينده دئىيل، حتى حياتين اؤزونده بئله مۇلفين فرياد چكمه سى، ناله قوپارماسى اوخوجونون دقتيندن بير آن دا اولسون بئله يايينمير.

۹۰-جى ايللر ادبياتينين آب-هاواسى ايله عرصه يه گلن همين شعير عصيانكارلىق روحونون اولماسى ايله درحال دقتى جلب ائدير. اوزون مدت اوخوجونون يادداشيندا، حافىظه سينده قالير. گلين اونوتمايق كى، سووتت حاكميتى دؤنمينده عبث يئره لئفورتووو زيندانينا دوشن و عمرونون معين بير حيصه سى اورادا كئچيرمه يه مجبور اولان شاعر خليل رضا اولوتورك آزادلىق موباريزه سينين اورادا دا اوغورلا داوام ائتديرميش، بير-بيرينين آردينجا مضمون-فورما، ايفاده ائتديى دولغون معنا باخيميندان بديعى جهت دن داها گوجلو و فرقى اثرلر يازماسينا سبب اولموش دور. محض ۲۰۰۶- جى ايلده «لئفورتووو زيندانيندا» آدلى يئنى

كيتابى ايشيق اوزو گؤرموشدو.

تاريخى فاكت بودور كى، تورك دونياسينين بؤيوك شاعرى خلى رضا اولوتورك لئفورتووو زيندانينا سالينماسينا، تعقيب لره معروض قالماسينا باخما يارق، توتدوغو حاق يولدان، مسلكيندن اوز دؤندرمه ييب و بونو هئچ آغلينا بئله گتيرمه ييب.

چونكى مۇلف ۸۰-۹۰-جى ايللر ادبياتينين ان گؤزل نومونه لريني قلمه آلماقلا كيفايتلنميش، تاريخين چتين سيناقلارى ايله اوز-اوزه قالان اودلار يوردو (مۇلفين اؤزو ايسه «اودر يوردو» دئيردى) آذربايجانين دوشدويو بو چتين، چتين اولدوغو قدر ده شرفلى بير يولدا بودرمه سيني گؤزلى ايله گؤرموش، تئزليكله حاقين-عدالتين

بیر گیلە سو منیم اولسون!
ایسته میرم سئوینج ایچره اوزوم هر آن
ایستیرم کدریمین یاریسیجان
خوش آنلاریم، گولر گونوم
تبسسوموم منیم اولسون!

ایسته میرم بیر ابدی عمروم اولسون
ایستیرم، نه قدر کی، یاشاییرام
اؤز سئوگیمی دفن ائتمیم
منیم سئوگیم منیم اولسون!...

*****

بالاش آذر اوغلونون شعری (میرزا علی اکبر صابره)

«چالخالاندیقجا، بولاندیقجا حیات نئهره کیمی،
یاغ-یاغ اؤسته چیخیر، آیرانی آیرانلیق اولور».
شعری ده، شاعیری ده سیلکهله بیر دؤورو زمان،
پییسی بیر یانلیق اولور، یاخشی سی بیر یانلیق اولور.
شعر وار فیکری دایاز، وسعتی یوخ، سیقوطلی یوخ،
عؤمرو ده، شؤهرتی ده، حیسی ده بیر آنلیق اولور.
کیمی «میلّت» دئیهرک میلّتی قویموش لوغازا،
کیمی همت ائدهرک میلّته قوربانلیق اولور.

صابیر، ای شعرمیزین، عصریمیزین نابیغه سی،
سؤزلرین چایتک آخیب آخیری عومّانلیق اولور.
نئچه توفان یاشاییر دریاجا صبرینده سنین،
لال دایانمیش دنیزین آخیری توفانلیق اولور.

شعریمیز شعوروموز اوچون اگر اولسئیدی معیار،
من ده دئییردیم سن اولان قلبیده اینسانلیق اولور.

دکتر سئوینج همزیئا SEVINC HƏMZƏYEVA

کؤورک خاطرهلرین اوستونه گئتمه

کؤورک خاطرهلرین اوستونه گئتمه
هله اوزربندن یئل ده کئچمه ییب
نه ایللر باجاردی، ایشه یارادی
نه ده دو یغولاری اؤلوب بیتمه ییب

یئنه همین باخیش، یئنه همین سؤز
سنین گؤزلریندن سوزوله ن سئوگی
یئنه همین نغمه، یئنه همین کؤز
قلبیمین تئلینه هوروله ن سئوگی

نه نغمه سی سوسوب، نه شعیری بیتیب
دونوب سو کوتونون پرده لرینده
یول چکه ن گؤزومون کؤکونده ایتیب
یانیر آرام – آرام سنین هیجرینده

ایسته میرم یئرله سما منیم اولسون

ایسته میرم یئرله سما منیم اولسون
ایستیرم یئرین، گؤیون آراسیندا
ساکیت، راحت، دینج بیر گوشه
و... سئوگیلیم منیم اولسون!..

ایسته میرم ماوی دنیز منیم اولسون
ایستیرم دوداقلاریم سودان اؤترو
یانیب کوله دؤنممکچون

گولۇستان پونئاماسى (۱۹۵۹ ميلادى)
بختيار وهاب زاده

ايپك يايلىغىيلا او، آستا-آستا
 سيليب ائىنىنى گۆزونه تاخدى.
 ايلىب ياواشجا ماسانين اوسته
 بىر مؤهوره باخدى، بىر قولا باخدى.

كاغىذا هوسله او دا قول آتدى،
 دوداغى آلتىندان گولوم سه يرك.
 بىر قلم عصرليك هيجران ياراتدى،
 بىر خالقى يارىيا بۇلدى قىلىنچ تك.

اۇز سيورى او جويلا بو للک قلم
 دلدى سینه سینی آذربایجانین.
 باشینی قالدیردی، آنجاق دم به دم
 کسدیلر سسینی آذربایجانین.

او گولدى كاغىذا قول چكهن زامان،
 قیىدی اورکلرین هيجران سسینه.
 او گولدى حاق اوچون دايم چارپیشان
 بىر خالقين تاريخی فاجعه سینه.

ايلشيب كناردا توپساققال آغا،
 هردن مترجمه سواللار وئرير.

چئوريلير گاه سولا، باخير گاه ساغا،
 باشینی يئللديب تسبحه چئويرير.
 قويولان سرتلره راضيبق دئيه،
 طرفلر قول چكدى معاهده ده يه...
 طرفلر كيم ايدى؟ هر ايكى سى يادا!
 يادلارمى ائدجك بو خالقا ايمداد!؟

قوى قالخسین آياغا روحو تومريسین،
 بابکين قیلینجی پارلا سین یئنه.
 اونلار بو شرطلره سۆزونو دئسین،
 زنجیری کیم ووردو شیر بیلینه؟

هانی بو ائللرین مرد اوغوللاری؟
 آچین بره لری، آچین یوللاری.
 بس هانی بو عصرین اۆز کور اوغلو سو-
 قیلینچ کور اوغلو سو، سۆز کور اوغلو سو؟

بابالارین شانی، شرفی، البت،
 بیزه امانت دیر، بویوک امانت...
 یوخمو قانیمیزدا خالقین قئیرتی؟
 بئله ساخلایارلار بس امانتی؟

قوى ایلدیریم چاخ سین، تیتره سین جاهان!
 اورکلر غضب دن جوشسون، پارتلا سین.
 دايم حاق يولوندا قیلینچ قالدیران
 ایگید بابالارین گورو چاتلا سین.

قوى ایسین باشینی ووقارلی داغلار،
 ماتمی باشلاندى بویوک بىر ائلین.
 مرثیه سؤیله سین آخار بولاقلار،
 آغیلار چاغیر سین بو گون قیز، گلین!..

نئجه آييردينيز ديرناغي اتدهن -
 اوريبى بدنن، جاني جسدن؟
 آخى، كيم بو حاقي وئرميش دير سيزه،
 سيزى كيم چاغيرميش وطنيميزه؟

نئچه واخت سنگرده هئى اولاشديلار،
 گولوستان كندينده سوودالاش ديلار.
 بير اولكه ايكييه آيريلسين دئيه!..

گووى ده گورولداميش دئيرلر او گون،
 چؤللرى، دوزلرى بولودلار سارميش.
 او گووى گورولتوسو اولو بابكين روحويموش،
 هونكوروب فریاد قوپارميش.

گولوستان كندينين گول - چيچكلرى
 بير گونون ايچينده سولدو - سارالدى.
 «گولوستان» باغلاندى، او گوندن برى،
 بو كندين آليندا بير لكه قالدی.

باغرى كؤز - كؤز اولدو «يانيق كرمين»
 تتلر اينيلدهدى، ياندى، نه ياندى.
 آشيغين سازيندا داها بير حزين،
 داها بير يانيقلى پرده ياراندى.

همين گون اولكهنى آپاردى سئل، سو،
 توتولدو چؤهرهسى گونون، آيين دا.
 قوجا نباتينين عشقى، آرزوسو،
 او گون باتمادىمى آريا چايندا؟

آغلايب داغلاردان اسن كولكلر،
 بو مشوم خبرى عالمه يايدي.

طرفلر ساكيت دير، غضبلى دئيبيل،
 محو اولان قوى اولسون، اونلارا نه وار.
 ايمضالار آتيلير بير - بير، ائله بيل،
 سئوگى مکتوبونا قول چكير اونلار.

آتيب ايمضاسينى هر كس واراغا،
 ايلشير ساكيتجه كئچيب يئرینه.
 عينكلى جنابلا، تسبحلى آغا،
 قالخيب ال ده وئرير بيرى - بيرينه.

اونلارين بيرلشن بو الليله
 آيريلير ايكييه بير ائل، بير وطن.
 آخيديب گوزوندن ياش گيله - گيله،
 بو دهشتلى حالا نه دئير وطن؟

بير دئيهن اولمادى، دورون آغالارا!
 آخى، بو اولكه نين اؤز صاحبي وار.
 سيز نه يازيرسينيز باياق دان برى، -
 بس هانى بو يوردون اؤز صاحبلرى؟

بس هانى حقيقت، بس هانى قانون؟
 قوجادير بو يوردون تاريخى، ياشى.
 بس هانى كؤكسونه سرحد قويدوغون،
 بير واحد اولكه نين ايكي قارداشى؟

گورك بو هيچرانا، بو مصيبتته،
 اونلارين سؤزو نه، غرضى ندير؟
 بو خالق ازل گوندن دوشوب ذلته،
 اؤز دوگما يوردوندا يوخسا كؤله دير؟

مین لکه ووردولار شرفیمیزه
وئردیک، صاحبیمیز یئنه «وئر» - دئدی.
لاپ یاخشی ائل ییب دوغرودان، بیزه
بیری «باران» - دئدی، بیری «خر» - دئدی.
بیزی هم یئدیله، هم ده میندیله،
اما دالیمیز جا گیلئیله ندیلر.

حکمو گور نه قدر بویوکموش آنین
مؤهور ده باسدیلار واراغا تکرار.
یوخ، واراغین دئییل، آذربایجانین
کوکسونه داغ بوی دا داغ باسدی اونلار.

ایمضالی، مؤهورلو ای جان سیز وراق،
نه قدر بویوکموش قووتین، گوجون.
عصرلر بویونجا ووروشدوق، آنجاق
سارسیدا بیلمدیک حوکمونو بیر گون.

ای کاغیز پارچاسی، اول هئچ ایکن،
یازیلیب، قوللانیب یوخدان وار اولدون.
بویوک بیر میللتین باشینی کسن،
قولونو باغلایان حوکمدار اولدون.

بیر ائلی ایکییه پارالادین سن
اؤزون کاغیز ایکن پارالانمادین.
کوکسونه یازیلان قلب آتشیندن،
نیه آلیشمادین، نیه یانمادین؟

آراز سرحد اولدو، اسدی کولکلر،
سولار یاتاغیندا قالخدی، کؤپوردو.
اوستو داما-داما تاختا دیرکلر،
چایین کناریندا صف چکیب دوردو.

سانکی دیله گلدی گوللر، چیچکلر:
«بو ایسه قول قویان قوللار سینایدی».

آرازین سولاری غضبلی، داشقین،
سیرین نغمه لری آهدیر، هارای دیر.
وطن قوشا بنزر، قانادلارینین
بیری بو تای دیرسا، بیری او تای دیر.

قوش ایکی قانادلا اوچار، یوکسه لر،
من نئجه یوکسلیم تک قانادیملا؟
اورکلر بو درددن توغیانا گلر،
آخار گوزوموزدن یاش داملا-داملا.

جنابلار، بیر آنلیق دوشوندونوزمو؟
وئردیینیز حوکمون آغیرلیغینی؟
بو حوکمون دهشتی الیمی، یوزمو؟
بیز نئجه گوتورک بو گوز داغینی؟..

باشی کسپله نده بو مغرور ائلین
قلبین آغری سینی حیسس ائتدینیزمی -
قوجا فوضولینین، ایگید بابکین
اعتراض سسینی ائشیتدینیزمی؟
جنابلار، بیر دامجی مرکله سیز
دوشونون، نلره قول چکمیشسینیز؟

بیر دامجی مرکب، بیر وطنداشی
قائینا بولاییب ایکییه بؤلدو.
بیر دامجی مرکب اولوب گوز یاشی
ایلرله گوزلردن آخدی، تۆکولدو.

قاریشیب گۆزومده، قاریشیب عالم
 درد-دردی دوغراییر، غم-غمدن کئچیر.
 آرازین اوستوندن کئچه بیلیمیرم،
 آراز دردیم اولوب سینه مدن کئچیر.

تاختا دیرکلری تورپاغا دئییل،
 قویدولار فضولی دیوانی اوسته.
 یارییا بؤلوندو یوز، یوز اللی ایل
 گرایلی، بایاتی، موغام، شیکسته.

دمیر چپرلری عشقیم، دلییم،
 تاریخیم، عنعنم اوسته قویدولار.
 یارییا بؤلوندو جانیم، اوریم،
 یارییا بؤلوندو آرازدا سولار.

تاختا دیرکلری قویدولار آخ، آخ!
 قلبیمین، روحومون، دلیمین اوسته.
 بیز گولدوک، آغلادیق، یئنه ده آنجاق
 بیر سازین، بیر تئلین، بیر سیمین اوسته.

اورکدن اوریه کورپو؟ بیر دایان!
 دردیمیز دینیرسه، بیر سازین اوسته
 شهریار یارالی میصراعلا ریندان
 کورپو سالمادیمی آرازین اوسته؟!

بو تای دان او تایا آخیشدی سئل تک
 گۆزه گورونمه یین کونول تئلری.
 بو سئلین اونونو نه چای، نه دیرک
 کسه بیلیمیش دیر یوز ایلدهن بری.

سولار، سیزدن تمیز نه وار دونیادا؟
 لکه دن خالی دیر آخی قلبینیز.
 باغری نیز آلیشیب نیه یانمادی
 بو چیرکین عمله قول قویاندا سیز؟

ای آراز، سپیرسن گۆز یاشی سن ده،
 کئچدی کجه اوستوندن چؤلون، چمنین.
 سنی آرزولارا سد ائیله ینده،
 نیه قورومادی سولارین سنین؟

دایانیب آرازین بو تاییندا من
 «جان قارداش» دئییرم، او دا «جان» دئییر.
 ای زامان، سورغوما جاواب وئر، ندن
 سسیم یئن یئر، الیم یئتمییر؟..

۱.د.اٹلمان دان شعیرلر

یئیه دورمور

نه یازیق کؤنلومه کی، عشقینه ایمان یئیه دورمور
آتیلیب قه م گؤلونه، دردینه درمان یئیه دورمور

منی عاشیق تانیبیر، نیسگیلی رساملیق ائدنلر
قاریشیق مین بویا تک، جاننما جانان یئیه دورمور

منی کویینده گؤرور، گؤنده یاریمچیق دارین اؤسته
قارا ظؤلمت بویالی، زؤلفو پریشان یئیه دورمور

گؤروشون یوللارینی، باغلی قویوب، کؤنلومو دیدسین
دوزه رم دؤزمه لی یم، صبریمه هیجران یئیه دورمور

دولاشیق بیر یازینی، آلنیمایا یازیردی فلکدن
گنجه - گوندوز قان اولان، باغریما لوقمان یئیه دورمور

دئدی مجنون سوراغین، کیم توتا لئیلای منی گؤرسون
منه تای بوش دلایلر، حؤکمونہ چؤخدان یئیه دورمور

تؤکولور دویغولاریم، گؤزلریمین یاش قاطاریندان
اؤره بیمدن سؤزولن، قه ملی گزن قان یئیه دورمور

زینہ بیر چشمه کیمین، سئوگی دؤشوبدور یولا گلسین
گؤله سیغماز، دنیزین یوخ یئری، عوممان یئیه دورمور

قاپیلاردان قوولان، بیر الی بوش کیمسه دیر اٹلمان
گؤناھیندان آسیلی، بیر داها سولطان یئیه دورمور

آغالار بیلمه دی بیردیر بو تورپاق
تبریز ده، باکی دا آذربایجان دیر.
بیر ائلین روحونو، دیلینی آنجاق
کاغیذلار اوستونده بؤلکم آسان دیر.

بؤل، کاغیذ اوستونده، بؤل، گنجه-گوندوز،
تورپاغین اوستونه دیرکلر ده دوز،
گوجونو، عزمینی تۆک ده میدانا،
قوشوندان، سلاحدان سد چک هر یانا.
تورپاغی ایکییه بؤلرسن، آنجاق
چتیندیر بدنی جانان آیرماق!

آیرماق کیمسه یه گلمه سین آسان
بیر خالقین بیر اولان دردی-سیرینی.
او تای دان بو تایا مصطفی پایان
اوخویور واحیدین قزللرینی.
دولاندى زمانه، دؤندو قرینه،
شاعرلر اود تۆکدو یئنه دیلیندن.
وورغونون او حسرت نغمه لرینه
شهریار سس وئردی تبریز ائلیندن:

«حیدر بابا، گؤیلر قارا دوماندى،
گونلریمیز بیر-بیریندن یاماندى.
بیر-بیریندن آیریلما بین، آماندیر،
یاخشى لیغی الیمیزدن آلدیلار،
یاخشى بیزی یامان گونه سالدیلار.

بیر اوچایدیم بو چیرپینان یئلینن،
قوووشایدیم داغدان آشان سئلینن،
آغلاشایدیم اوزاق دوشن ائلینن.
بیر گؤریدیم آیری لیغی کیم سالدی،
اؤلکمه یزده کیم قیریلدی، کیم قالدی.»

یارانیب سان

آدی نین جان سۆزو، هئچ اۆلکه ده یوخ، آی جانیمیز
آدی آذر، ائلی بايجانلی آذربایجانیمیز

آنا یوردون جانینا، جانلاری قوربان دئیشیک
اوشهیدلر کیمی قوربانلی آذربایجانیمیز

یارادان یئر اوزونون، جنتی ائتمیش بئله کی
تانینیب ائللره، ریضوانلی آذربایجانیمیز

قباغیندا آییلن، دوشمنین باشلاری دیر
باش اوجا، آرخا، دایاق شانلی آذربایجانیمیز ده
ساوالان، قوشقاریمیز، بیرده کی داغلیق قاراباغ
بو سهندین جانی، وولقانلی آذربایجانیمیز

اوجا تفرک قن یئری دیر، وارلی اوغوزلار دیبیری
پاشا، خاقان به ییلن، خانلی آذربایجانیمیز

صفویلر تاجی نین، شانلی ختایی ائوی دیر
قوجا تبریز، اولو زنجانلی آذربایجانیمیز

گونشین قوینونا، اولدوزلارینان، آی یارادیر
گجه گوندوزلو، اوباشدانلی آذربایجانیمیز

دئی نسیمی، دئی فضولی، تانینان شهر یارین
اؤ نظامی دئی، دیوانلی آذربایجانیمیز

خزرین دالغالی قوینوندا، یاتان جان باکی دیر
یا ییلان گنجه ده، شیروانلی آذربایجانیمیز

قانادیندان آچیلان، بایراغینا، جاندی یاشیل
قیزاران گؤیده، قیزیل قانلی آذربایجانیمیز

دنیزین دالغالی قوینوندا، گفونلی گمی دیر
اوزو تاریخدی، بو توفانلی آذربایجانیمیز

جانان یازیلیب، جان گۆزه لیندن یارانیب سان
جانلار جانی نین، تک اؤز لیندن یارانیب سان

دوققوز فله بین، شانلی مداریندا دقز قلموش
آی، گون کیمی، عشقین ته مه لیندن یارانیب سان

جانلاردا یاشیل وئرگی کیمین، دوغرو محبت
آیدین باخیشین، دقز عملیندن یارانیب سان

بیر دامجی سایاق، روح دنیزیندن، جاما دولموش
جان باده له نیب، مئی اؤزه لیندن یارانیب سان

بیر کلمه یاشیللیق سۆزو، اورمانلارا سیغمیش
تک آغ بو یانین، لاپ از لیندن یارانیب سان

وارلیق اوره بین، قوشمالارین ماهنی سی توموش
شعرین اوره یی، وار غززه لیندن یارانیب سان

داغلار دومانین گیزله ده بیلسه، هئچ اوجالماز
داغلار یوکو داغ دیر، مه ته لیندن یارانیب سان

گیزلینده گؤیرچین آباغیندان، خبریم وار
ائلمان سئوه لی، تورکون ائلیندن یارانیب سان

آذربایجانیمیز

سنین اولسون جانیمیز، جانلی آذربایجانیمیز
یازیلان آلنیمیزا، آنلی آذربایجانیمیز

آدی آذ، آرلری نین، وارلیغینا تک یارانان
دایانیب زیروه ده، آدسانلی آذربایجانیمیز

گفونیین گفونلرینی، سایدی گونش، یایدی قوزئی
ایکی قارداش، بیر آراز یانلی آذربایجانیمیز

سۆزولن یار باخیشیندان، یاشاران س قومه آخیشلی
سحرین جان ده یه ریندن، آچیلان دان یئری سن سن

دنیزین دالغالاریندان، اوجالان دوینغو قانادالی
اوره بین اود - اوجاغیندان، قیزاران قان یئری سن سن

سنی ارژنگینه، مانی چکین اولدو پیامبر
اؤز کافر دی او گوندن، هله ایمان یئری سن سن

گنجه نین چنگینه دوشموش، هورویون داردا چلنگی
واری جانان کسریندن، یارانان جان یئری سن سن

اوجا حجین تمیلندن، تانینان سعی و صفا سن
آچیلان بایرامیمیزدان، یاشانان آن یئری سن سن
گوروشون گیزلی نفس دیر، بوتون عالم اونا باغلی
جیزیغیندان چیخان اولسا، آجی عصیان یئری سن سن

فله بین شاه مداریندان، یاییلان ایستی باخیشسان
اوره بین سوت گولودور، جان یئری - جانان یئری سن سن

بوتون ادیاندان گوزلر، گوزه لین، سن تانیدیدلار
آدینی یار چاغیریرلار، هله پونهان یئری سن سن

غزلین کوهنه شراب تک، یاشادیر ائلمانی وورغون
دوداغین جانلی ردیف دیر، سوزه دیوان یئری سن سن

اولسا

آغلیمی کونلومده، گیزلییه بیللم
یولوما نور ساچان، چیراغیم اولسا
دنیزی بولاق تک، ایزلییه بیللم
ساحیله ائتمه یه، ماراغیم اولسا

اوره بیم ازیلمه ز، قه ملر داشیندا
آیریلیق بسله نمز، گوزوم یاشیندا
جان آدلی سئوگیمین، افزوک قاشیندا
دوغرولوق بیر سونسوز، یاراغیم اولسا

یولانسام هیجرانین، حسرت یولونا

آچیلان هر گونوزون، ماهنیلی بیر دان یئری دیر
سازینان، تاردا، یارادانلی آذربایجانیمیز

آنا بابک، دلالی (دلی عالی)، قوچ نبی، ستارخانینان
اوجوانشیر کیمی، اوغلانلی آذربایجانیمیز

ده ده قورقود کیمین آر، بویدا قوروب سوز اوجاغین
دلی دومروللو، قازانخانلی آذربایجانیمیز

گوزو ارتونقا کیمین تورکه، قیزیل قوشدو باخیر
آتیلا شمشیری، تورانلی آذربایجانیمیز

بالازر، بورلا، هجرلر قیزی، زینب پاشالار
آنالار تک، دیشی آسلانلی آذربایجانیمیز

دیرین اولسا، آدین کئچسه ائلین یادداشینا
گلجک لر دئییه، ائلمانلی آذربایجانیمیز

یئری سن سن

گونشین نور قلمیندن، چکیلن شان یئری سن سن
اویانان گوزلر اؤنونده، گورونن سان یئری سن سن

پۈزولماز يازديرير افره ك سۈزله رين
داواتدان آلاهي، للكدن اوزاق

يازيلدى

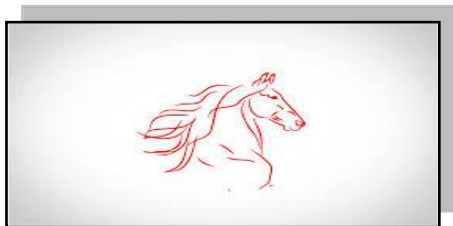
كۈنلومو حسرتده، گوزوم يولدا
ساخلادين، مين جوره گومان يازيلدى
اوجاغا يئتمه دن، كۈزۈمو يولدا
سۈندۈردۈن، ديله ييم اومان يازيلدى

بیر غزل بویوندا، یولو گلمه دین
قوشماسی سئوگیدن، دولو گلمه دین
پوزماغا بو اول ها، اولو گلمه دین
ناغیلم اوزانیب، رومان یازیلدی

غم داشی باغیریمی، یاردی دینمه دیم
دوشوندوم دوزوم، واردی دینمه دیم
ساندیم کی اوره یین، یاردی دینمه دیم
کۈنلوم غم گۈلونه، جومان یازیلدی

كۈهنه لديم يادلاردان، چيخيلان كيمي
يۇخ اولدوم نيسگيلده، سيخيلان كيمي
داغيلديم گۈيلردن، ييخيلان كيمي
وارليغيم كيتابين يومان يازيلدى

اٹلمانام آلولو، كۈزلردن دوشدو
شئعيرده يازديغيم، سۈزلردن دۈشدۈم
اوقدر باخمادين، گۈزلردن دۈشدۈم
باخيشلار اوستومه، دومان يازيلدى

چتین دیر قاتلاشام، اول ها اولونا
ایلیشسه م دردله رین، قه ملی کولونا
دۈزه رم اومودوم، دایاغیم اولسا

یولوندا جانیمدان، کئچه نین اوللام
ایندن نه س قزسه، ایچه نین اوللام
آیریلیق کوللارین، بیچه نین اوللام
ایلمده جسارت، اوراغیم اولسا

اٹلمانام دردیمه، تک سن سن چارام
آغزیندان چیخانا، باشلا قاچارام
گئجه نین تئلیندن، دویون آچارام
گونش تک ایشیقلی، داراغیم اولسا

اوزاق

اولدوزلار قایما، اله نن گۈندن
اله نیر گۈزیاشیم الكدن اوزاق
افره ییم سئوگییه، بله نن گۈندن
بئشیییم افره کدیر، بلكدن اوزاق

ياشانديم سئوينه ن، گۈزلر ایچینه
آنلادیم سئوگینی، کۈزلر ایچینه
اوخوندوم ماهنی تک، سۈزلر ایچینه
قورقودان قیراغدا، کلكدن اوزاق

گۈزلر گۈزله نن، یارانمیش لاردی
سئوگییله هورولوب، دارانمیش لاردی
یارادان الیه ن، آرانمیش لاردی
اینساندان آیریجا، ملكدن اوزاق

گۈزلر قان ایستی، باغیشلی اولور
گۈزلردن بولودلو، باغیشلی اولور
گونشلی، دنیزلی، آغیش لی اولور
دۈنیادان کناردا، فلكدن اوزاق

آچاندا وارلیغا وارلی گۈزلرین
اٹلمانین کۈنلونه سالیر کۈزله رین

دیانت عثمانلی DƏYANƏT OSMANLI

آشیق روحوم اوندادی،
آل-قیرمیزی دوندادی...
تورک بایراگی

آشیق روحوم اوندادی
آل-قیرمیزی دوندادی...
دیکیلمه یه تک یئری
دوشمین باغریندادی.

اۆلمز آنی سی واردی
دونیا باشینا داردی
یاشینی اونوتموشام
دیلیمین اوجوندادی.

گۆیلری یئیر آدی
اۆنوم ده-سونوم دادی
گۆز چیخاردان صورتی
ظفر سوراغیندادی.

تورباغین کیم لیگیدی
شهیدین کفیدی
بوزقوردون کوتسال آندی
میللتین قیبله سی دی.

او قدره باسیلماز
اۆلومله هئچ باریشماز.
تورکون اولو درگاهی
کۆنول سددی آشیلماز.

وطنین یاخینی
اوزاگی یوخ دور...
اوزاقلاریمیز
یاد Hلینده اولسا بئله
عذابدان
ایشگه نجه دن اوسانمایان
یئنه کوتسال وطندیر.
اۆز باشینین درد یله اوغراشان
اۆز طالعی ایله باریشمایان
وطندیر اوزاقلاریمیز.

یاشاسین ابدی
ساواش دان اوسانمایانلار
و یاشاسین شهید اولانلار
و اوزاق دا
تورکلویوموزو یاشادان تورپاقلار.

تورکو سئومیر لر

اۆز تورباغیندا...
خیانتته اوغرایار
اۆز اوداسیندا
چونکی تورباغی و میللتی
جانیندان عزیز.
اورکلری یوخ دور

حبس دوشرگه لرینین قاپقارا
تپیک ایزلری واردی.
و قاتارین پنجره سیندن
گۆرونن میداندا
آچیق موزه یه بنزه یین خندکلرده
گیزله نمه یه چان آتان اوشاقلار
قوروموش چۆرک کیمی
سونگولرین بوغازیندا قالمیشدی.

من یوخودان اویاناندا
محاربه قورتارمیش
قاتار چوخدان اوزاقلاشمیش
سفریم اثر تلمیش دی...
گۆزلریمی قاماشدیریب
ایچری کئچمک ایسته دی گونش.
آغلیما گزینمک دوشدو
قاتارین قضایا دوشدویو یولدا
اما دونیادان جان قورتارانلارین
آرخاسینجا سورونن گوناھلاری
تاپدماق دان قورخوب
واز کئچدیم کئچمیشی قورجالاماقدان.

قانلاری آخمیر

تورکو سئومه یه نلرین.

تورکه نیفرت ائدیرلر

چونکی موباریز
و ناموسلودو.
یوردونو آتمیش اولسا
اؤزونو ساتمیش
و شرفسیز ساییلار.

تورکون قانینا سوساییبیلار
چونکی بو قان
حیات رمزی
دیری لیک سوپودور.

و قانیمیزی ایچرک
یاشاماق ایستر وامپیرلر.

تورکدن قورخورلار
چونکی ظفر آلین
یازیسیدی تورکلرین
... و تورکو اؤزونه
دوشمن ساپانلار
شیطانین بئلیندن گلن
شر واریشی دی.

اؤتن بیر گون

اوزون سفردن قاییدیپ
یورغون دوشموش کیمیم...
تعطیله گئتدیم قاتاردا
محاربه ده اؤندن سونرا
قاییدانلاری گۆرموشدوم.
اسیرلیکدن جان قورتارانلارین کوریینده

آندینا گونددین
دوغما ذاتی قیریقلار
ایلینی ووردولار.

کئچمیشیندن خبرسیز
میلیتی بلیرسیز
اینسی-جینسی دولاشیق
ایچی-چؤلوی بولاشیق
اؤولاد آغلاتدی سنی.

دیشینله-دیرناغینلا
قاینلا اوجالتدیغین
او بایراغین باشیندان
دوغمالار آتدی سنی...

تورگو

چوخ کاسیب گورونورسن...
بیر آدین

بیر بایراغین.
زهرلنیب تورپاغین
لاپ پس دن دویونورسن.
خوار گونون گوردوم سنین
وطن

گوزوم کور اولسون.
یئنه تزه دی دردین
کوهنه یاران قاناسین.

یوخ دور چوربین دوزو
دویانلار آسی چیخیب.
یالان یئنی بدی دوزو
کاسیبین سوفره سینده
حلال-حرام قاریشیب.

وطن تورگوسو...

کور قویونون دیبیندن
حاقین آج گوزو باخیر.
دوستاق مأمور ائوبیندن
وطن ثروتی چیخیر.

نه دوزسوزدو اکمین
هامی دویوب چکیلدی.
آج درد اولدو گرین
باشیندا تورپ اکیلدی.

اؤوده ایت ده هورمییر.
نه روزی وار نه دویوش.
حاکملر خالقا دئییر:
حیات طرزینی دیش.

عومور یولو اوزوندو
گندیب-گلمک اویوندو.
سندن گئدن دوغمالار
یادا مؤحتاج آداملار
داها اوزونه دؤنمور
قدر اوزونه گولمور.

کولیین نه سرت اسیر
اچدو ائوینین دامی.
حاقین قیلینجی کسیر
اوزو قارا باشینی.

چینینده گزدیردین
قاینندان ایچیردین
اوجوندا بسلدین

هله ساغدی اومیدلر
 اینسانلار یئنه سویوققانلی
 گئجه لر یئنه قارا
 صاباحلار یئنه آغدی
 هله ساغدی اومیدلر.

عینی وردیشله
 دونه نی یولا سالماق
 صاباح نیلمیی دوشونمک
 صاباحین نئجه آچیلجاغینی بیلمه دن.
 *****

آشیق حسین عموی

شاختا — بابا، دونیا بیزه دار گلیر،
 قدیم مودلار ایندی بیزه عار گلیر،
 گول خانادا میوه گلیـر، بار گلیر
 هر میوه دن بیزیم یورددا اولاردی
 سولار گلیب کتده آرخا دولاردی.

***

شاختا — بابا سولار سده شاققیلدیر
 کهلیک لرین اؤزگه یئرده قاققیلدیر،
 دیش تۆکولوب مصنوعولار تاققیلدیر
 ایشلـر اولوب بو زماندا اله کی
 انسان وورور بیر — بیرینه کله کی.

***

شاختا بابا، بیر سؤز منه درد اولوب،
 ایستی قانلی انسانلارین سرد اولوب،
 باش بدنه ده یمه ینلر مرد اولوب،
 آغ ساققالین پوللو یئرین آلیبـدی
 بئله ایشه فلک حئیران قالیبـدی.

گئجه ن یامان قاران لیق
 گونون مزار ایچینده.
 سؤزوم یامان بولانیق
 بو بلالی دیلینده...

کئچمیش اولسون دئمه یه
 آزادلیغی اؤیمه یه
 بیرجه کوتسال گون اولسون.
 وطن اکمیین اولسون
 اوجاغین توستولن سین
 یئنه قوناغین گلر...
 الله کمکین اولسون.

یاشاماق ایستی...

هر یئنی یارانیش
 دونیانین اؤمرونون اوزانماغی دی.
 سانکی گونلرین سایى آرتیر
 هر دفعه گون دوغاندا.

هر یئنی یارانیش
 تانرینین کونول دفترینده
 یئنی بیر فیرچایلا چکیلیمیش
 عمرون یئنی رسمی دی.

هر وعده سیز گئدیش دن
 جننتله جهنم آراسیندا
 آدام سیز اولدوزلار وورنوخور
 گونلرین سایى آزالیر. هر گون
 یاشاماق ایستی چوخالدیقجا
 هر آن اؤلک ایستی آزالدیقجا
 سسیمده جانیم دیولور.

- بئله بىر زمانه ده هامى بونو توصييه ائدير . آما نئيله
بىم كى آليم دن گلمىرى .
دوقتور اوزونتولو حالدا دئدى :

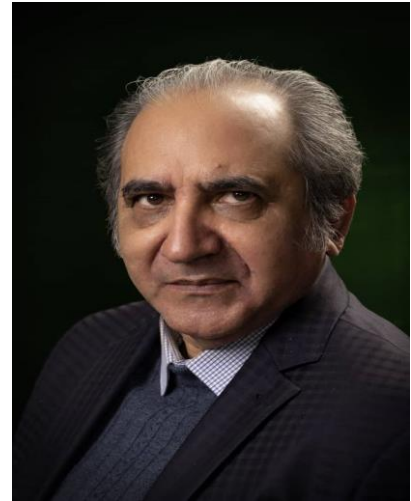
- هر جوړه اعتياد آدامين ائوينى بىخير . مخصوصن كى
ترگيتمه سى ده چوخ چتين دى . اعتياد مسئله سينده
ده گوناھين چوخو معلم لرده دى كى اوشاقلارين
ذوقون و يئته نه يىنى كشف ائليلرو اوللارى بىر
كۆرپونون آلتينا ايتە ليرلر كى تشويق و تنبيه لر آلتيندا
بوينو بوكوك قالير و يا كى باش يوخارى لاردا ، تا
قارنليق دان چيخا نفس دن دوشمه سه ده آياقدان
دوشور . سيزين من دئدى بىم دن باشقا چاره ز
يوخدى . ترگيدىن آغا ! هروئين و كراك دئيل كى
منيم تك آدامين ائوينى بىخىب دى !

خانيمى و اوشاقلارى دا دوقتورون سؤزونو بيه نيب
بوتون كاغاز قلم لريني گؤزدن ايتيردىلر . اوتورتدولار
تئلويزيانيق قاباغيندا و اودا يا كانال عوض له دى يا دا بو
مسيردن او مسيره ويردى . بىر آي كئچدى و آلى
توختاركن گيژگاهلارى باشلادى آغريماغا . اوڤدر سؤز
بئنين ده فيرلانيردى كى نه يازا بيليردى نه بىرى ن
دانشا بيليردى تا اوللارين اليندن جان قورتارا بيله .
باشينا ويردى كى گنده كولتورل انجومن لره كى بلكه
جوانلار لا دانشماقلا بو آغرى نان چالا بيله . بو گئتمك
لر اونو ديشديردى و اولدو قوجامان بىر اوستاد .
سؤزلرى كينايه لى و رمزلى اولدو و بئله ليك له
جوانلارى بوروشدوردو . بو اوپون دان كى هئچ بىر
دردسرى يوخ ايدى خوشو گليردى . او كى يازيچى ليق
عوضينه باشاراتلى بىر خطيب اولموشدو خطابه لرى ن
و تئلويزيادا كئچيريلن پروفيراملار بىر نظر صاحيبي
كىمى چيخيش ائديردى . ائله اولدو كى اونو قونداقداكى
اوشاقلار دا تانى ييردىلار . بو اوزدن ده دوقتورون
سؤزونون يادينا دوشدو و قاندى كى دوغرودان معلم لر
اونون حاققيندا خيانت ائديب لر و اونون عوضينه كى
بيله سينه فرصت وئره لر تا اؤزونو گؤستره و دانشاركن
خالقا پزؤئره ، هميشه اينشالارينا ديققت يئتيرميش
ديلر .

بىرگون شيرنى قوطوسونان دوقتورون مطبينه گئدى و
دوقتور كى انده بيلميشدى ان چوخ شدت لى مرضى

حكايه - اويكو HEKAYƏ - ÖYKÜ

عليرضا ذيق

گؤز ائوى

بىزيم يازيچى ميز يئددىنجى يول اولساداكى
دوقتور تيغ دارين مطبينه گئدير واوتانجاق دا ن
آلنيدان تر قاينايارق دئير :

- يئنه اليم يامان آغرى بىرى !
دوقتور مريضىنى يا خشى تانيسادا داها آرتيق
اونون حاققيندا بيلمك اوچون كلينيك ده كى
دوسياسينا با خيب دئدى :

- دوزو اودور كى سيزين گرک باشيز آغرى يا نه آليز .
آما اونا خاطر كى چوخ داوايا دوشمه يه سن ، بوندان
سورا قلم كاغادينان چوخ اوينا ما .

بىزيم يازيچى ميز كى چوخ دانشماغا باز ايدى تا
ياماماغا ، تأسسوف لرله يازماق بيله سينه بىر عادت
اولموشدو . اونا گؤره چوخ حيا و حورمت له كى تيتره ك
سسيدن بللى ايدى دئدى :

محبت دن ، درد دن و دوشمانین توطئه لریندن دانیسحاق ، هامی آدامین دالینا دوشر ..."

او گئتدیک جه مُد دان و و قیشقیرتی دان دوشدو و بواسیری نین آغریسی نان آل با یاخا اولارکن ، بووفاسیز لیق لاردان و او اوزدن کی کیمسه سوراغین توموردو چوخ گیلئی لی ایدی . اوزندن ده گلمیردی قارا کئچمیشی اوچون داها انجومن لرده تاپیلا . او اوزدن اؤز اوره ک ایله دردلدی و دونن لرین خاطره سی نن زئرمی ده کی قارانلیق اوتاقا گئندی . قارانلیق اوتااق کی قیرمیزی بیر چیراغینان ایشیقلا نیردی و دولو ایدی اوشکیل لر و نقاتیو لری نن کی چوخلی گونلر روسوا و قاچاق قیزلاری اورا چکیردی و کئفلی حالدا اونلارین حیاتیندان سورغو سؤال اندیردی . او بو رپرتاز لاری " عیش و عشق " مجله سینده چاپ ائده رکن سندلی شکل لرین ده درج اندیردی .

گؤزلری گؤز ائوینده فیزلانیردی و بیر سولغون لامپین آلتیندا ، کئچمیشینی سئیر اندیردی . سونرا قارانلیق اوتاقدا دونن لره عایید هر نه شکل و یادگاروار ایدی بیغدی بیر قارا توربانین ایچینه و آندی زیبیل قابینا . چلی یینی تربتدی و ایسته دی ایره لی یغریه کی توخوندو توزلو بیر آینا یاکی اوندا پیرتلاشیق بیر یوماق گوردو و ال آندی آغ ساچلارینا . بیردن آنتونی کوئین دن بیر فیلم یادینا دوشدو کی دوربون اللری اوزه رینه زبلله نرکن غضب له دئییردی :

" آلاه مگر بو اللری بیزه آلماق دان اوتور وئرمه ییب دیرمی ؟"

بیزیم اوستادیمیز اللرینی جیبینه ال آپارا راق گونده یئدی یی حَبین قوطوسونو چیخارتدی و هامیسینی بوشالتدی آغزینا . داها دونیادان بئزمیشدی . سونرا آفتانین لولو یونو آغزینا دایاییب اونلاری اودانا قدر سو ایچدی .

اوستادین خانیمی کی یوبانمیشدی و حنا گئجه سیندن گلیردی ، زئر زمی نین قاپی سینی آچیق گۆره رک ایره لی گئدی و سولغون بیر ایشیق دا، جانسیز بیر گؤز ائوی گوردو .

اولان خسته سینه شفا وئرسین بوینون دیک توتوب شیشه - شیشه غورورلا طنز شکلینده بیله سی نن دانیسادی :

- دونن کی صؤحبت لریز کی باش آغریسی و آغری یان باش حاققیندا ایدی و بو ایکی سؤزون فرقلی یؤن لرینه توخونماق ، دوغرودان دا چوخ درین بیر بحث ایدی . تبریک ائدیره م آغا !"

اوستاد کی هونری مجلس لرین گؤز بهه یی ایدی و کولتور حاققیندا چالیشان دؤولت مقاملاری نین نظرینده یانار بیر چیراغ ، اؤز یئته نک لرینی کشف ائتمک له کی بیر قَمگین سسی ایدی و بیر ده قوی بیرحافیظه کی دولوایدی موزون لوغت لری نن ائده بیلدی عؤمرونون سونوندا انعام ، صلّه و پاداش صاحبی اولا و یاشاییشینا بیر تزه رنگ و ثروت قاتا . بیرگون ده کی ائده بیلدی مُتَعَهِّید هونرده اولان مقامی اوچون بیر قیزیل میدال آلا ائوه گئتمه میش زرگر بازارا گئندی و اونو بیردست برلیان لی قیزیل لا عوض له دی تاکی خانیمینا هدیه وئره . او اوزدن ایسه سئوینجک دن آرقالدی ال قولونو ایتیره .

بیزیم یازیچی میز تزه باشا دوشموشدو کی دنیا کیمین آلینده دیرو یازیب چاپ ائدیرمک ، بیر شاهی یا دیمز کی هئج بلکه تکجه اونلارین ایشی دیر کی باشلاری آغری ییری . ایش لری نین نتیجه سی ده سونوندا یونیورسیته اوستاد لاری نین دردینه دیر کی هر کیتاب دان بیر گول در مک له و کلمه لر له جومله لری بیر بیرینه یایبشیدیرماق لا ، یئنی بیر کیتاب یازالار تا علمی روتبه لرینی چوخالتماق لا ایلیق معاش لارینی آرتیرالار . بو اوزدن ده اؤز یئته نه یی و باشاراتینا گووه نیب فخر ائده رکن بیر شعر میصراعینا دا ال آپاریب هونر عوضی نه " سؤز " کلمه سینی قویدو و اولدو بو : " سؤز گوهردن ده اوستون دور . " و بو اوزدن بیر اؤزه ل خطابه سینده بئله دئدی :

" کلمه لر معجیزه ائدیرلر و او معجیزه نن ائده بیل لیک جوان نسلی کی باشندان آیاغا دردر یا باش آغری وئریجی دیرلر ، اومود قیغیلجیم لارینا ن آرام ائده ک . بئله لیک له سؤزلر ی نن ائتمک اولار اونلاری سَری یک و اعتیراض لارین و انرزی لرین خفه له یک . اگر مرتب

شاهمار اکبرزاده

ائله اوتانیرام...

بیرگون قاباغیمی کسه جک اؤلوم
 ذره جه عینیمه گل میراؤلمه ییم
 ائله اوتانیرام گل سن گولوم
 سنین آیاغینا دورا بیلمه ییم
 * * *

نامردیر اؤلومدن اوشه نیب قورخان
 بیر شربت ندر کی ایچه بیلمه ییم
 ائله اوتانیرام عادی یاغیشدان
 سنین گؤز یاشینی سئجه بیلمه ییم
 * * *

ائله اوتانیرام گلیب - گئده سن
 سنین گلشینی دویا بیلمه ییم!
 اوستومه سپدیگین چیچکلری من
 گؤزومون اوستونه قویا بیلمه ییم!
 * * *

ائله اوتانیرام، اوتانیرام من
 آییلام کؤنلونو آلا بیلمه ییم!
 دردیم تزه لنه خجالتیمدن
 اؤلکم ایسته ییم من، اؤله بیلمه ییم!

آهو اسدزاده (اؤلمز)

آذربایجان

هر بیر سؤزوموم سنین آدین
 آنا سودو، بال تک دادین
 حیاتیمی بز یادین
 وار لیغیمسان، قلیمده قان
 گؤزل یوردوم آذربایجان
 ***

آغ ساچلی بیر لقمانیمسان
 هر دردیمه درمانیمسان
 اینجی دولو عمانیمسان
 آنا کیمی چوخ مهربان
 گؤزل یوردوم آذربایجان
 ***

کاش گوللرین سولما یایدی
 آیر یلیقلار اولما یایدی
 اورک سنسیز قالما یایدی
 اوغلون - قیزین سنه یانان
 گؤزل یوردوم آذربایجان
 ***

سؤز - صحبتیم، آنام سنسن
 دویغولاریم، رویام سنسن
 دؤولت - واریم، دونیام سنسن
 من عاشیقم، سنسه جانان
 گؤزل یوردوم آذربایجان
 ***

وار لیغینلا وورار اورک
 هر بوجاغین، گولدور - چیچک
 بودور بویوک آرزو - دیلک
 «اؤلمز» اولسون سنه قربان
 گؤزل یوردوم آذربایجان

Xudafərin

Türkçə - Farsca

Şubat 2023 - İL 21 - SAY 212 (ELMI-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGI)

[http://www. Khudafarin.ir](http://www.Khudafarin.ir)

<https://t.me/xudafarindargisi>

Rəssam : Gülnarə Məmmədova

